ISSN 1814—4357

Дачникам садівникам городникам

Всеукраїнський щомісячний журнал

ДІМ • САД • ГОРОД

Передплатний індекс 74142

№ 10 ЖОВТЕНЬ 2009

Заморожування плодоовочевої продукції

Агрус – північний виноград

З любовью до фазанів

Дбайливому господарю – біопрепарати-новинки

Фітоцид® Липосам® Азотофіт®

Екологічно безпечні • Ефективні • Економічно вигідні

від виробника ПП "БТУ-Центр"

Щедрим урожаєм в садах, на присадибних ділянках віддячує осінь дбайливим господарям. Не пропустити жодної погожої днини для підготовки до зими – це запорука успіху майбутнього врожаю. Які ж основні роботи потрібно вчасно виконати у плодово-ягідному та декоративному садах, на грядці?

У вересні-жовтні завершується збирання врожаю овочів та фруктів. У цей період у всіх плодових культур починається ріст нового коріння, що потребує обов'язкового додаткового підживлення, а в разі недостатньої кількості опадів – ще й одного-трьох поливів. Підживлення і поливу потребують кущі смородини, малини, садової суниці, інших садових культур та квітів.

І тут у нагоді стають наші біопрепарати Фітоцид®, Липосам®, Азотофіт®, які зареєстровані і включені до державного переліку біопрепаратів.

Фітоцид® – це біопрепарат з антимікробними і ростостимулюючими властивостями, до складу його входять живі клітини грунтової бактерії Bacillus subtilis, яка, розмножуючись у сприятливих умовах, заселяє всі тканини рослини, продукує особливо корисні для рослин та грунту речовини (біофунгіциди, вітаміни, ферменти) і захищає їх від грибкових та бактеріальних хвороб: парші, фітофторозу, чорної ніжки, кореневих гнилей, гнилей сходів, борошнистої роси, іржі, летючої сажки, фузаріозу, септоріозу.

Липосам® – це липкогенна композиція полісахаридів природного походження з властивостями прилиплювача. Завдяки тонкій полімерній плівці, що утворюється після обробки препаратом, Липосам захищає плоди від розтріскування, в'янення; сонячних опіків, подовжує строки зберігання продукції, утримує на рослинах різні препарати захисту і вологу на кореневій системі та листі рослин.

Азотофіт® – це багатофункціональний біопрепарат з властивостями біодобрива (фіксація молекулярного азоту), біофунгіциду та природного стимулятора розвитку рослин. Препарат підвищує схожість насіння, прискорює ріст і розвиток рослин, пригнічує розвиток фітопатогенної мікрофлори, зменшує витрати азотних добрив, зміцнює імунітет рослин і підвищує їхню стійкість до хвороб.

Попередньо розпушивши грунт під рослинами, робочим розчином із розрахунку 5–10 мл **Азотофіту®**, 20 мл **Фітоциду®**, 10 мл **Липосаму®** на 100 л води, проводимо підживлення:

1 л розчину на 1 саджанець або на 1 м² насаджень плодово-ягідних культур. Після підживлення рослини рекомендується полити водою та замульчувати торфом або компостом.

Захистити від грибкових та бактеріальних хвороб перед садінням необхідно цибулини квітів (тюльпани, нарциси, гіацинти, крокуси, тощо), кущі троянд, хризантем, інших багаторічників. Не зайвою буде і обробка бульб жоржин та цибулин гладіолусів перед закладанням на зберігання. У всіх цих роботах виручать господаря також наші біопрепарати **Фітоцид®, Липосам®, Азотофіт®.**

Готуємо розчин для обприскування посадкового матеріалу:

10–20 мл **Азотофіту®**, 10–20 мл **Фітоциду®**, 10 мл **Липосаму®** на 5 л води. **Липосам®** розчиняємо окремо у невеликій кількості води (1:1) до однорідного розчину, поступово додаючи воду. Обприскуємо посадковий матеріал, підсушуємо в затіненому місці й висаджуємо (тюльпани, нарциси, тощо).

Для закладання на зберігання посадкового матеріалу використовуємо розчин **Фітоциду®** (10–20) мл та **Липосаму®** 10 мл на 3–5 л води. Обприскуємо бульби жоржин, цибулини гладіолусів, підсушуємо та закладаємо на зберігання у сховище. Цим же розчином рекомендується обробляти тару для зберігання плодо-овочевої продукції, поверхні овочесховищ та саму продукцію.

Шановні господарі, використовуючи наші біопрепарати на своїх присадибних ділянках, Ви забезпечите захист своїм улюбленим рослинам, збережете зібраний урожай, а в наступному році оброблені препаратами рослини, дерева, квіти порадують Вас хорошим розвитком і квітучістю.

Бажаємо успіхів!

Виробник: ПП "БТУ-Центр" 24321, Україна, м. Ладижин,
вул. Будівельників, 35
тел./факс: 8 (04343) 6-02-94, 6-44-84.
Відділ реалізації: 8 (044) 276-09-46; 8 (067) 656-09-95

Консультує спеціаліст

Квасолева зернівка

Торік вирощену на дачі квасолю зберігала у скляній банці, однак через деякий час у ній з'явилися якісь мушки, а в зернівках – дірки. Що це за шкідник, як з ним боротися?

Н.С. Самойлов,
м. Бориспіль

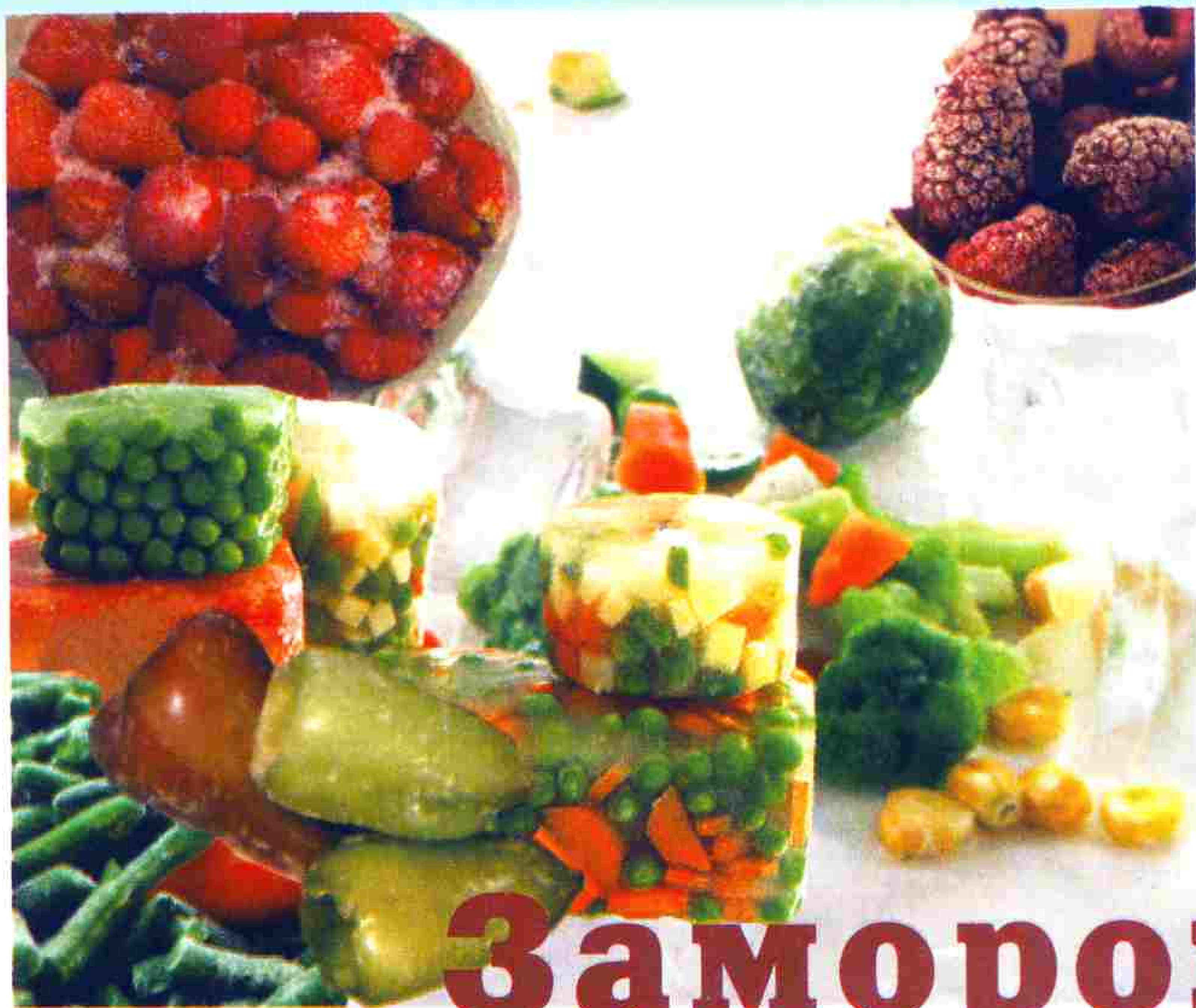
Це – квасолева зернівка, що має розміри до 5 мм, мідно-бурого кольору. Вона розмножується як на полі, так і під час зберігання при 13–31°С. Яйця (в середньому 45 штук) шкідник відкладає у тріщини висохлих бобів, у насіння, між зернами та в інші місця. Личинки, що відроджуються, до чотирьох діб повільно пересуваються, а потім в'їдаються в насіння, розвиваються в ньому, заляльковуються і поступово перетворюються на жуків. Весь цей цикл триває 34– 60 діб. У вашому зерні вже є всі стадії, тому потрібно рятувати квасолю.

Винесіть банку надвір. При температурі вже мінус 2°С жуки гинуть на 15-ту добу, а личинки і лялечки в насінні – за 30 діб. Цей шкідник не любить холоду. Зберігайте квасолю і надалі в холодних умовах, наприклад, у холодильнику, а якщо там немає місця – надворі або на веранді, в підвалі. Хоча за наявності відлиг температура може змінюватися, однак з насіння жуки й личинки практично зникнуть.

Зауважимо, що зернівка пошкоджує усі види й сорти квасолі, менше – нут, чину, горох, сою, сочевицю. Не слід нехтувати і загальноприйнятими методами боротьби з нею. Якщо немає можливості сіяти протруєним насінням, слід дотримуватися сівозміни, швидко зібрати врожай і розлущити боби з наступним знищенням залишків і глибоким перекопуванням ґрунту (оранкою). Бадилля від бобів спаліть, а не викидайте на купу гною чи в компостну яму. Аналогічна проблема є й у гороху, зерну якого докучає горохова зернівка. Інколи вона може потрапляти й на квасолю, хоча і меншою мірою. Заходи боротьби з нею аналогічні.

Ю.В. Слєпцов,
Національний аграрний університет

цибулі ріпчастої. Більшість опитаних звикли вживати ці продукти у свіжому вигляді і вважають недоцільним їхнє заморожування.

Переваги та недоліки. Важливою перевагою заморожування є можливість створювати найрізноманітніші багатокомпонентні плодово-ягідні й овочеві суміші із замороженої сировини різних термінів дозрівання у будь-яку пору року. За рахунок цього можна збагатити організм вітамінами, мікроелементами й іншими біологічно активними речовинами в зимово-весняний період, коли асортимент і кількість свіжих плодів та овочів мінімальні.

Крім того, заморожена плодоовочева продукція відрізняється високим ступенем готовності та потребує небагато часу на приготування як у домашніх умовах, так і в мережі громадського харчування. Саме тому заморожування є перспективним способом зберігання плодів і овочів. Однак **основний недолік** такої обробки продукції зумовлений тим же фактором, що і її ефективність, тобто перетворенням води в лід. Це негативно впливає на якість продукту, особливо після його розморожування (дефростації). Тому для кожного виду продукції, що заморожується, потрібно враховувати фактори, які впливають на якість.

Заморожування плодоовочевої продукції

Попит, стан виробництва. Заморожування швидкопсувних плодів і овочів завжди вважалося одним із найперспективніших способів зберігання їх, а заморожена продукція – суттєвим резервом поповнення організму вітамінами й іншими поживними речовинами у несезонний період. Вперше заморожені овочі і фрукти надійшли в продаж у 1930 році й швидко завоювали популярність в усьому світі. Їхнє споживання у розвинутих країнах становить, за даними різних джерел, від 10 до 60 кг на душу населення.

Останнім часом стрімко зростає попит на заморожену плодоовочеву продукцію в країнах, що розвиваються (в середньому на 15–20% щороку). Цьому значно сприяє зростання її частки, реалізованої через роздрібну мережу, а також наявність у споживачів холодильників з відділеннями для зберігання продуктів за температури не вище –18 °С. В усіх країнах світу спостерігається стрімкий розвиток виробництва заморожених готових страв, плодових і овочевих сумішей, наборів, які перед споживанням необхідно лише розморозити та підігріти. Їхній асортимент дуже широкий.

Виробники. На вітчизняному ринку більшість представлених заморожених плодів і овочів – іноземного виробництва. При цьому більш ніж 90 % заморожених овочів імпортують з Польщі і Бельгії, 70 % фруктів – з Польщі. Польські виробники є основними постачальниками замороженої плодоовочевої продукції не тільки в Україну і колишні країни СРСР, але й країни ЄС. Найпопулярніші і широко представлені в роздрібній мережі України імпортні торгові марки: Hortex, Bonduelle, Hortino, при цьому лідером є польська фірма Hortex; з-поміж вітчизняних виробників – ТМ "Артика" і ТМ "Ольвіта".

Споживачі. Поки що заморожена плодоовочева продукція найбільш популярна у великих містах, при цьому приблизно 10–13% українських споживачів купують її раз на місяць і частіше. З-поміж овочів в Україні віддають перевагу різним сумішам, а також – стручковій квасолі та цвітній капусті. Із заморожених фруктів найпопулярніші полуниця, чорна смородина, вишня, черешня. Негативно ставляться споживачі до заморожених яблук, моркви та цибулі ріпчастої.

Фактори, що впливають на якість заморожених плодів і овочів

У статтях, присвячених заморожуванню, часто пишуть про те, що за органолептичними (зовнішній вигляд, аромат, смак, колір) і біохімічними (вміст сухої речовини, цукрів, вітамінів та інших біологічно цінних речовин) показниками заморожена продукція практично не відрізняється від свіжої, яка не зберігалася. Цей висновок перебільшений. Звичайно, заморожена продукція за якісними показниками завжди відрізняється від свіжої. Змінюється зовнішній вигляд, аромат, відбуваються втрати маси (5–10%), сухої речовини, цукрів (4–7%), іноді змінюється кислотність і завжди – зменшується кількість вітамінів (особливо вітаміну С – від 15 до 40% залежно від способу заморожування) та дубильних речовин. Саме тому часто плоди з високим вмістом дубильних речовин (кизил, терен тощо) після заморожування і дефростації стають солодшими. Однак, втрата поживних речовин під час заморожування у більшості випадків компенсується нижчою їх втратою під час зберігання замороженої продукції. Досліджено також, що при зберіганні свіжої плодоовочевої продукції в несприятливих умовах, з порушеннями оптимального режиму і способу, втрати за рахунок зберігання часто перевищують втрати під час заморожування.

Дуже важливо правильно підібрати сировину для заморожування. Проведені у багатьох країнах дослідження засвідчили, що для деяких плодів і овочів цей фактор має вирішальне значення. Наприклад, з огірків, помі-

дорів складно одержати високоякісний заморожений продукт, переважно через значне погіршення консистенції після дефростації. А заморожені шпинат і брюссельська капуста, незалежно від сорту, мають високу якість.

У більшості плодових і овочевих культур, навіть у межах одного виду, спостерігається виражений вплив сорту на зміну якості під час заморожування. До таких культур відносять зелений горошок, картоплю, томати, дині, ягоди, кісточкові та зерняткові плоди. Значний вплив сорту виявлено також при заморожуванні суниці, малини, а також чорної смородини і порічок.

До найважливіших ознак, що зумовлюють придатність сортів для заморожування, відносять такі: мінімальна зміна після заморожування вологоутримуючої здатності; структурна міцність тканин плодів і овочів, їхня стійкість до розтріскування і відповідно підвищений вміст клітковини та пектинових речовин, які забезпечують відносну стабільність консистенції м'якоті та цілісність покривних тканин. Більшість дослідників відзначають, що добір сортів плодів і овочів за міцністю м'якоті значно впливає на їхню придатність до заморожування, оскільки деякі сорти під час дефростації можуть втрачати 10 % і навіть більше соку.

Для заморожування придатні сорти, що накопичують високий вміст сухої речовини (у тому числі цукрів) і біологічно активних компонентів – антоціанів, каротину й аскорбінової кислоти. Ці три компоненти сприяють тому, що заморожена продукція матиме гарний зовнішній вигляд. Зокрема, за рахунок високого вмісту антоціанів сорти чорної і червоної черешні, фіолетових слив, темнозабарвлені сорти винограду після заморожування за зовнішнім виглядом набагато кращі, ніж сорти цих же культур зі світлозабарвленими плодами. Плоди абрикосів і персиків, що мають яскраво-жовтий чи жовтогарячий м'якуш (через високий вміст каротину), набагато краще зберігають забарвлення, ніж сорти зі світлим м'якушем.

Таким чином, у проблемі якості заморожених плодів і овочів ***вибір найкращих сортів є вирішальною умовою.***

Не менш важливим фактором, що визначає якість заморожених плодів і овочів, є збирання сировини в оптимальному ступені зрілості. При цьому овочі, призначені для заморожування, збирають дещо менш достиглими, ніж для інших видів переробки (на 1–2 дні раніше, ніж для консервування). Оптимальний ступінь стиглості плодів відповідає їхній споживчій стадії дозрівання, тому що заморожування повністю припиняє процес післязбирального дозрівання.

Важливу роль має також ***період зберігання сировини перед заморожуванням.*** Встановлено, що заморожені продукти із свіжозібраних овочів і плодів мають вищу якість, ніж виготовлені з тих, що зберігалися. Крім того, зберігання сировини перед переробкою супроводжується втратами маси та біологічно цінних компонентів. При збиранні і транспортуванні сировини особливу увагу потрібно звертати на запобігання травмуванню плодів і овочів.

Підготовка сировини до заморожування

Підготовка сировини до заморожування залежить від виду плодів і вимог до готового продукту.

Основні етапи підготовки – сортування, калібрування, очищення (а в деяких випадках подрібнення), ополіскування чи миття, бланшування або інші способи обробки – спрямовані на стабілізацію органолептичних властивостей та поживної цінності сировини.

Сортування проводять для отримання однорідних за якістю плодів і овочів. Сортування за ступенем стиглості, кольором і структурою дуже важливе, оскільки не рекомендують заморожувати перестиглу продукцію.

Калібрування плодів і овочів проводять з метою фракціонування сировини на однорідні за розміром групи. Деякі плоди, особливо ніжні ягоди, калібрують у замороженому вигляді для запобігання механічним ушкодженням і деформації.

Очищення сировини – це видалення неїстівних і малоцінних частин, а також випадкових органічних забруднень. До відходів при очищенні відносять шкірку, кісточки, насінне гніздо, чашолистки, стулки бобів (у зеленого горошку) тощо. Їхня кількість залежить від виду сировини і становить у середньому, в процентах: для зеленого горошку – 55–75, селери – 40–50; цвітної капусти й шпинату – 30–45, моркви – 20–40, квасолі 15–30, суниці – 10–12, смородини, вишні, сливи – 2,5–5. Покривні тканини овочів видаляють різними способами, залежно від виду сировини. Значну частину плодів, призначених для заморожування, від покривних тканин не звільняють. У плодів вишні й черешні видаляють плодоніжки. У деяких випадках при заморожуванні кісточкових плодів видаляють кісточки.

Ступінь подрібнення сировини може бути різний. Капусту білоголову заморожують у нарізаному (качан розрізують вертикально на 4 і більше частин) чи в подрібненому вигляді. Боби квасолі ріжуть упоперек на частинки по 2–3 см або вздовж на тонкі довгі смужки. Картоплю найчастіше подрібнюють у вигляді смужок перетином 10–15 мм, довжиною 50–60 мм. Плоди перцю солодкого заморожують переважно цілими (без плодоніжок і серцевини) чи ділять на дві або чотири частини.

Миття або ополіскування сировини проводять для видалення поверхневих забруднень, що, крім погіршен-

ДІМ·САД·ГОРОД **№10** **2009 р.**

Щомісячний виробничо-практичний журнал

Засновник і видавець — КП "Редакція журналу "Дім, сад, город"

Зареєстрований Міністерством інформації України, серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.

Видається з січня 1989 р.

ня зовнішнього вигляду, зумовлює підвищене мікробіологічне забруднення продукції. Ретельне миття плодоовочевої сировини, призначеної для заморожування, важливіше, ніж для консервування, тому що мікрофлора під час заморожування повністю не знищується і після дефростації може спричинити швидке псування продукту. Ефективність миття підвищується, якщо сировину попередньо замочити на 2–3 години у холодній воді. М'які ягоди перед заморожуванням, зазвичай, не миють.

Після миття й ополіскування на плодах і овочах залишається певна кількість води, що, залежно від способу заморожування, може мати позитивне чи негативне значення. У більшості схем підготовки сировини до заморожування передбачене підсушування її після миття, яке запобігає змерзанню продукції.

Для більшості овочів і деяких плодів застосовують бланшування, яке вважається основною умовою зберігання високої якості заморожених продуктів. Однак єдиної думки про його доцільність не існує. Позитивна дія цієї операції полягає, насамперед, у тому, що в результаті короткочасного прогрівання сировини за температури 80–100°С чи у воді, насиченій парою, пригнічується діяльність ферментів. Це сприяє збереженню початкового забарвлення плодів і овочів та попереджає появу невластивих їм присмаків при тривалому зберіганні. Під час бланшування також видаляється повітря з міжклітинних проміжків, внаслідок чого на 10–20 % зменшується об'єм сировини, знижується активність окисних процесів, частково знищується вегетативна мікрофлора.

Недоліком цього процесу є значні втрати розчинних у воді поживних речовин, які при бланшуванні у воді залежно від сорту, сировини і параметрів процесу становлять 3–9% для неподрібненої і 8–26% – для подрібненої сировини, а при бланшуванні парою – відповідно 4 і 10%. Втрати вітамінів групи В та інших водорозчинних компонентів не перевищують 10%.

Вказаних недоліків можна уникнути, якщо бланшувати сировину за допомогою мікрохвильової енергії та інфрачервоних променів. У цьому разі сировина майже миттєво прогрівається по всій товщині.

Ягоди та деякі види плодів перед заморожуванням не бланшують. Зокрема, ягоди чорної смородини, темнозабарвлені сорти черешні, сливи, вишні добре витримують заморожування без будь-якої попередньої обробки. З овочевої продукції не бланшують помідори, кабачки, баклажани, ревінь, а також овочі з інтенсивним ароматом чи низькою ферментативною активністю (цибуля, кріп, петрушка, солодкий перець).

Замість бланшування застосовують іноді й інші прийоми попередньої обробки. З метою збереження консистенції, забарвлення, вмісту вітамінів ефективною є обробка розчинами кислот (аскорбінової, лимонної, яблучної), водною витяжкою кори дуба, а також підсушування, заморожування у власному соку, в цукрових сиропах тощо. Обробка плодів та овочів у 1%-х водних розчинах зазначених речовин забезпечує кращу збереженість у замороженій і розмороженій продукції вітамінів С і Р. При заморожуванні з цукром ягоди вкладають у тару і кожен шар пересипають цукром-піском або заливають 40%-ним сиропом. Встановлено, що чим вища концентрація цукрового сиропу, тим краще зберігається колір, смак і структура м'якоті, але при використанні надто високих концентрацій плоди часто зморщуються.

Після бланшування сировина має високу температуру. При цьому спостерігається висока активність розвитку мікрофлори, інтенсивна зміна забарвлення, значні втрати поживних речовин, особливо вітамінів, погіршення аромату. Тому відразу після теплової обробки плоди й овочі мають бути максимально швидко охолоджені до температури нижче 10°С холодним повітрям чи водою. При цьому краще застосовувати повітряне охолодження, оскільки це сприяє одночасному підсушуванню і забезпечує сипкість замороженого продукту, виключаючи його змерзання в грудки або моноліт. Оптимальна початкова температура для заморожування – 0°С. При цьому для процесу заморожування потрібно на 40% менше часу порівняно з початковою температурою сировини +20°С. Як показали дослідження і практика, утворення льоду відбувається за температури від -2° до -6°С для ягід і від -1° до -3°С для овочів.

Способи заморожування плодів і овочів

Для заморожування плодоовочевої продукції використовують різні охолоджувачі, а саме: потік повітря, рідкий азот, рідку вуглекислоту, фреон, соляні розчини й ін.

З-поміж заморожуючих пристроїв, які використовують охолоджене повітря, найпоширеніші в домашніх умовах морозильні камери з примусовою циркуляцією повітря. Заморожування в них відбувається за температури від -18 до -26°С. Тривалість процесу становить від 2 до 6 год.

Процес утворення кристалів льоду спричиняє зміни структури тканин продукту. Ступінь таких змін залежить від швидкості заморожування. Встановлено, що при повільному заморожуванні лід утворюється, насамперед, у міжклітинних проміжках. Всередині клітин, де концентрація соку вища і, відповідно, температура замерзання його нижча, лід утворюється повільніше. При цьому у міжклітинних проміжках утворюються великі кристали, які пошкоджують клітинні оболонки, а це призводить до зневоднення клітин. Під час дефростації клітинний сік витікає з пошкоджених клітин, змінюється консистенція плодів, вони стають пухкими, дірчастими, мають непривабливий зовнішній вигляд. Це значно погіршує якість готової продукції.

Нині на підприємствах, які займаються заморожуванням плодів і овочів, одним з найпоширеніших способів заморожування є технологічний процес швидкого замо-

рожування, так зване "шокове" заморожування. За такого способу сировина заморожується протягом 6–40 хвилин при температурі повітря -33 °С і нижче.

"Шокове" заморожування має ряд переваг, порівняно з повільним, а саме: втрати маси зменшуються у 2–3 рази; значно зменшуються втрати сухих розчинних речовин, цукрів, кислот (на 5–7 %), вітамінів (20%) та інших біологічно цінних речовин; час заморожування скорочується у 3–10 разів; значно збільшується рентабельність виробництва. Але головна перевага такого способу – якість готової продукції. Швидке заморожування, на відміну від повільного, не призводить до значної деформації структури тканин. Це пояснюють тим, що швидкість охолодження сировини різко зростає. Кристали льоду утворюються одночасно в клітинах і міжклітинних проміжках, і вони значно менші за розмірами – оболонка клітин не пошкоджується, а розморожена продукція не "тече", має нормальний, природний зовнішній вигляд і консистенцію.

Для збереження якості заморожених продуктів важливо, щоб температура протягом усього періоду зберігання їх підтримувалася на низькому рівні (орієнтовно мінус 18°С). Не допускається повторне заморожування після дефростації. Розморожену продукцію потрібно якомога швидше використати.

Таким чином, промислове заморожування забезпечує отримання якіснішої, кориснішої продукції, однак немає гарантії, що під час її транспортування та зберігання дотримувалися всіх вимог. Тому, вибираючи заморожені плоди чи овочі, зверніть увагу на цілісність упаковки, стан продукції в ній (наявність грудочок, злиплих частинок свідчить про її повторне заморожування чи порушення умов транспортування та зберігання), дату виготовлення і термін придатності.

Заморожуючи плоди або овочі власноруч, можна бути впевненими в їхній якості, однак у домашніх умовах неможливо добитися таких результатів, як під час промислового заморожування (втрати вітамінів та інших біологічно цінних речовин будуть більшими). Незважаючи на це, заморожені будь-яким способом плоди та овочі містять мінеральні речовини, клітковину, значну кількість біологічно цінних речовин, збуджують апетит, покращують роботу шлунково-кишкового тракту, а відтак корисні для здоров`я.

Оксана ЗАВАДСЬКА,
кандидат сільськогосподарських наук,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

Судза: забута, але корисна

Пам'ятаю ще з дитинства, як у нашому колгоспі що на Вінниччині (а це було насінницьке господарство), крім зернових і технічних культур, вирощували також сою, чумизу, ріпак. Щороку сіяли й судзу – доволі врожайну олійну культуру.

Мені вже з 10–12 років довелося заробляти на хліб. Працював у колгоспі на різних посильних роботах. Обробляв і міжряддя судзи. Тоді й дізнався від колгоспного агронома про її цінність.

Культура судзи

Судза (бот. перила) – трав'яниста рослина з родини губоцвітих. Це однорічна рослина, власне, кущ, висотою від 50 см й до 1,5 метра, досить розгалужений. Коренева система стрижнева. Стебло гілясте. Листки широкояйцеподібні, зубчасті. Квітки світло-рожеві, дрібні, зібрані в китицеподібні суцвіття. Цвіте судза у червні.

Плід овальної форми, дрібний. Зерно містить білки, жири, крохмаль. Його переробляють на крупи та олію. Вихід олії – від 35 до 52%.

Видів судзи є кілька. Її культивують у Криму та на Кавказі, в країнах Південної Азії, на Далекому Сході. В Україні поширена судза василькоподібна, яка набула господарського значення.

Агрофон і урожай

Росте судза на будь-яких ґрунтах. Але кращі врожаї (10–12 ц/га) дає на деградованих глибокогумусних чорноземах. У Яришівському колгоспі щороку збирали по 15–18 ц зерна з гектара посіву.

Сіють судзу по зяблевій оранці рано навесні, слідом за ярими зерновими культурами, коли ґрунт прогріється до 10–12°С. Ширина міжрядь – 45–60 см, глибина загортання насіння – 3–4 см. Сходи з'являються на 6–8-й день. Норма висіву насіння – 6–8 кг на гектар. Посів, як правило, коткують.

У сівозміні судзу розміщують після озимих. Під оранку вносять по 8–10 т гною на гектар. Посіви підживлюють мінеральними добривами. Добре родить судза там, де кращий агрофон, скажімо, по обороту пласта багаторічних трав.

Догляд за посівами судзи зводиться до 2–3-разового розпушування міжрядь та виполювання бур'янів, поки зімкнуться рядки. Збирають судзу вручну або жатками в ранішні або вечірні години, оскільки зерно легко осипається.

Господарська цінність

Як олійна і круп'яна культура, судза має не меншу господарську цінність, ніж скажімо, просо, гречка чи ріпак, не говорячи вже про зернові культури – жито, пшеницю, ячмінь тощо. Заготівельні ціни на зерно судзи були порівняно вищі, а, відтак, колгоспи сіяли по 80–100 га судзи і мали від того добрі прибутки.

Солома судзи, засилосована або подрібнена на січку, йде на корм худобі. Відвійки зерна згодовують свиням та птиці. Курчата клюють судзу краще, ніж просо. Кмітливі господарі зараз уже де-не-де повернулися до судзи і мають від того певну вигоду. Затрати праці й насіння невеликі, а вирощений урожай дає непогані прибутки. Олія з судзи високо цінується як у харчуванні, так і для потреб лако-фарбової промисловості, бо вона швидко сохне. А відходи поповнюють запаси кормів для худоби та птиці.

Г.А. Скоряк,
м. Вінниця

Суцвіття цибулі запашної дуже декоративні.

Цибуля чи часник?

З-поміж великого різноманіття харчових видів цибулі заслуговує на увагу багаторічна високоврожайна цибуля запашна (Allium odorum). Своєю видовою назвою цей вид зобов'язаний наявності сильного часникового аромату в його зелені, тому його ще називають цибуля-часник.

Цибуля запашна – багаторічний вид, який може рости на одному місці без пересаджування 5–6 років, проте справжньої цибулини він не формує, а поціновується за раннє відростання соковитої зелені. Дуже морозо- і зимостійкий.

Можна збирати врожай зелені.

Розмножують цибулю запашну насінням або вегетативно. Насіння сіють рядками ранньої весни або під зиму. За ранньовесняної сівби сходи з'являються через 3–4 тижні або навіть пізніше. Проростки – тоненькі, непомітні, шилоподібні рослинки, які може швидко забити бур'ян, тому виполювати або виривати його потрібно обережно, щоб не пошкодити поверхневої кореневої системи сіянців. У цей період важливо поливати сходи, бо їхня невелика коренева система може швидко пересохнути за літньої посухи. Пізніше, коли рослини матимуть висоту 15–20 см і утворять розетку листків, потреба в поливі відпадає.

У перший рік розвитку листя для харчових потреб не збирають, тим самим даючи можливість рослинам добре укорінитися, набратися сили й успішно перезимувати, витримуючи будь-які морози без укриття. За насіннєвого розмноження цибуля запашна у перший рік не цвіте, а лише на другий або третій.

Другого року вегетації цибуля запашна добре відростає, і восени можна збирати врожай зелені, відриваючи зовнішні листки та залишаючи точку росту або зрізуючи зелень на висоті 1см від поверхні ґрунту. Через декілька (4–5) тижнів зелень знову відросте. Урожай зелені за декілька збирань протягом сезону становить близько 5 кг з квадратного метра.

Листки цибулі запашної соковиті, плоскі, з заокругленими кінцями. За біохімічним складом їх цінують за підвищений (порівняно з цибулею ріпчастою) вміст вітаміну С, а також вітамінів групи В, РР, мікроелементів, ефірної олії, що має фітонцидні властивості. Їх використовують у їжу, як зелену цибулю або часник: свіжі весняні салати, запіканки, смакові приправи до м'яса, супів, гарнірів, соуси. Особливо корисно вживати свіжу цибулю запашну у ранньовесняний період, коли організм особливо потребує вітамінів.

Збирати врожай цибулі можна також одноразово: разом з несправжніми цибулинами. Вони ніжніші за смаком, мають видовжену форму і біле забарвлення. Зібрані разом з цибулиною листки можуть зберігатися до 10 діб у звичайних умовах, а за незначного охолодження (овочева камера побутового холодильника) у поліетиленовій упаковці – до 20 діб.

За вегетативного розмноження дво-, трирічні рослини цибулі навесні або восени ділять на окремі цибулинки і висаджують на постійне місце рядками, добре поливають. Ці саджанці добре приживлюються і вже восени першого року (за весняного садіння) можна збирати перший врожай зелені.

Розмножені вегетативно добре розвинуті саджанці зацвітають у рік садіння. Суцвіття – доволі декоративні кулясті зонтики, діаметром 4–5 см, з білими дрібними квітками, завдяки яким цибулю запашну можна використовувати у декоративних бордюрах для створення декоративно-овочевого квітника, а також для сухих букетів. Крім того, цибуля запашна – дуже хороший медонос: приваблює бджіл і ме-

Цибуля запашна – прекрасний медонос.

Цибуля запашна на початку цвітіння.

теликів. Через 6–8 років насадження цибулі потрібно омолоджувати, розсаджуючи рослини на нові ділянки.

Цибуля запашна не має періоду спокою, тому її дуже зручно використовувати для вигонки зелені в захищеному ґрунті. Вона також вирізняється надзвичайною витривалістю до хвороб та шкідників, особливо до таких поширених хвороб цибулі, як іржа та пероноспороз. Невибаглива до ґрунтів та умов вирощування, але не витримує заболочених і кислих. Однак вищі врожаї можна одержати на родючих зволожених ґрунтах. Ніжніше та соковитіше листя, яке довго не грубішає, виростає тоді, коли вологість ґрунту достатня.

Плануючи отримати повноцінне насіння, бажано не збирати врожай листя. Після цвітіння воно достигає не одночасно, тому на невеликих ділянках його збирають вибірково вручну, щоб не втратити найбільш ранній і якісний урожай. За механізованого збирання скошують насінники на початку достигання, коли пожовтіють 70% зонтиків. Їх досушують на брезенті. Після підсихання коробочки розтріскуються, й насіння легко висипається. Врожай – 4–5 ц/га. Високі посівні якості (I та II клас) зберігаються протягом двох–трьох років. За тривалішого зберігання схожість знижується, але таке насіння можна використовувати для аматорського вирощування, посіявши його густіше.

Якби мене запитали: за що мені подобається цибуля запашна, я б назвала її основні переваги, а саме: тривале використання, а відтак зниження затрат на вирощування; висока продуктивність зелені; багаторазове збирання зелені завдяки відростанню протягом вегетації; стійкість до шкідників та хвороб, завдяки чому не потрібно будь-якого хімічного захисту, а це позитивно позначається на якості продукції; морозо- та зимостійкість; раннє відростання, що дає змогу отримати ранній урожай зелені без використання захищеного ґрунту; багатофункціональність використання (відкритий і захищений ґрунт, декоративне садівництво, бджільництво); невибагливість до умов вирощування; хороша лежкість і транспортабельність, можливість доволі тривалого зберігання зелені; високі смакові якості та цінний біохімічний склад.

Н.М. Смілянець,
Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України

Аґрус – північний виноград

Аґрус на Русі вирощували з давніх часів – ще з XV ст. У народі цю культуру називають північним виноградом. За належної агротехніки аґрус щороку дає високі й стабільні врожаї. Це одна з найневибагливіших і зимостійких ягідних культур. Досвідчені садівники на своїх ділянках одержують до 10–15 кг ягід з одного куща.

Плоди у аґрусу різної форми й забарвлення (жовті, червоні, білі або зелені) з чудовими смаковими якостями. Ягоди не тільки смачні, але й корисні: вони багаті на органічні кислоти, пектини, солі калію, натрію, кальцію, магнію, мідь, на дубильні речовини, вітаміни. Аґрус виводить токсичні сполуки, у тому числі радіоактивні, зміцнює стінки судин.

Аґрус – самоплідна культура, отож плоди зав`язуються при запиленні пилком власних квіток. Тобто, навіть одна рослина аґрусу на ділянці плодоноситиме. Але помічено, що при запиленні квіток пилком з інших сортів зав'язування ягід різко збільшується. Між іншим, аґрус – ще й ранній медонос і приваблює в сад безліч запилювачів.

Вибір місця і ґрунту для садіння аґрусу

Коренева система цього чагарника розміщується глибше, ніж у смородини, що зумовлює його посухостійкість. Він добре витримує затінення і плодоносить на частково затінених ділянках.

Не можна розміщувати аґрус в низинних місцях рельєфу, оскільки за високої вологості він сильно уражується грибними хворобами, у тому числі й борошнистою росою. Тому аґрус розташовують вище по схилу, ніж інші ягідні кущі, на освітленому, захищеному від північних та східних вітрів місці, де немає застою холодного повітря. Ґрунт має бути слабокислим або нейтральним з pH близьким до 6.

Аґрус не витримує застою води. Якщо ділянка навесні перезволожена, то його краще садити на високі (15–20 см) гряди. Рекомендується підсипання піску або суміші компосту й піску під грядку для підвищення рівня, удобрення, розпушування та аерації ґрунту. Слід враховувати, що аґрус вибагливий до калію. Для аґрусу, як і для чорної та червоної смородини (порічок), кращими попередниками вважаються просапні культури, які залишають після себе ґрунт розпушеним і чистим від бур'янів: буряки, рання картопля, горох, боби. Добре висаджувати аґрус після люпину, що використовується на зелене добриво із приорюванням його у фазі бутонізації.

Коли і як садити аґрус

Аґрус можна садити навесні й восени, але кращий термін садіння – осінній (з кінця вересня до середини жовтня), оскільки до глибокої осені посаджені рослини встигають прижитися й утворити нові молоді корінці. За весняного садіння приживлюваність і ріст пагонів, як правило, гірші.

Необхідно пам'ятати, що аґрус колючий (хоч є і безколючкові сорти), його незручно прополювати, тому потрібно добре очистити ділянку восени перед садінням від кореневищних і коренепаросткових бур'янів, у першу чергу від пирію. Для цього ранньої осені ділянку під аґрус перекопують, ретельно вибираючи всі кореневища бур'янів. Після перекопування ґрунт ретельно вирівнюють граблями з металевими зубами, розбиваючи всі грудки землі.

Для осіннього садіння ями під аґрус викопують за 2–3 тижні до садіння, щоб ґрунт встиг просісти. Ями копають глибиною і шириною 50 см. Верхній родючий шар кладуть в один бік, нижній, неродючий – в інший. Потім у родючу купку додають: 8–10 кг перегною або добре перепрілого гною, 50 г подвійного суперфосфату, 40 г сірчанокислого калію. Всі компоненти добре перемішують. Цих добрив вистачає рослинам на три роки. Якщо ґрунт глинистий, то до ями додають одне відро грубозернистого річкового піску.

Для садіння використовують чистосортні, здорові однорічні або дворічні саджанці, що мають добре розвинуту кореневу систему (з корінням завдовжки не менше 25–30 см) і надземну частину з трьох-чотирьох сильних пагонів. При садінні таких саджанців рослини раніше вступають у плодоношення. Перед садінням у саджанців видаляють пошкоджені або підсушені частини коріння та гілок. Можна замочити коріння на одну добу в рідкому органічному добриві: 3–4 столові ложки гумату натрію на 5 л води. Після цього коріння приживлюється швидше.

Рослину саджають прямо або з невеликим нахилом із заглибленням кореневої шийки на 5–6 см нижче рівня ґрунту. Стежать, щоб коріння було добре розпрямлене. Потім, тримаючи рослину за стовбур, коріння засипають ґрунтом. Кинуту на коріння землю поступово ущільнюють. При цьому саджанець злегка струшують, щоб земля рівномірно заповнила всі порожнини навколо коріння.

Після заповнення ями рослини поливають (приблизно відро води на яму), а потім простір під кущем мульчують сухим торфом або перегноєм шаром 2–3 см, щоб зменшити випаровування вологи і не допустити утворення кірки. Після садіння у саджанця обрізують пагони, залишаючи над поверхнею ґрунту 5–6 бруньок.

Обрізування і формування куща аґрусу

Аґрус дає дуже багато молодих пагонів, що призводить до загущення куща, тому необхідні обрізування і формування куща. Крім того, його гілки з роками викривляються і їхні верхівки спрямовуються донизу, що також вимагає обов'язкового формуючого обрізування.

Кращий термін обрізування кущів – весняний період, до розпускання бруньок. Оскільки в аґрусу вони розпус-

каються рано, то й період виконання обрізування значно скорочується. Тому частину цих робіт доцільно перенести на осінь. У такому випадку з ранньої осені (відразу після збирання врожаю) і до настання зими видаляють старі пагони, вирізуючи їх біля самої основи. Навесні проводять подальше обрізування.

Для формування куща щороку залишають 3–4 сильні пагони, які ростуть рівномірно з різних місць при основі куща, а всі загущуючі пагони, поламані й викривлені гілки видаляють. Сформований кущ аґрусу повинен мати 10–16 різновікових гілок. Формуюче обрізування продовжується і в подальшому. Восени вирізують всі гілки, старші 7–8 років. Вони відрізняються темним кольором, значним викривленням гілок донизу і слабким плодоношенням. Гілки, що сильно поникли, обрізують над брунькою, спрямованою вгору, або в потрібному напрямі. Якщо ж на гілці є хороший пагін, то укорочують на його довжину.

Іноді доводиться мати справу з давно запущеною, але здоровою рослиною. Такий аґрус, як правило, загущувався прикореневими пагонами, верхівки гілок, що поникли, у нього не тільки торкаються землі, але й укорінюються. Для обновлення такого запущеного куща ранньою весною видаляють прикореневі пагони, проріджують гілки, щоб полегшити зняття ягід, і вкорочують всі гілки, що поникли. Після цього рослина рясно плодоноситиме на необрізаних торішніх приростах. Як тільки плодоношення закінчиться, ці прирости видаляють, щоб стимулювати утворення молодих пагонів.

Формування аґрусу на штамбі

Зручний для догляду і красивий за формою кущ виходить, коли аґрус формують на штамбі. За такого способу формування куща набагато полегшується і збирання врожаю з колючих форм аґрусу. Для формування на штамбі на кущі залишають одну гілку, що росте вертикально.

Якщо аґрус вирощують у штамбовій формі, обрізування проводити зручніше і швидше. Воно передбачає створення і підтримання округлої та злегка звисаючої крони з різновіковими гілками. Штамбовий аґрус з розсадника одержують з трьома-шістьма гілками у кроні. Центральну гілку укорочують мінімально, решту гілок обрізують сильніше. Тим самим кроні надають округлої форми. До 4–5 років крона досягає нормальних розмірів, і обрізування полягає у видаленні найстаріших гілок. У цей період однорічний приріст на старих гілках не укорочують.

Вирощування аґрусу на шпалерах

Аґрус також успішно можна вирощувати на дротяній шпалері. Шпалера, як і штамбова форма аґрусу, дуже декоративна, зручна для збирання ягід і догляду, вона забезпечує високу якість ягід. Під час садіння рослини розміщують на відстані 1–1,2 м одну від одної в площині шпалери. У кожного куща має бути не менше чотирьох гілок. Знизу вони можуть відходити від одного кореня.

Розмістивши кущі віялоподібно і підв'язавши до нижнього дроту шпалери, далі їхній ріст спрямовують вертикально. Обрізування проводять після закінчення вегетації або ранньою весною, до початку вегетації. У перший рік обрізування зводиться до укорочування всіх гілок близько до поверхні ґрунту. З тих, що відросли протягом літа, відбирають 3–5 найсильніших пагонів, інші видаляють. Залишені пагони підв'язують до дроту і злегка вкорочують.

Рано навесні наступного року ці гілки підв'язують, не укорочуючи, до другого дроту. Бічні розгалуження, якщо вони дуже довгі, вкорочують так, щоб загальна ширина шпалери не перевищувала 1 м. Через 6–7 років омолоджують кущ, проводячи вирізування старих гілок, замінюючи їх однорічними. Щороку видаляють молоді пагони, які відростуть з кореневої шийки.

Догляд за аґрусом

Догляд за аґрусом полягає в обрізуванні, підживленні, поливі, розпушуванні ґрунту, боротьбі з бур'янами, шкідниками й хворобами. Обрізування аґрусу проводять у період спокою рослин: пізньої осені або рано навесні. Зрізи діаметром понад 8–10 мм бажано замазати варом. Для боротьби з хворобами та шкідниками рано навесні на початку квітня, по снігу, кущі аґрусу поливають з лійки окропом, обов'язково через розпилювач. У травні необхідно розпушити ґрунт навколо кущів і під ними та провести, якщо необхідно, підживлення азотними й калійними добривами або розбавленим гнойовим настоєм по периметру крони куща і трохи відступивши далі.

Кущ аґрусу плодоносить 10–15 і більше років, він виносить з ґрунту значну кількість поживних речовин. Тому для отримання стабільно високих урожаїв потрібне щорічне внесення органічних та мінеральних добрив: на піввідра компосту – 50 г суперфосфату, 25 г сірчанокислого калію, 25 г сульфату амонію. Під великий кущ, що рясно плодоносить, норму добрив збільшують удвічі. Під кущем ґрунт слід розпушувати, загортаючи добрива; за межами крони ґрунт перекопати, не ушкоджуючи коріння. Після цвітіння і ще через 2–3 тижні проводять підживлення розчином коров'яку (1:5) з розрахунку 5–10 л на кущ.

У посушливу, спекотну погоду необхідно стежити за вологістю ґрунту. Кущі аґрусу слід поливати під коріння,

це знижує захворюваність рослин. Не можна поливати їх дощуванням, особливо холодною водою.

Щоб одержати великі ягоди десертного аґрусу, проводять додатково ранньолітнє обрізування м'яких зелених пагонів, які не потрібні для росту. На них залишають 5–6 листків і по одній ягоді в кожному гроні. За рахунок цього прийому можна одержати дуже великі плоди аґрусу. Обрізані гілки спалюють для отримання попелу або складають у компостну купу.

Плодові бруньки в аґрусу закладаються у другій половині літа. Отже, збираючи врожай, треба пам'ятати і піклуватися також і про урожай наступного року, тобто забезпечити кущі поживою і вологою в цей період.

Збирання і зберігання урожаю аґрусу

Аґрус, на відміну від інших ягідних культур, збирають у різних стадіях стиглості. Для переробки на варення ягоди краще збирати у стадії технічної стиглості, коли вони ще тверді, але вже набули забарвлення, характерного для стиглих ягід даного сорту. А для споживання у свіжому вигляді їх збирають, коли вони досягли повної стиглості: тоді вони м'які і набагато солодші. Особливо важливо дати достигнути на кущі сортам з жовтими, білими і червоними плодами, щоб вони набули інтенсивнішого забарвлення.

Не випадково аґрус назвали "північним виноградом". Його ягоди дещо нагадують виноградні, а крім того, з них виходить вино, яке на смак вважається кращим серед плодово-ягідних вин і за якістю наближається до виноградного. У домашніх умовах приготувати десертне вино з аґрусу порівняно нескладно. Для цього до 1 літра чистого соку додають приблизно таку саму кількість води і 350 грамів цукру. Далі вино готують за традиційною технологією. Воно стає гармонійним і м'яким на смак приблизно через півроку.

Для тривалого зберігання аґрус добре заморожувати.

Розмножування аґрусу відсадками

Розмножування аґрусу не надто складне, але має деякі сортові відмінності. Основні способи розмноження: відсадками, а також зеленими або здерев`янілими живцями. При розмножуванні відсадками вибирають дворічні гілки, які лежать майже паралельно до землі. Потім під кущем розпушують ґрунт, підсипають його горбиком, роблять на ньому борозенки, в які й укладають гілки. Перед укладанням гілок весь однорічний приріст секатором укорочують на 20%. Для закріплення й утримання в початковому положенні гілку приколюють або пришпилюють скобами.

Роблять це рано навесні так, аби гілки повністю лежали на землі, прилягаючи до неї таким чином, щоб основи молодих пагонів на межі, де вони відходять від дво-, трирічної деревини, були в ґрунті. Верхівки пагонів злегка прищипують. Коли згодом із бруньок виростуть пагони завдовжки 60 см, їх до половини підгортають землею.

Якщо вони ще подовжаться до 15 см, їх повторно підгортають. Коли стоїть суха погода, відсадки періодично поливають.

Розмножування аґрусу живцями

Спосіб розмножування зеленими і здерев`янілими живцями складніший і, як правило, застосовується в розсадниках. Живцями, що здерев`яніли, можна розмножувати не всі сорти. У такий спосіб добре розмножуються сорти американської групи і ті, під час виведення яких у батьківських парах були присутні американські сорти: Зміна, Орльонок, Колобок, Руський, Сіянець Лефора, Ювілейний, Рожевий-2 та ін.

Живці для весняного садіння заготовляють у жовтні-листопаді до настання морозів. Їх беруть з однорічних пагонів без будь-яких ознак хвороби.

Вибравши здоровий пагін, що здерев`янів, з нього вирізують живця завдовжки 25 см, обережно обривають з нього листя і обидва кінці вмочують у розплавлений садовий вар або парафін, щоб він не втрачав вологу в процесі зберігання.

До садіння живці зберігать закопаними в снігу або в холодильнику на полиці під морозильною камерою.

Навесні живці висаджують на спеціально підготовлених і удобрених грядках, уздовж середини яких викопують борозну глибиною 15 см. Перед садінням нижній кінець живця з садовим варом зрізують гострим ножем.

Живці садять на відстані 20 см один від одного. При цьому на поверхні залишають лише одну–дві бруньки, а під землею – не менше чотирьох.

Їх обережно присипають землею, щоб не пошкодити бруньок над і під поверхнею землі. Ґрунт навколо живців ущільнюють.

Потім грядки рясно поливають і мульчують дрібним торфом або перегноєм, що сприяє збереженню вологи.

Сорти аґрусу

Нині у світі налічується понад 2000 сортів аґрусу, а в Держреєстрі Росії їх близько 50, України – понад десять. Під час роботи українських ярмарків рослин і в садівничих магазинах асортимент ще менший. Тому, збираючись придбати кущ аґрусу, треба підійти до цього серйозно. Необхідно заздалегідь ознайомитися з відповідною літературою, це дасть змогу розібратися, які сорти капризні, а які – чемпіони щодо виживання, у яких ягоди дрібні й посереднього смаку, а в яких – великі, відмінного товарного вигляду та десертного смаку. Там же знайдемо дані про стійкість до борошнистої роси, а також про те, чи є шипи на пагонах.

Сорти, зареєстровані в Україні

Hinnonmaki Red – агрус фінської селекції. Відзначається дуже високою стійкістю до хвороб! Цей червоноплідний аґрус напрочуд смакує у свіжому вигляді: солодкий смак м'якуша ягоди доповнений кислинкою шкірки. Достигає в липні. За

ним дуже легко доглядати, оскільки він не уражується борошнистою росою. Не потребує обробки отрутохімікатами, що дає змогу одержувати екологічно чисті ягоди.

Російський – високоврожайний сорт середнього терміну достигання. Кущ сильнорослий. Ягоди великі, масою до 7 г, овальні, темно-червоні, з восковим нальотом. М'якуш ніжний, приємного кисло-солодкого смаку.

Медовий. Середньостиглий сорт. Кущ сильнорослий, слаборозлогий, шипуватий. Середня маса ягід – 4,3 г (від 3 до 6 г). Ягоди округлі або грушоподібні, зелені, а при повному достиганні золотисті. Шкірка тонка, м'якуш соковитий, ніжний, насіння мало. Смак десертний, з солодкістю та медовим присмаком. Цукрів 12%, кислот – 1,59%. Середня врожайність – 5 кг з куща.

Сливовий. Сорт середньораннього терміну достигання. Кущ сильнорослий, прямостоячий, компактний, шипуватий. Ягоди великі, масою 3,5–6,5 г, овальні, темно-червоні, при достиганні майже чорні. Шкірка тонка, м'якуш соковитий, насіння мало. Смак солодко-кислий із сливовим ароматом (як у сливи угорки). Сорт стійкий до американської борошнистої роси.

Фінік – високоврожайний сорт пізнього терміну достигання. Кущ могутній, розлогий. Ягоди – дуже великі, до 12 г, темно-червоні, з добрим кисло-солодким смаком. Сорт уражується борошнистою росою. Шипуватість середня.

Слабошипуваті і безколючкові сорти аґрусу

Безшипний – середньопізнього терміну достигання. Кущі могутні, пагони без шпильок. Ягоди кисло-солодкі, великі (до 5 г), світло-червоного кольору. Дуже стійкий до хвороб!

Колобок – середнього терміну достигання. Кущі середньорослі, пагони слабошипуваті (шпильки в нижній частині пагонів). Ягоди великі, масою до 6 г, округлі, темно-червоні, відмінного десертного смаку. Сорт стійкий до хвороб.

Красень – високоврожайний сорт середнього терміну достигання. Кущі середнього росту, із слабошипуватими пагонами. Ягоди великі, масою до 6 г, на сонці темно-червоні, дуже приємного кисло-солодкого смаку. Стійкість до хвороб висока!

Краснослав`янський. Сорт середнього терміну достигання, зимостійкий, урожайний. Кущ середньорослий, компактний, з прямими середньошипуватими пагонами. Плоди великі, середньою масою 4 г, округлі, темно-вишневі, шкірка щільна, середньої товщини. М'якуш відмінного десертного смаку з вираженим ароматом. Стійкий до борошнистої роси.

Лада Сорт середнього терміну достигання, швидкоплідний і високозимостійкий. Кущ середньорослий, компактний. Пагони товсті, прямі, малошипуваті. Ягоди дуже великі (5,5–8 г), округлі й овальні, червоно-зеленуваті, з ніжним десертним смаком. Стійкий до сферотеки та інших захворювань.

Сіріус. Безколючковий сорт середньопізнього терміну достигання. Ягоди великі, до 6 г, темно-червоні, кисло-солодкі, ніжні, освіжаючі. Кущ сильнорослий, компактний, красивий; пагони прямі. Стійкий до хвороб. Зимостійкий. Ягоди придатні для всіх видів переробки.

Чорномор – середнього терміну достигання. Кущ могутній, високий, красивий. Ягоди великі, масою до 4–5 г, округло-овальні, з тонкою шкіркою, темнозабарвлені, при повному достиганні майже чорні. Смак ягід десертний. Сорт дуже стійкий до борошнистої роси!

Ювіляр – сорт середнього терміну достигання. Кущ слаборозлогий, майже безколючковий. Ягоди великі, масою до 6 г, червоні, кисло-солодкі. Сорт універсального призначення, урожайний. Дуже стійкий до хвороб!

Підготувала ***Н. Дець***

Обрізування плодових дерев у дачних і присадибних садах

Як ми й обіцяли читачам (див. "ДСГ" № 5, 2009 р.), у цьому номері відновлюємо подальше друкування матеріалів Федора Григоровича Білеки про обрізування плодових дерев. А початок дивіться у "ДСГ" №№ 10–12 за 2004 р., №№ 1–5 за 2005 р. і №№ 2–5 за 2009 р.

Обрізування яблуні у період вступу в плодоношення. Зниження крони

Отже, крони сформовані, дерева почали плодоносити (див. фото 1). Що ж далі?

Фото 1. *Формування крони закінчено. Дерева почали плодоносити (сорт Мавка і його авторка – С.В. Гоменюк).*

Після закінчення формування крони, коли вже закінчився період сильного росту, дерева закладають багато плодових бруньок і починають плодоносити – тож саме час починати зниження крони. Для чого? Річ у тім, що в кроні зона продуктивного фотосинтезу зверху має товщину 1,2–1,5 м, а з боків – 0,5–1 м (залежно від густоти крони). Під цими зонами як вглибину, так і донизу крони зі зростанням затінення світловий режим дедалі погіршується (див. рис. 1). Як наслідок – все більше дрібнішають і зріджуються, передчасно відмираючи, плодові гілочки, а нові не наростають. Гілки, починаючи з нижніх, оголюються, слабшають і через кілька років починають відмирати (див. фото 2). Щоб скоротити об`єм непродуктивної частини крони і зменшити вищезгадані шкідливі наслідки, крону необхідно знизити й обмежити з боків.

Фото 2. Якщо крону дерева своєчасно не знижувати, оголюється стовбур і скелетні гілки.

Зниження крони проводять ранньої весни до розпукування бруньок, під неврожайний рік. Спочатку зрізують центральний провідник над слабкою, добре нахиленою гілочкою, розташованою на 40–60 см (у груші на 30–40 см) вище основи верхньої скелетної гілки. Потім укорочують і саму цю гілочку над нижче розташованою на ній гілочкою – зовнішньою або боковою з нахилом, близьким до горизонтального або злегка пониклою. На цій гілочці залишають верхівкову бруньку, а всі прилеглі до неї на 10 см – видаляють. У такий же спосіб обрізують і розміщені на скелетній гілці напівскелетні і обростаючі гілки. За необхідності так само знижують і другу верхню скелетну гілку, якщо вона ще завищує крону. Але знижувати можна не більше двох–трьох великих гілок за весну, включаючи центральний провідник (див. фото 3). Діаметр зрізу не має перевищувати 10 см. Якщо більше – погано заростає (навіть у сильнорослих дерев).

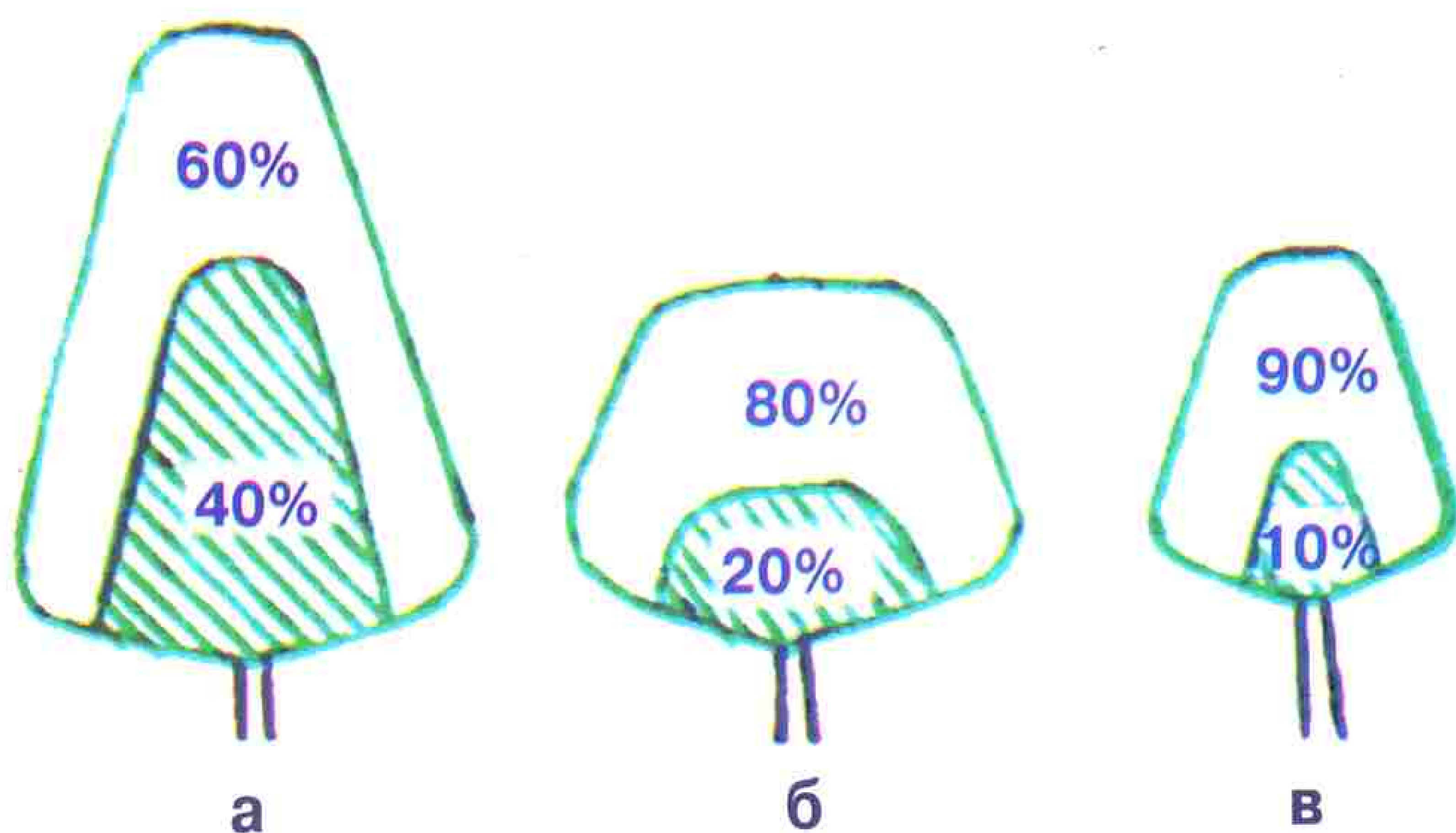

Рис. 1. Частка зони продуктивного фотосинтезу в об`ємі крони до і після її обмеження (заштриховано – освітлення менше 30% від повної радіації):
а – без обмеження крони, б – після зниження крони; в – після бокового обмеження крони.

Фото 3. Гілки в кроні підпорядковані: нижні сильніші за верхніх, тому не відмирають. Але крона потребує зниження (червоні риски – місця зниження, зелені – омолодження).

У яблунь і ґруш на сіянцевих підщепах висота крони не повинна перевищувати 4–4,5 м, на середньорослих – 3–3,5, на карликових – 1,8–2,5 м. У міжряддях сильнорослих дерев шириною 8 м має залишатися вільною від гілок смуга завширшки 2–2,5 м. При міжряддях 5 м світловий коридор такий самий. Але затінення, що посилюється сусідніми рядами, вчені рекомендують компенсувати зниженням крони до 2,5–3,5 м.

Інші вчені пропонують і такий варіант: у дерев на насіннєвій підщепі центральний провідник можна знизити (у кінцевому результаті) до 170–180 см від поверхні ґрунту, на середньорослих – до 150–170 см, на карликових до 110–140 см. При цьому скелетні гілки знижують: у сильнорослих дерев до 300–400 см, у середньорослих – 250–300, у карликових – до 160–180 см. За такого способу зниження крони зазвичай утворюється чашоподібна западина, яка сприяє проникненню світла всередину і нижню частину крони. Але слід враховувати, що у дерев на карликовій підщепі великі зрізи на багаторічній деревині погано заростають і можуть дати початок відмиранню тканин нижче зрізу.

Фото 4. Запізнення із зниженням крони призводить до ослаблення нижніх гілок та їхнього відмирання.

Ці рекомендації не протирічать, а доповнюють одна одну. Керуючись ними, можна знизити крону до оптимальної висоти і ефективності. Але робити це слід не за один прийом, а 2–3 рази навесні через 2–3 роки. Знижувати крону за одну весну можна на 1,5–2,5 м. І ще слід мати на увазі, що коли всередині і знизу крони листя залишається дрібним, а плодові гілочки продовжують відмирати, – то це вірна ознака недостатнього зниження крони.

Зниження крони у зерняткових порід на сіянцевій підщепі починають приблизно на 7–8-й рік, а на карликовій – на 3–4-й рік від початку плодоношення. Раніше не можна. Адже в період сильного росту верхні гілки змінили б напрямок на вертикальний і підмінили б собою центральний провідник. Але запізнюватися із зниженням також не слід – це призводить до оголення, ослаблення нижніх гілок аж до їхнього відмирання (див. фото 4). До того ж верхні гілки пізніше стануть товстими, а великі рани (від їхнього зрізування) погано заростають, аж до утворення дупел. Через 2 роки після зниження крони центральний провідник можна видалити над основою верхньої скелетної гілки, якщо вона не масивна. Відразу, на початку зниження крони, робити це ризиковано: верх крони може зарости вовчками. А важка гілка без захисної ланки відламається.

Фото 5. За кілька років неправильно обрізана крона відновила попередню висоту.

І ще порада. Щоб зменшити наростання жирових пагонів після зниження крони, ряд авторів рекомендують у місцях майбутнього зрізу гілку щільно перетягнути дротом у 2–3 витки. І так залишити на 2–3 роки. Цим пригнічується їхній ріст. А затим їх зрізують у місцях перетяжок – за звичайною для зниження крони технологією.

Після оптимального зниження крони її внутрішня і нижня частини стають відкритішими для проникнення сонячних променів, збільшуються розміри та кількість нижніх листків, вміст у них хлорофілу, загалом листкова поверхня, енергія фотосинтезу, що сприяє обростанню гілок, які оголилися, плодовими гілочками, покращенню якості плодів, полегшенню й підвищенню продуктивності багатьох технологічних операцій.

На 2–3-й рік після зниження крони вздовж гілок можуть вирости нові пагони. Частину їх можна залишити (насамперед бокові) для заповнення порожнин (через відповідні інтервали), або заміни слабких, старих гілок. А зайві й непридатні (що загущують інтервали, надміру сильні, на внутрішньому боці тощо) – видаляють. Особливу увагу приділяють вертикальним пагонам, що наростають на верхніх гілках. Їх у першу чергу регулярно видаляють. Якщо цього не робити, крона відновить свою висоту (див. фото 5).

Фото 6. *У зрізаного дерева зі сплячих бруньок стовбура виростають молоді пагони, з яких формують нову крону.*

Слід враховувати, що коли зі зниженням крони дуже запізнилися, і ріст дерева у висоту поєднується зі значним порушенням підпорядкування верхніх гілок нижнім, то це може призвести до того, що гілки залишаться вгорі крони, а в нижній і навіть у середній зоні вони поступово всохнуть. У такому випадку доведеться зрізати дерево на висоті 1–1,2 м від землі. А наступної весни із пагонів, що утворяться, розпочати формування крони заново (за тією ж технологією, що із саджанців), (див. фото 6).

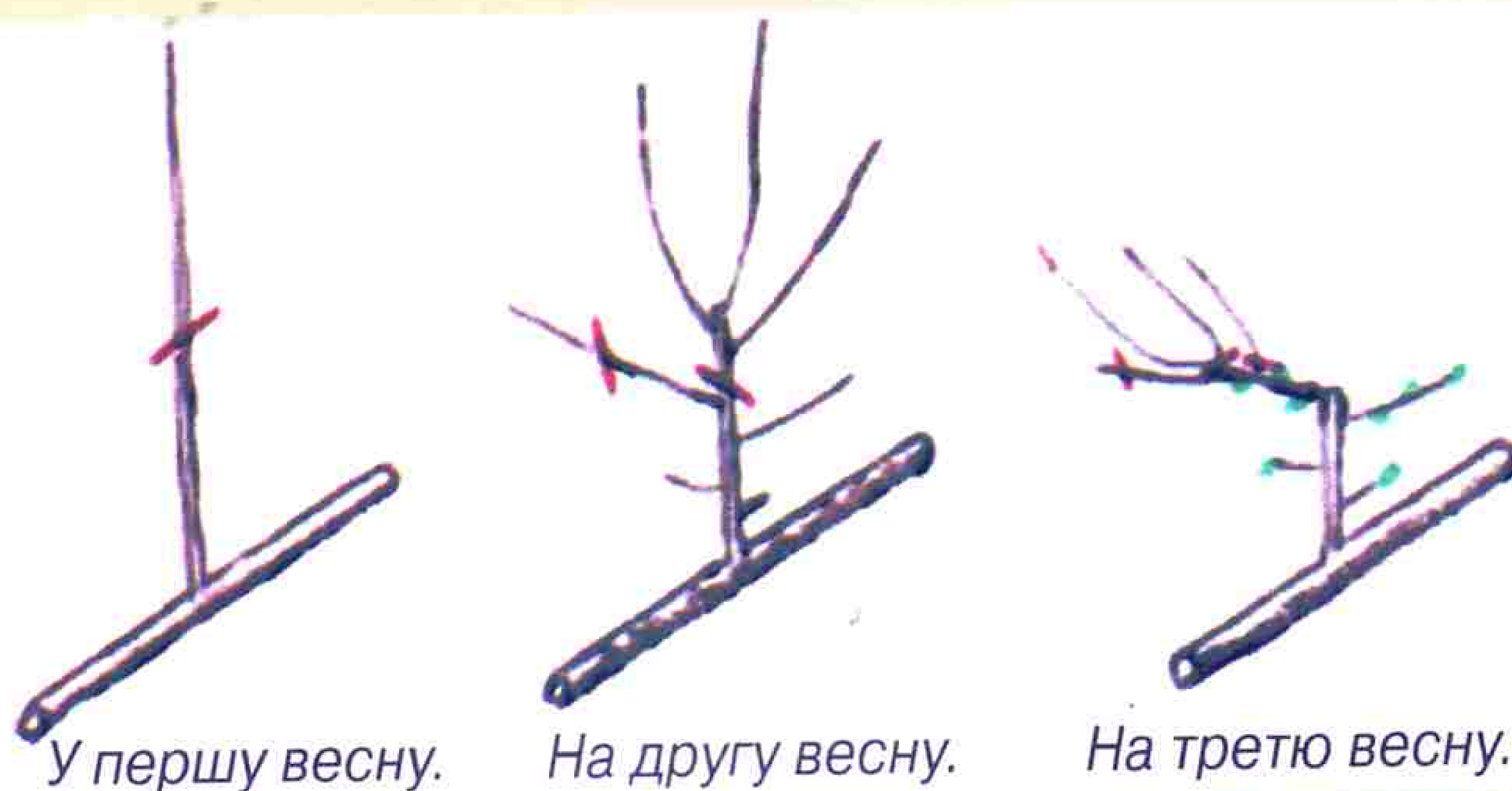

Рис. 2. Перетворення вертикального пагона в обростаючу гілочку.

Але повернемося до дерева, у якого знизили крону. Що далі? Для підтримування достатнього та рівномірного освітлення всіх її частин, у тому числі внутрішньої і нижньої, її потрібно ще й проріджувати. Щоправда, у перші 3–4 роки після вступу у плодоношення робити це слід обережно. У першу чергу, як завжди, роблять санітарну прочистку крони. Потім видаляють конкурентів, жирові пагони, гілки, що загущують відповідні інтервали. Але є категорія гілок, ставлення до яких у даний віковий період неоднозначне: це гілки з гострими кутами відходження, тонкі, надміру довгі, оголені, старіючі й ослаблені (із затухаючими приростами), дуже сильні (порушуючі підпорядкування, пригнічуючі своїх носіїв та гілок, що розташовані нижче), вертикальні (які перехоплюють живлення, а самі малородючі й створюють багато тіні), невдало спрямовані. Всі ці додатково названі категорії гілок, як правило, також підлягають проріджуванню, особливо у сортів, що мають густе гілкування. Але в період вступу в плодоношення, особливо у сортів, що мають слабке гілкування, до таких категорій гілок (тих, які поки що не загущують відповідних інтервалів), краще застосовувати різні способи відхилення, вкорочування, обрізування на переведення. Чому?

Бо до проріджування також не слід застосовувати шаблонний підхід. У перші 3–4 роки плодоношення більшість дерев об`єктивно все ще мало потребують проріджування. Тому його й слід виконувати незначною мірою. А чому не виключити зовсім? Тому, що санітарна прочистка крони, видалення конкурентів, жировиків, гілок, які загущують відповідні інтервали, завжди необхідні. А, наприклад, надміру сильні гілки (які порушують підпорядкування), якщо вони ще не загущують відповідних інтервалів, можна перевести на слабкіше гілкування, розташоване ближче до основи. Вертикальний пагін також не завжди доцільно видаляти. Якщо відстань від нього до сусідніх гілочок, що прилягають до нього з обох боків, більша 10 см, його залишають, укоротивши до 20–40 см від основи. Наступної весни на ньому залишають бокові гілочки, які нахилені до положення, яке близьке до горизонтального, а верхню його частину з вертикальними пагонами зрізують (див. рис. 2). Надалі із залишеними чинять так, як описано у попередній статті в пункті "На 3-ю весну" (див. "ДСГ" № 5, 2009 р.). Навіть пагін, що виріс під гострим кутом (згодом він може відчахнутися), не завжди видаляють.

Якщо на гілці-носієві з протилежного боку від наявних бокових гілок на даному проміжку не вистачає бокової гілки (особливо у сортів, що слабо гілкуються), то пагін з гострим кутом відхилення можна повернути в бік, де не вистачає гілки, надавши йому належного кута нахилу. Такий спосіб використання унеможливить і його відчахування (див. рис. 3). Також і в інших випадках слід обрізувати не за шаблоном, а відповідно до конкретної ситуації й у відповідній ділянці крони.

Грамотно виконане проріджування поліпшує світловий режим у кроні, збільшує довговічність і продуктивність плодових гілочок, поліпшує живлення гілок, що залишилися, збільшує загальну фотосинтетичну площу та активність листків, чим підвищує продуктивність фотосинтезу, поліпшує якість плодів.

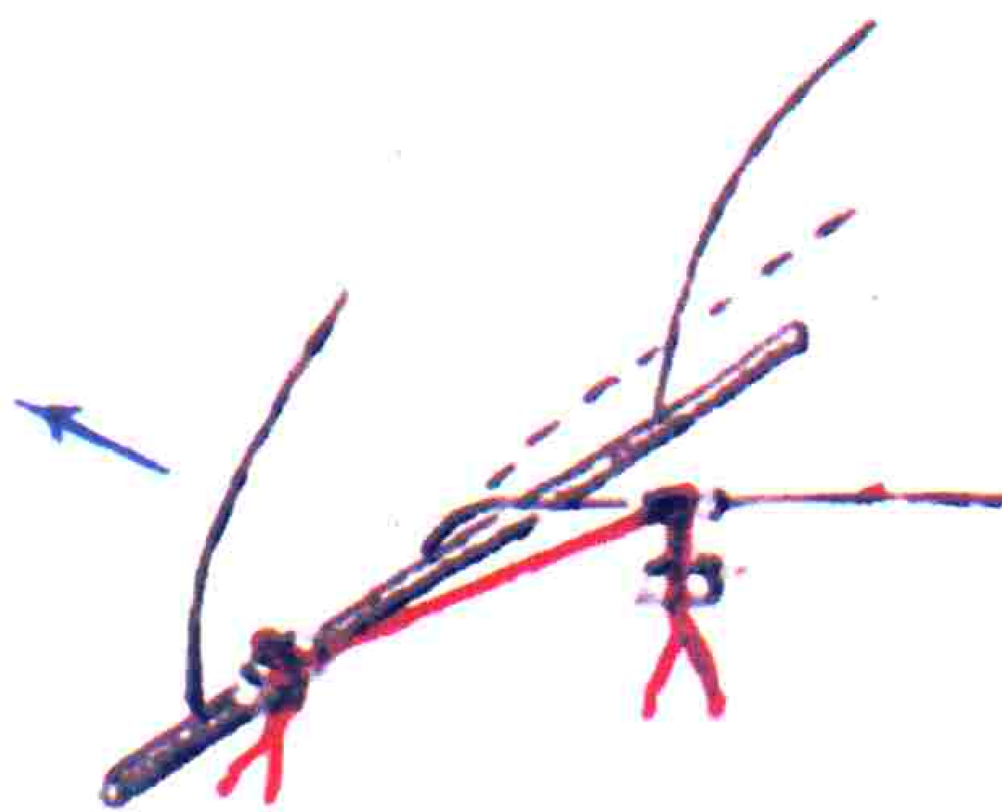

Рис. 3. Перетворення пагона з гострим кутом відходження в недостаючу гілочку.
(Цей спосіб можна застосувати і до вертикального пагона).

Лише після зниження крони та її проріджування можна переходити до вкорочування на залишених гілках. Але перш ніж приступити до нього, слід враховувати, що в перші роки плодоношення у багатьох сортів яблунь (Пармен зимовий золотий, Вагнера призове, Голден делішес, Джонатан та багатьох інших) частина пазухових бруньок на пагонах поточного року диференціюється у генеративні. Саме на них у цей період у більшості сортів формується основна маса врожаю. Хоч відсоток зав`язування плодів із пазухових бруньок нижчий, ніж на кільчатках, списиках, плодових прутиках, але в перші роки плодоношення із пазухових бруньок у цих сортів одержують 60–90% всього урожаю. Причому 80% його формується у верхній частині гілок – на 2–3-річних ділянках.

Фото 7. Крона молодого дерева потребує сильного проріджування, а потім слабкого вкорочування.

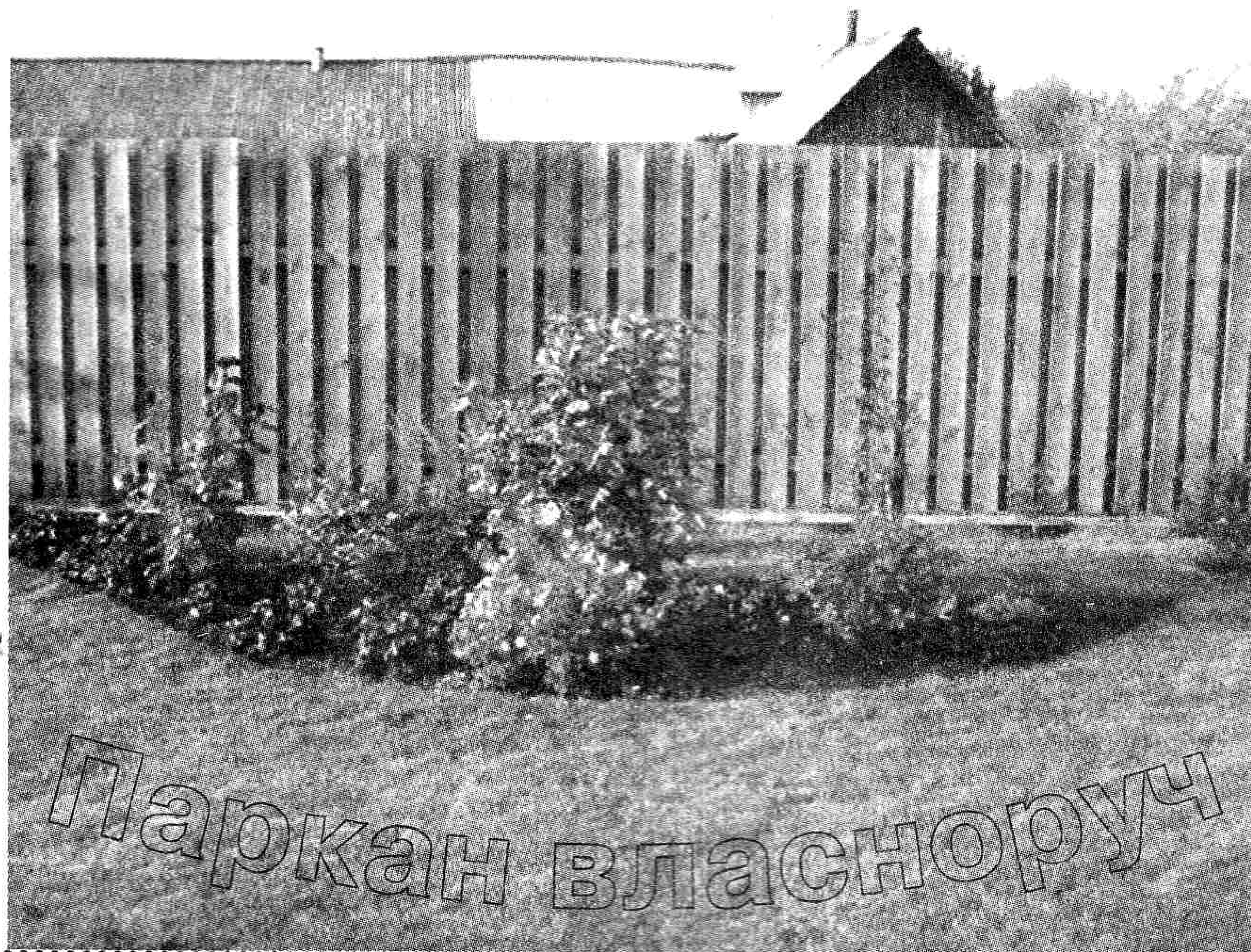

Фото 8. Сорт, що гілкується слабо. Крона дерева потребує сильнішого вкорочування.

(Продовження на с. 33)

ГОСПОДАР

ЖУРНАЛ У ЖУРНАЛІ

Паркан власноруч

Кожний власник дачної або присадибної ділянки на певному етапі забудови обов'язково стикається із проблемою спорудження фасадного паркану. Автор цієї статті не виняток. Свого часу мені також довелося вирішувати цю проблему, яка потребувала значних витрат. Тож тепер із знанням справи можу сказати, що якщо довжина паркану становить лише 15–20 м, то витрати ще можуть бути "по кишені" багатьом забудовникам. А якщо 80–100 м?

У процесі підготовки та виготовлення паркану такої довжини я накопичив чималий досвід і в мене з'явилося бажання поділитися ним з читачами журналу. Отже, розповім про особливості самого процесу, про які в спеціальній літературі, зазвичай, не пишуть.

А що є відправним?

Насамперед забудовнику слід вирішити важливі організаційні питання, зокрема визначитися, який саме паркан він хоче побудувати і які для цього є можливості. Для багатьох власників дачних і присадибних ділянок відправним є бажання виготовити оригінальну й недорогу огорожу, що особливо актуально в наш час масового будівництва парканів із плаского або хвилястого шиферу чи бетонних секцій, схожих один на один як дві краплі води. Окрім того, для їхнього встановлення, зазвичай, потрібно залучати бригаду робітників або застосовувати спеціальні підйомні пристрої.

У кожного з цих та інших видів парканів є свої вагомі переваги, однак вони не позбавлені й суттєвих недоліків. Так, гарний вигляд мають паркани із профільованого металевого листа, силікатної або облицювальної цегли, бутового каміння тощо. Однак, за докладнішого вивчення проблеми я прийшов до висновку, що шиферний паркан уже добряче "набив оскомину" господарям індивідуальних житлових будинків, цегляні й металеві нині також штампуються "великим накладом", а відтак про якусь оригінальність та неповторність власної садиби із таким парканом годі й казати. До того ж, виготовлення таких парканів було мені просто не по кишені. Особливо, якщо врахувати, що під них обов'язково потрібен фундамент, аби вони не повалилися під власною вагою чи від потужного натиску вітру. А це, звичайно ж, потребує значних додаткових витрат і часу.

Враховуючи всі ці "за" і "проти", я вирішив спорудити паркан для своєї садиби власноруч і при цьому ще й отримати задоволення від роботи.

Почнемо зі стовпчиків

Насамперед, мені потрібно було визначити, які стовпчики найкраще підійдуть для паркану, який я збирався споруджувати. Бетонні та металеві були для мене не прийнятними, бо дорого коштували і багато важили, особливо при довжині 200–220 см. До того ж, у бетон чи метал не можна забити гвіздка або вкрутити шурупа, як у дерево.

Дерев'яні стовпчики інколи виготовляють із сосни або дубу чи акації. Але на власному багаторічному досвіді я переконався, що сосновий стовпчик згниє у землі за 5–7 років, незважаючи на застосування різних запобіжних заходів – обсмолювання, загортання у руберойд тощо.

Щодо іншої деревини, зокрема з дубу чи акації, то її в наш час не так просто й купити. Неодноразово я намагався з цього приводу домовитися у лісовому господарстві, однак усі мої спроби виявилися безрезультатними. Коли ж мені нарешті вдалося додзвонитися, то від одного з лісничих я отримав не дуже коректну відповідь, що "спеціально для мене він не збирається ходити по лісу й рубати, обчищати та складати молоді дубочки й акації".

– А коли ж ви робитимете це "не спеціально для мене"?

– Під час запланованого проріжування молодих насаджень.

– Як мені дізнатися, коли відбудеться таке проріжування?

– Дзвоніть, навідуйтесь, але це буде не так швидко, як вам хотілося б...

Найкраще – комбінація кількох відомих варіантів

Після такої не дуже приємної розмови дізнаватися про вартість деревини та остаточний строк її можливої реалізації не було жодного сенсу. Тому я вирішив переглянути поради щодо спорудження парканів у спеціальній літературі та в Інтернеті, потім підрахував можливі фінансові витрати і прийшов до висновку, що найкраще буде спорудити огорожу у вигляді комбінації кількох відомих варіантів.

Рис. 1

Верхню (наземну) частину завдовжки 150–170 см я вирішив виготовити із соснової деревини, а нижню завдовжки 80 см – з бетону. Для збирання дерев'яної опалубки завдовжки 80 см і завширшки та заввишки 10 см найкраще підійдуть дошки від європіддонів, які нині можна дістати без будь-яких ускладнень. Окрім цементу та піску, для спорудження паркану заздалегідь слід заготовити арматурні прутки діаметром 8 мм і довжиною 12 м та 15–17 кг в'язального дроту діаметром 2 мм. З одного такого шматка виходить 16 відрізків по 75 см.

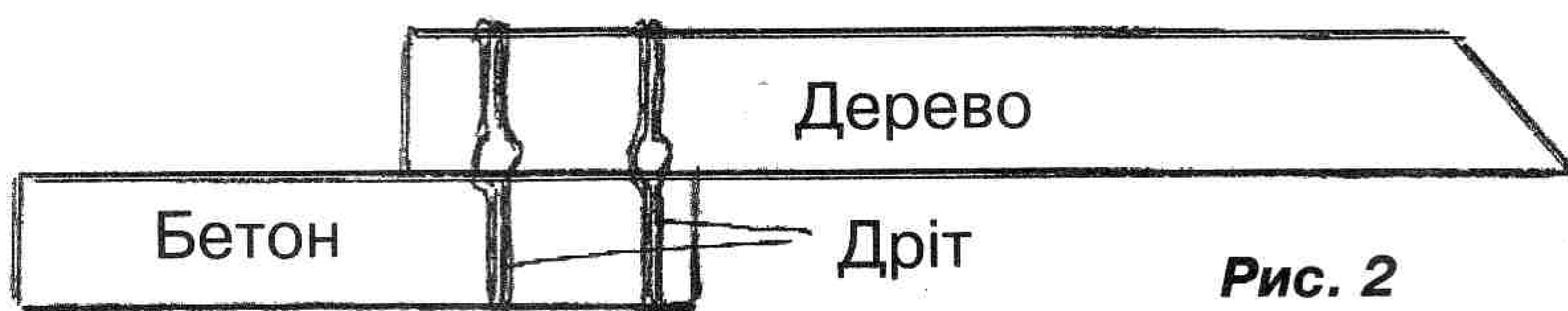

Рис. 2

У декого із забудовників-початківців може виникнути запитання, де придбати необхідні матеріали. Особисто я не раджу вам у пошуках дроту та прутків бігати по будівельних майданчиках, сподіваючись придбати їх там за пляшку горілки. Не той тепер час. Знайти прутки можна на базах збирання металобрухту, однак там найчастіше вони бувають діаметром 14–20 мм і непідходящої довжини, та ще й довго не залежуються.

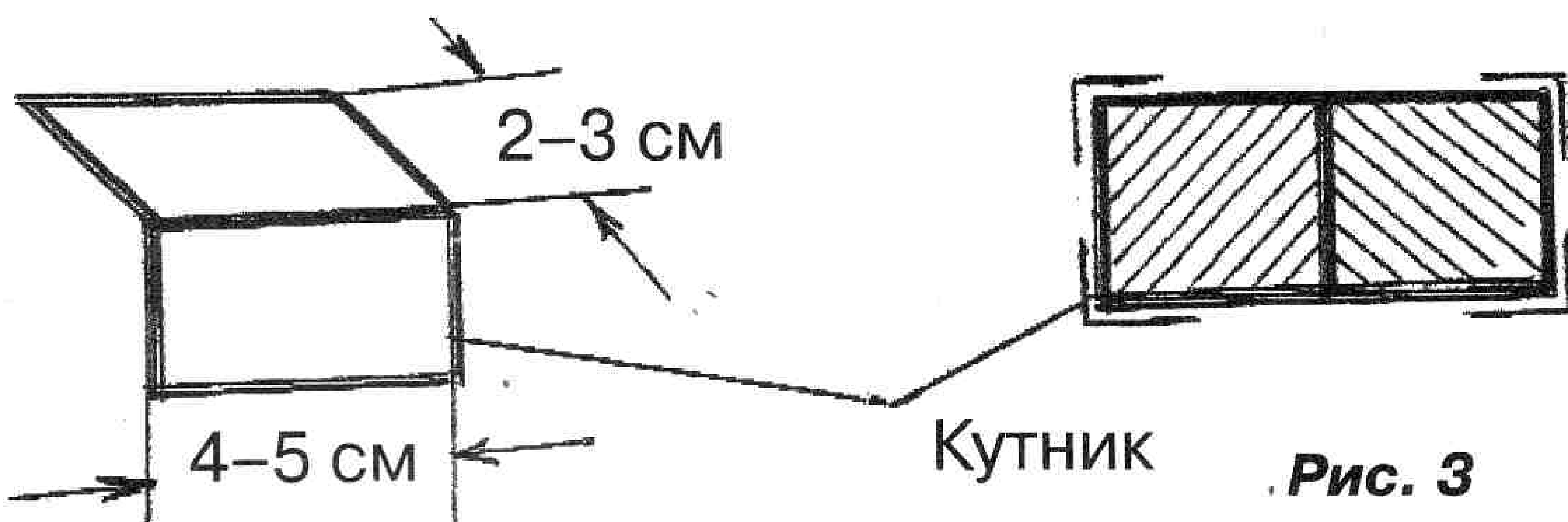

Рис. 3

Отже, чи не найпростіший варіант – звернутися до магазину із продажу металевого прокату, де необхідні матеріали вам ще й поріжуть на потрібні шматки.

Слід зазначити, що під час спорудження такого комбінованого паркану міцність бетонного стовпчика забезпечується якістю металевого каркасу. Тому чотири шматки по 75 см раджу зв'язати дротом 6–7 разів у різних місцях через кожні 10–12 см, як показано на рис. 1.

Згодом, підрахувавши витрати цементу, піску (пропорція 1:4), арматури й дроту, з'ясував, що вартість виготовлення одного такого стовпчика не перевищувала 6 грн., а це у кілька разів менше, ніж вартість готової продукції у торговельній мережі.

Як уже зазначалося, під час виготовлення верхньої частини паркану краще застосовувати сосновий брус із сторонами 10 та 8 см. Для придбання бруса та дощок раджу звернутися на лісопилку, а не до міського будівельного супермаркету. І справа тут не тільки у певній різниці в ціні. На лісопилці брус та дошку, зазвичай, виготовляють завдовжки 4,5 м. З одного такого брусу виходить рівно три стовпчики по 1,5 м, тож вигода очевидна.

Бетонну й дерев'яну частини огорожі скріплюють в'язальним дротом, як зображено на рис. 2. Спосіб в'язання раджу застосувати такий самий, як на дерев'яних телеграфних стовбах, які ще де-інде можна побачити на вулицях сіл та районних центрів.

Щоб дріт з часом не кришив бетону й не втискувався в дерево, під нього слід підкласти кутники з тонкого металевого листа, які можна зробити власноруч (рис. 3).

Виготовлений у такий спосіб стовпчик один працівник зможе самостійно підняти й за необхідності перенести до місця спорудження паркану.

Встановлення стовпчиків – теж "хитра" справа

Цей етап роботи також має свої тонкощі і секрети, які потрібно знати будівельнику. Наприклад, якщо бетонна частина огорожі повинна входити в землю на 40 см, то яму теж слід робити такої ж глибини. Вона має бути квадратною, на ширину звичайної лопати, що становить близько 20–22 см.

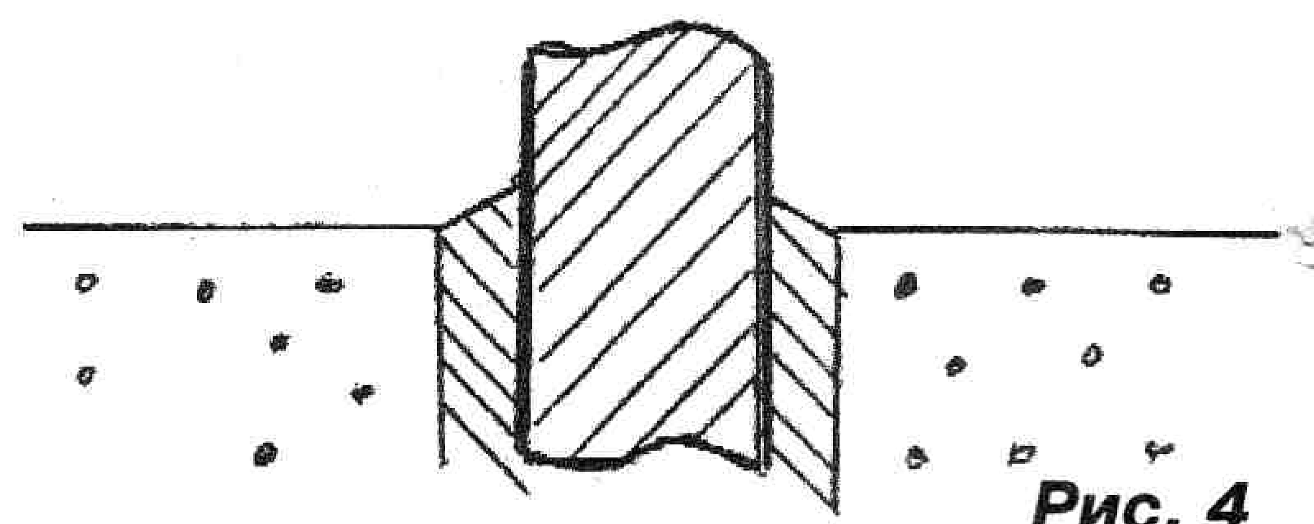
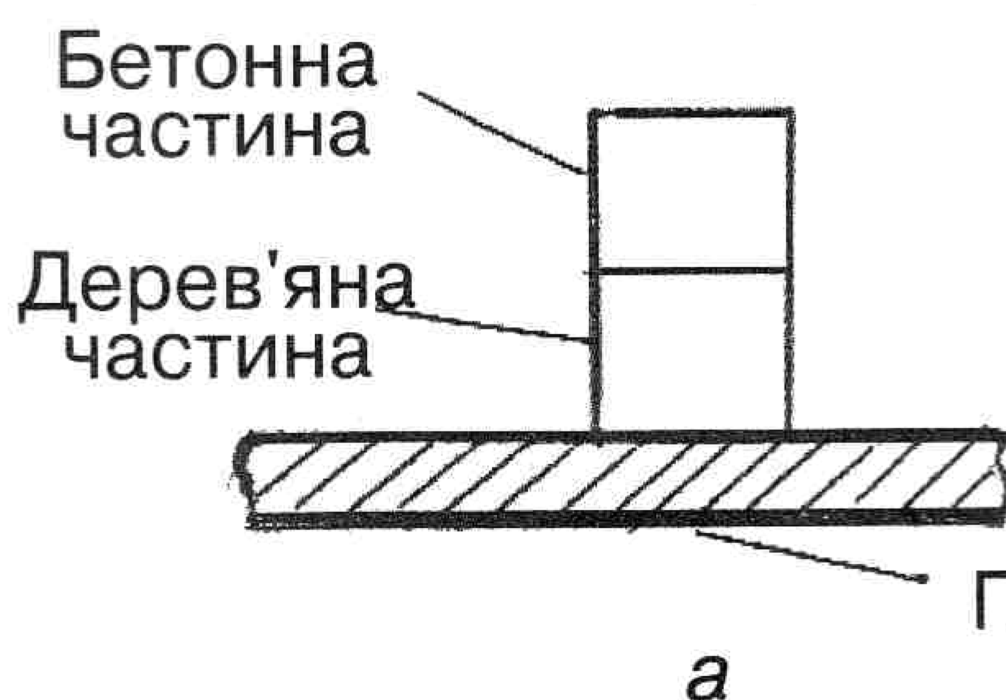

Рис. 4

Прокопавши квадрат у верхній (дерновій) частині ґрунту, далі його слід кришити ломом і лопатою, виймаючи землю руками. Лише за таких умов у вас вийде акуратна ямка, куди необхідно поставити стовпчик, який обов'язково виставляють за допомогою будівельного рівня.

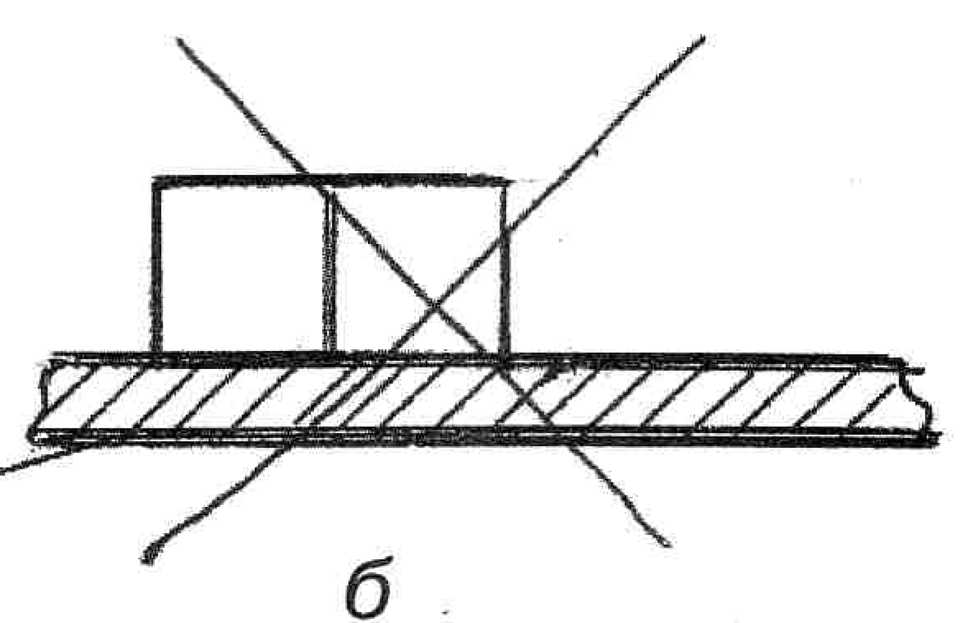

Рис. 5

Увесь простір між стовпчиком і землею заливають бетоном. Робити це слід, не поспішаючи. Користуватися при цьому краще кельмою.

Через кожні 10–15 см бетон утрамбовують за допомогою тонкої палиці, щоб він заповнив усі дрібні порожнини й отримав певне вібраційне зміцнення. Після остаточного заповнення ями поверхню бетону розрівнюють із певним нахилом (рис. 4).

Необхідно сказати ще про один важливий чинник, який слід враховувати під час виготовлення паркану власноруч. Стовпчики потрібно встановити так, як це зображено на рис. 5, а (вигляд зверху). Якщо ж ви поставите їх так, як на рис. 5, б, то припуститеся прикрої помилки, бо з часом під вагою бруса та дощок дерев'яна частина огорожі може нахилитися.

Як уже зазначалося, з метою здешевлення вартості паркану для його виготовлення я застосував обрізні дошки завдовжки 4,5 м, завширшки 14–16 см і завтовшки 2 см. Тому стовпчики мені довелося встановлювати на відстані 1,5 м один від одного. На чотири стовпи я навісив горизонтально 12–14 дошок нахлистом. У результаті вийшов красивий і міцний паркан заввишки 1,5–1,7 м (рис. 6, вигляд збоку).

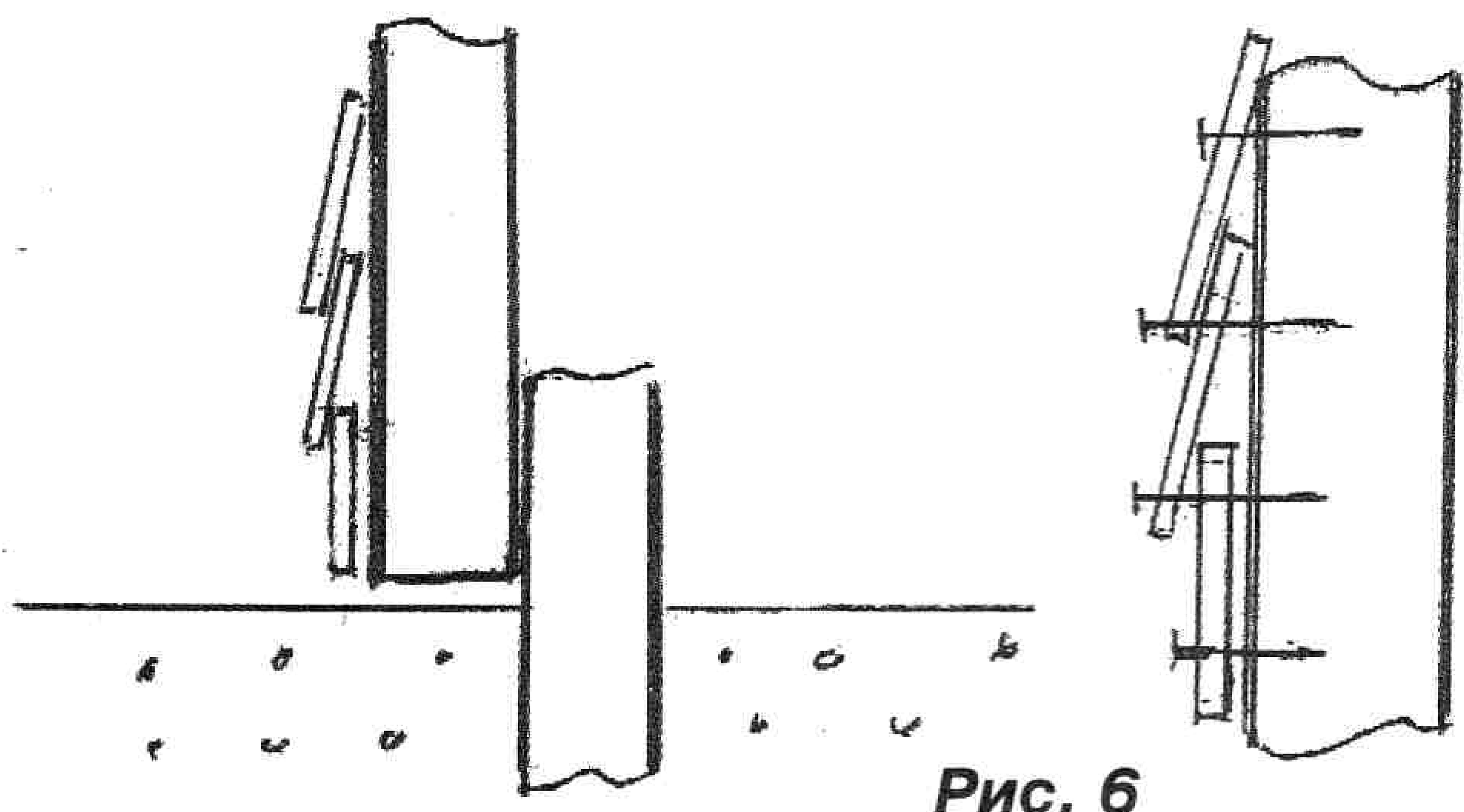

Рис. 6

До речі, при навішуванні дощок вам не знадобиться помічник, щоб підтримувати обухом сокири зворотний бік паркану в місцях забивання цвяхів, якщо використовувати шурупи по дереву завдовжки 60–70 мм і діаметром 4,2 мм. Аби їх було легше вкручувати в деревину, в потрібних місцях роблять отвори свердлом 2,9–3,1 мм.

Насамкінець варто нагадати, що такий паркан простоїть не один десяток років, якщо всі дерев'яні частини покрити натуральною оліфою з усіх боків. А прикрасити огорожу і зробити її оригінальнішою можна, навісивши декоративні стовпчики з інтервалом 2,5 м, тоді вона не матиме такого звичного "монотонного" вигляду з лицьового боку.

Підраховуємо витрати

Зазвичай, після завершення будь-яких робіт господарі підраховують витрати. Хочу сказати, що результати таких підрахунків особисто мене дуже потішили, бо з'ясувалося, що спорудження 70 м паркану обійшлося мені в 3500 грн., або 50 грн. за погонний метр, що в кілька разів дешевше від вартості виготовлення шиферного, цегляного, металевого або якогось іншого паркану. Щоправда, це без фарбування дерев'яної частини огорожі. Однак, я вирішив, що з цим можна буде трохи зачекати, адже після нанесення оліфи мій паркан теж має гарний вигляд.

А.Г. Ляшенко,
м. Київ

Гребеневий спосіб і мотоблок полегшують працю картопляра

***В** се життя я прожив у селі, за винятком декількох років служіння в армії та навчання у вузі. Тому мав можливість "намилуватися" згорбленими статурами землевласників різних вікових категорій на картопляних ділянках, і не тільки... І якщо раніше, років 20–25 тому вирощуванням картоплі займалося переважно працездатне населення, то зараз (на 70–90%) – пенсіонери.*

Для себе і своїх рідних я полегшив працю на вирощуванні картоплі та інших просапних культур. Хотілось би, щоб і читачі скористалися моїми напрацюваннями і виготовили й собі такі, а, можливо, й кращі знаряддя.

Картопля – незамінна культура у нашому раціоні. Але вона не тільки визнана, як другий наш хліб, це ще й дуже трудомістка культура.

Пригадую 70-ті роки минулого століття, коли на колгоспних полях поодиноко, невпевнено пробивав собі дорогу гребеневий спосіб вирощування картоплі. Ті, хто його освоїв, мали непоганий зиск: чисті від бур'янів плантації приносили не тільки естетичну насолоду від буяння цвіту на фоні зеленого килиму картоплиння, а й вагомий приріст урожаю (понад 25%). Чисті плантації, звичайно, не найголовніший чинник у формуванні високих врожаїв, але поряд з перспективними сортами, наявністю поживних речовин, вологи, дотриманням оптимальних строків виконання всіх робіт займають вагоме місце, і тому вже за декілька років гребеневий спосіб освоїли всі колгоспи. Але у спеціалістів тих років була "маленька перевага" перед нами – власниками присадибних ділянок: у них був набір необхідної техніки – саджалки, підгортачі, копачі, навіть комбайни з символічною назвою "Дружба". Правда, не скрізь і не на всіх ґрунтах однаково зарекомендував себе цей комбайн, але навіть те, що в основних картоплесіючих господарствах він прижився, свідчить на його користь. І ще одна перевага спеціалістів того часу перед нами, одноосібниками – всі ці знаряддя агрегатувалися на тракторах.

На сьогодні у нас, городників, основною рушійною силою є фізична сила самої людини, тому-то все дається нам непросто: мозолі на долонях та нестерпні болі у попереку. Проте не всі городники змирилися з технологією наших предків, яка базується на лопаті та сапі. Ентузіасти прогресу самотужки взялися за виготовлення окремих вузлів, робочих агрегатів, та й усього знаряддя в комплексі. І гребеневий спосіб, не без допомоги журналу "Дім, сад, город", пробиває собі дорогу в життя, про що свідчать відгуки дописувачів журналу.

Кілька років тому і я випробував деякі робочі органи малої механізації на своєму городі, хоча гребеневим

способом вирощую картоплю більше 10 років. Але то була тільки назва, оскільки і садіння, й копання картоплі проводилися під лопату чи вила. Останні два роки вирощую картоплю гребеневим способом з елементами ручної праці і розкладання садивного матеріалу в борозни та підбирання викопаної після копача картоплі.

Не обіцяю полегшення праці на тій чи іншій операції у 100 разів, але у 3 рази і навіть більше (це залежить від того, хто стоїть за чепігами) гарантую. Для цього я виготовив необхідний набір робочих органів як для картоплі, так і для інших просапних культур.

Коротенько опишу процес вирощування картоплі гребеневим способом. Підгортачем нарізую 3–4 борозни глибиною 8–10 см, а дружина слідом за мною розкладає бульби в борозну (по 3–4 бульби на один погонний метр), додаючи підживлення (перегній, попіл, NPK). Після цього

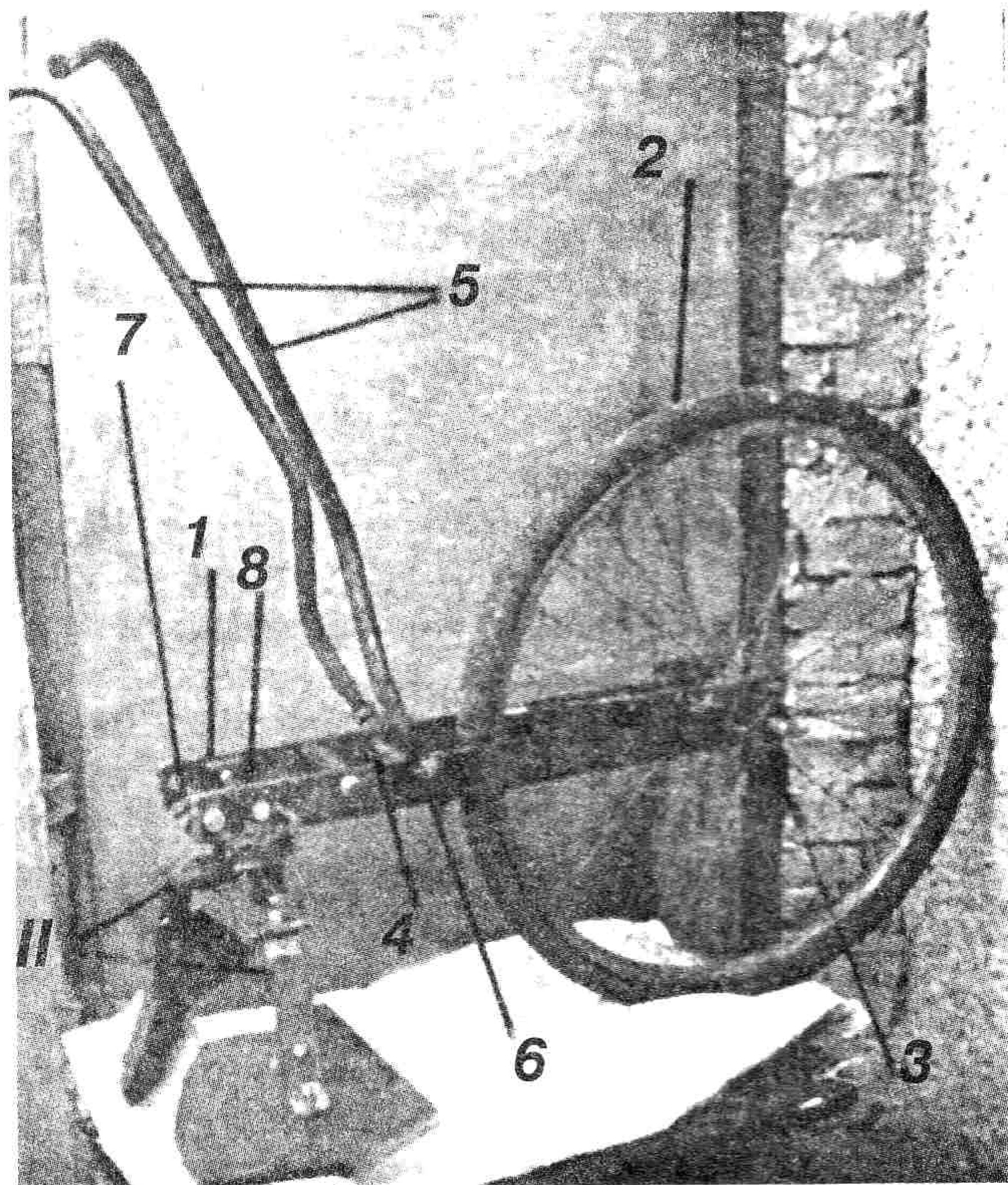

Рис. 1. Культиватор (багатоцільовий).

колесо культиватора я запускаю у борозну, яке чудово копіює рельєф, не травмуючи і не обламуючи паростки бульб, залишаючи за собою гребінь висотою 8 см. Загорнувши борозни, я нарізую наступні 3–4 борозни. Чому саме 3–4? Тому, що така кількість дає змогу зберегти вологу у борозні. З появою сходів бур`янів роблю "сліпе" підгортання (в разі потреби їх може бути декілька).

Пишу для тих, хто вже має підгортач, якщо ж його немає, то можна позичити у сусіда, а для себе виготовити культиватор багатоцільовий, як показано на рис 1.

I. Культиватор (багатоцільовий).

1. Рама культиватора (гряділі парового культиватора КПГ-4), укомплектований гребенеукладачем (II).
2. Опірне колесо (переднє колесо дорожнього велосипеда).
3. Корпуси під підшипники 180503, приварені попереду рами.
4. Поперечина завдовжки 110 мм.
5. Чепіги з привареними до них гвинтами М-18 завдовжки 80 мм для регулювання висоти підйому ручок.
6. Гайка.
7. Гвинт для регулювання профілю гребеня.
8. Активна рамка з:

а) лапотримачем;

б) фіксуючим болтом для регулювання глибини робочих органів та кутом входження у ґрунт;

в) болти для кріплення до рами.

II. Гребенеукладач.

1. Стояк складається з двох зігнутих і з`єднаних (болтами на 18 мм) стояків від бурякових лап.
2. Бурякові бритви з привареними до них поличками.
3. Нижня половина стояка (в) може пересуватися праворуч чи ліворуч на 40 мм по відношенню до верхньої (а), тим самим розширюючи чи звужуючи ширину і висоту гребеня.
4. Нижня половина стояка (в) може повертатися по відношенню до верхньої на 20°–40°–65°.
5. І насамкінець кут входження лез у ґрунт змінюється від 90° до 115°.

III. Підкопувач.

1. Стояк.
2. Вигнута стрілчаста лапа.
3. Стіл для рівномірного розстелення ґрунту та бульб по полю.

Примітка: Якість підкопування – кількість порізаних та залишених у ґрунті бульб – менша, ніж після лопати.

IV. Стрілчасто-плоскорізна лапа.

1. Стояк.
2. Втулки з привареними поличками.
3. Полички.
4. Лемешики.

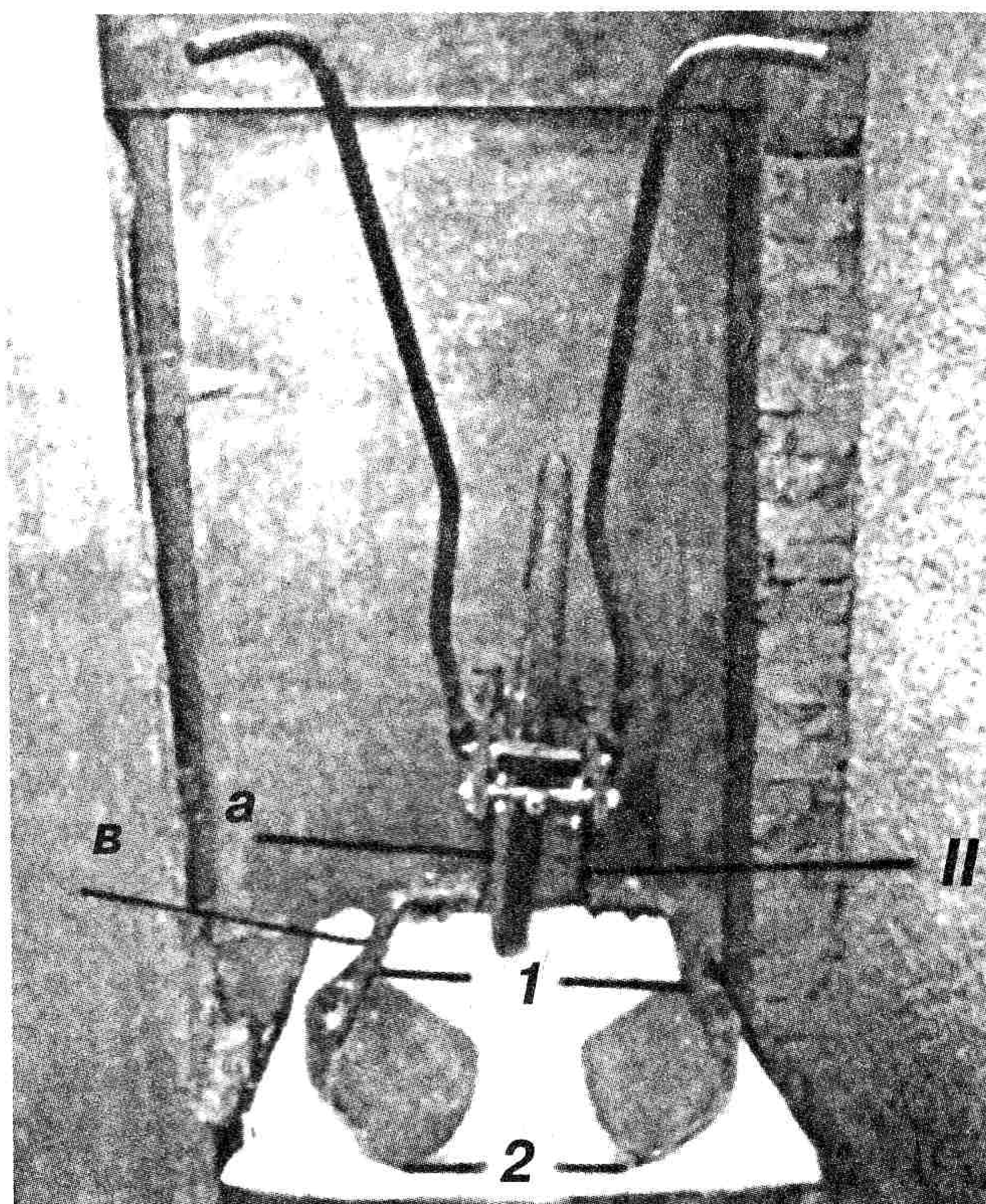

Рис. 2. Культиватор з гребенеукладачем.

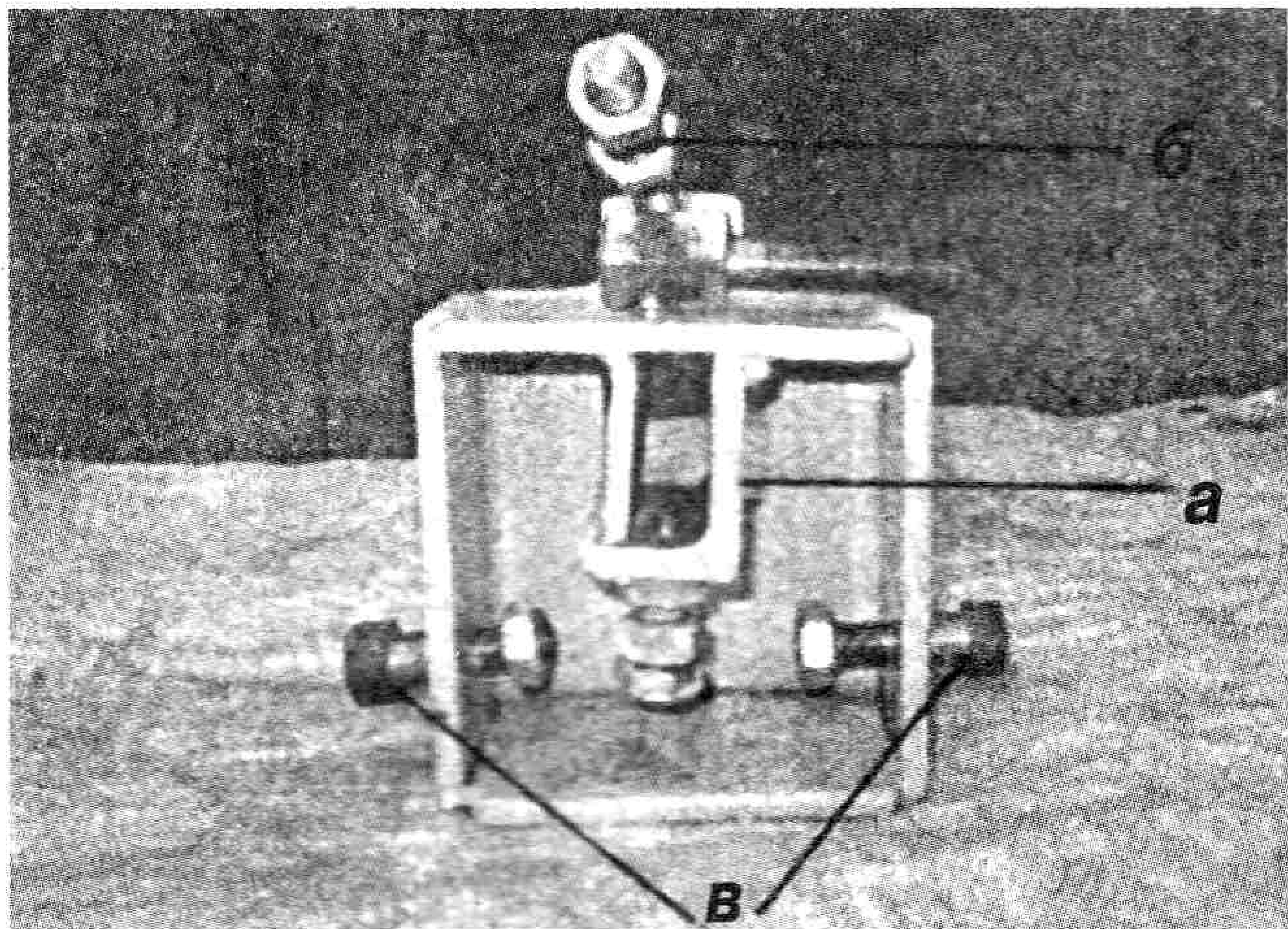

Рис. 3. "Активна" рамка.

Назви "полички", "лемешики" запозичені від складових корпусу плуга, але в даній конструкції вони слугують для підрізування бур`янів та розпушування міжрядь шириною 25–60 см, а також для підгортання культурних рослин у рядку.

5. Обрізана стрілчаста лапа.

Остання стрілчаста-плоскорізна лапа слугує для обробітку усіх просапних культур з міжряддями 25–60 см та підгортання у рядку культурних рослин, крім картоплі.

Тут я не показав плоскорізну та підгортальну лапи, оскільки сподіваюся, що кожен, хто поважає свою та свого ближнього працю, давно виготовив чи придбав їх. Коротко розповім про ті операції, які я роблю на своєму городі.

Після того, як закінчу садити картоплю, звільняю культиватор від гребенеукладачів і на їхнє місце вставляю "активну" рамку, в яку можна вкласти лапу будь-якого призначення: плоскорізну для прополювання міжрядь просапних культур, що знаходяться у фазі сходів; стрілчасто-плоскорізну для прополювання міжрядь 25–60 см з одночасним підгортанням у рядку; підгортальну лапу для нарізування борозен та підгортання; підкопувач для підкопування та розстелення бульб і ґрунту по полю.

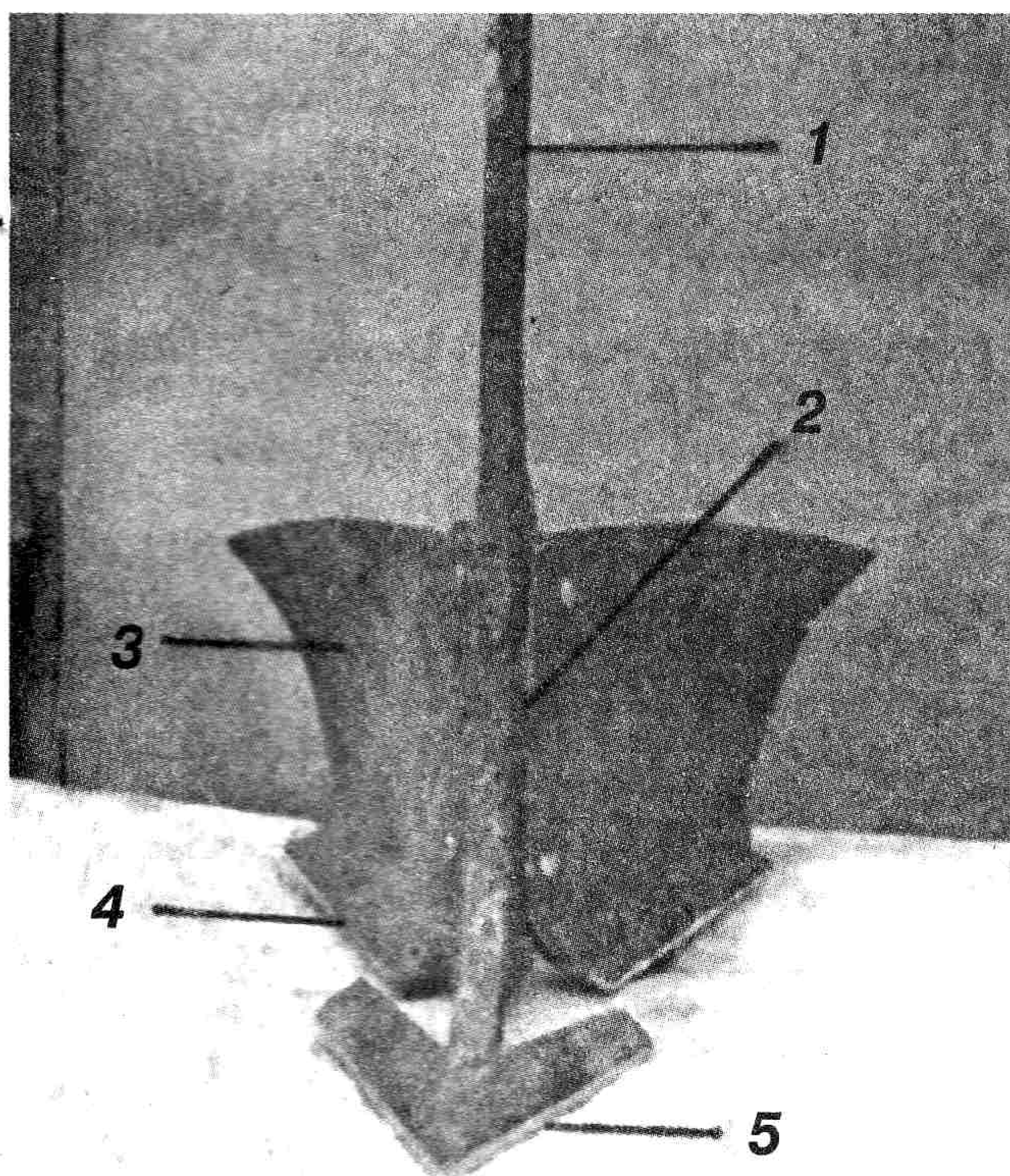

Рис. 4. Стрілчасто-плоскорізна лапа у згорнутому вигляді.

Дехто може мені дорікнути, що культиватор металомісткий. Я й не заперечую цього, та й колесо від дорожнього велосипеда виглядає не надто привабливо, але в роботі це

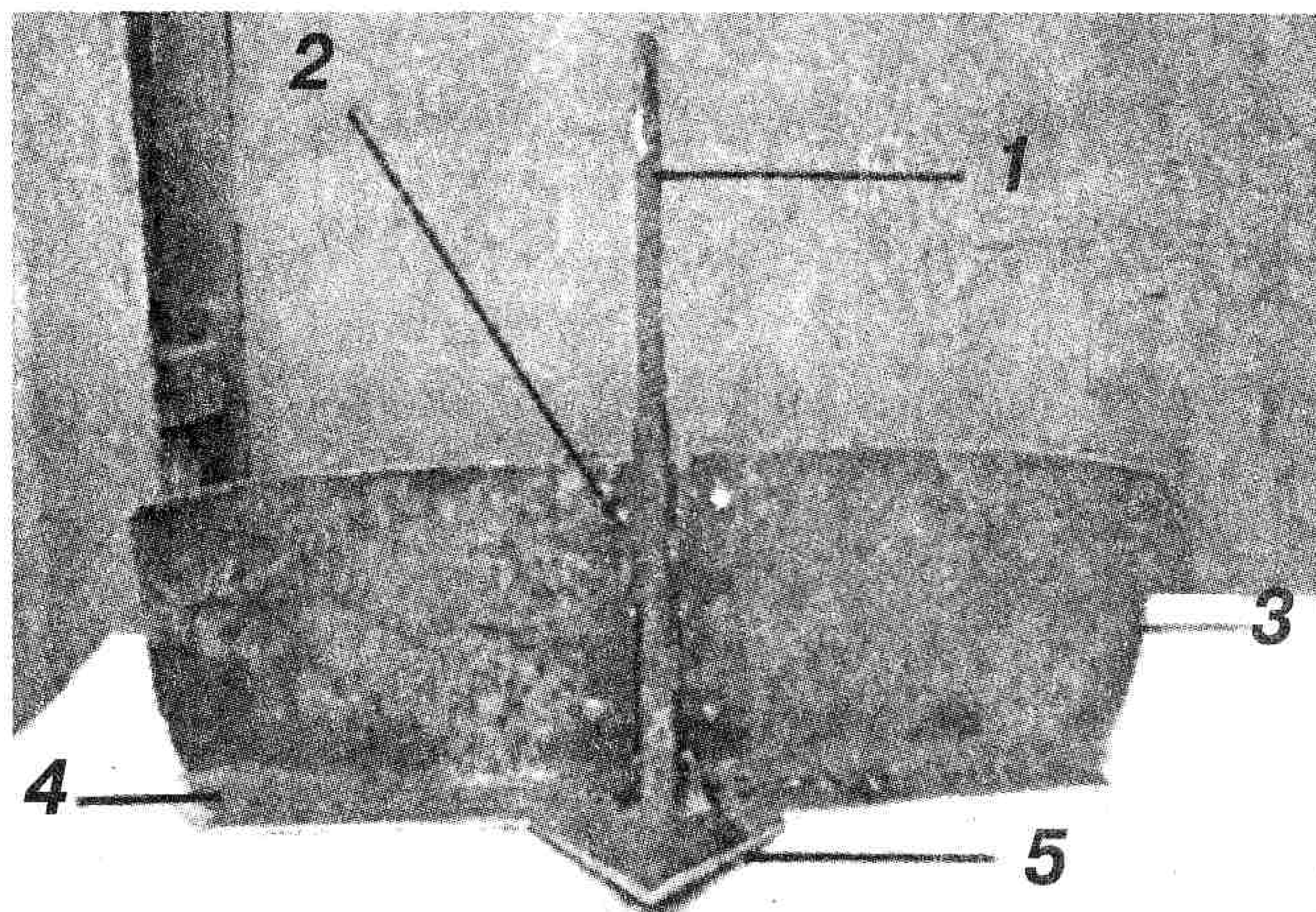

Рис. 5. Стрілчасто-плоскорізна лапа у розгорнутому вигляді.

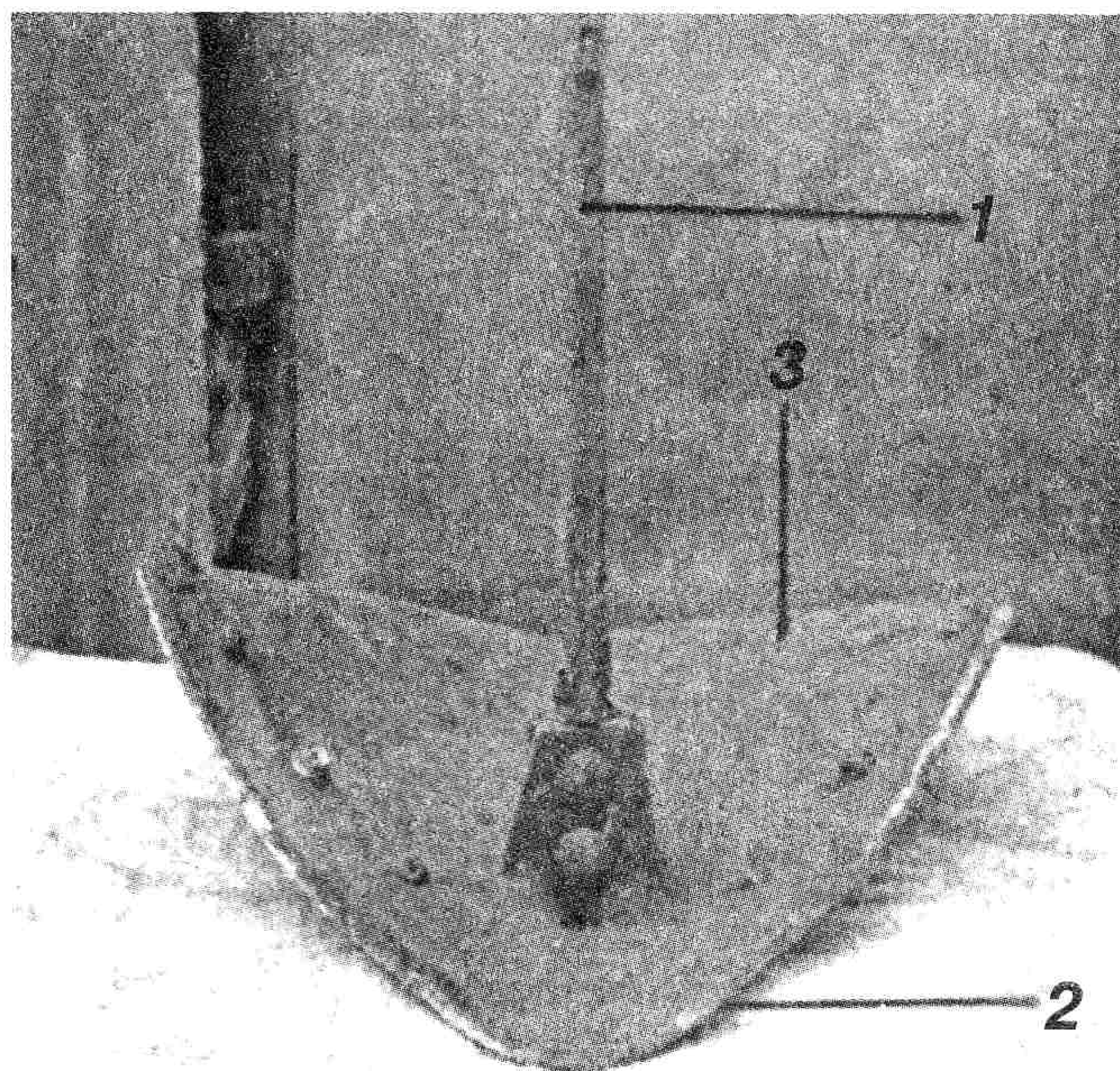

Рис. 6. Підкопувач.

безвідмовне знаряддя, яке прекрасно копіює як мікро-, так і макрорельєф ґрунту, навіть грудки (хоча добрий господар не допустить, аби на його городі "красувалися" грудки) не заважають, тоді як мале колесо в даній ситуації буде "пробуксовувати". Та й в роботі це легкий і слухняний агрегат: завів колесо у міжряддя чи в борозну, і стеж за ним. Оглянувся – а за тобою чиста й розпушена смуга, і не потрібно "шурувати" колесом взад і вперед.

А ось на підкопуванні картоплі задіяно двоє людей. Якщо картоплиння висохло або добре підв`ялене, то не потрібно його ані полоти, ані підпушувати. Якість підкопування добра. І в транспортному положенні агрегат слухняний: перевернув догори робочими органами, і він сам біжить по стежині на стоянку.

Д. Ющук,
с. Ратуш Ямпільського р-ну Вінницької обл.

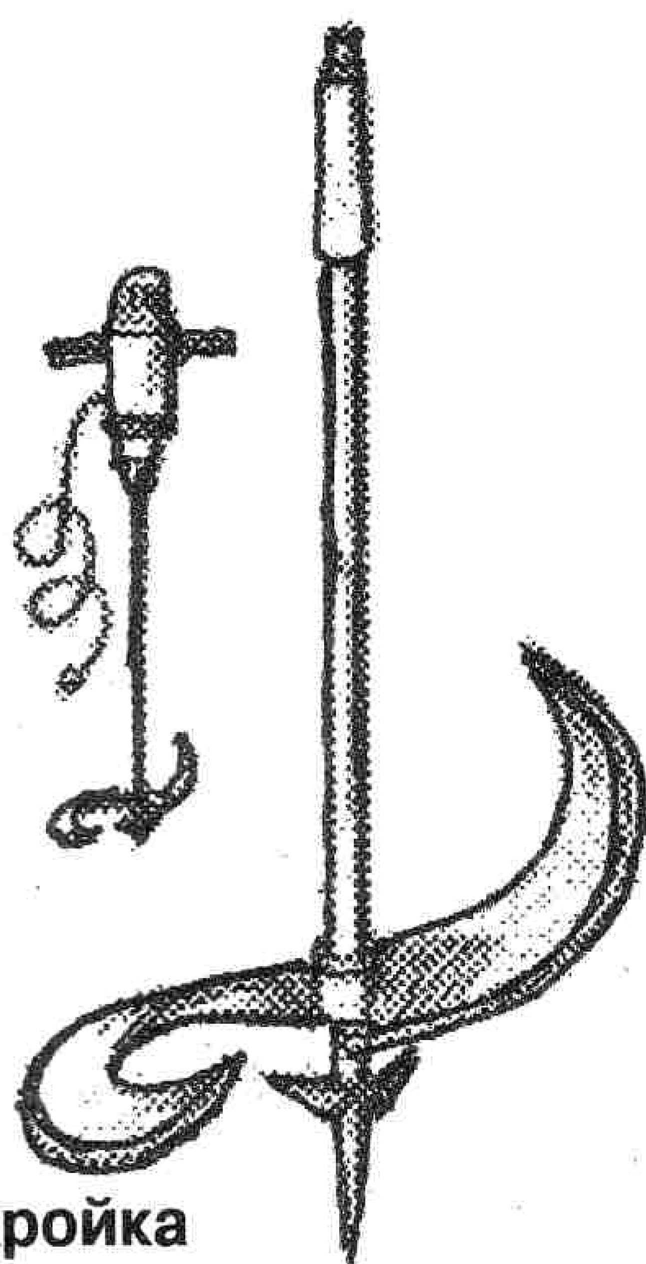
Щадний метод

Цей метод обробітку ґрунту колись давно запропонував винахідник із Калуги В.Н. Архипов. Слід зазначити, що при його докладному вивченні виникає багато питань. Адже в ньому стільки нового і незвичного, що без тривалого випробування я б не ризикнув пропонувати цей метод для широкого впровадження. Хоча в якості експерименту така оригінальна пропозиція щодо вирішення серйозної аграрної проблеми заслуговує на пильну увагу садівників і городників.

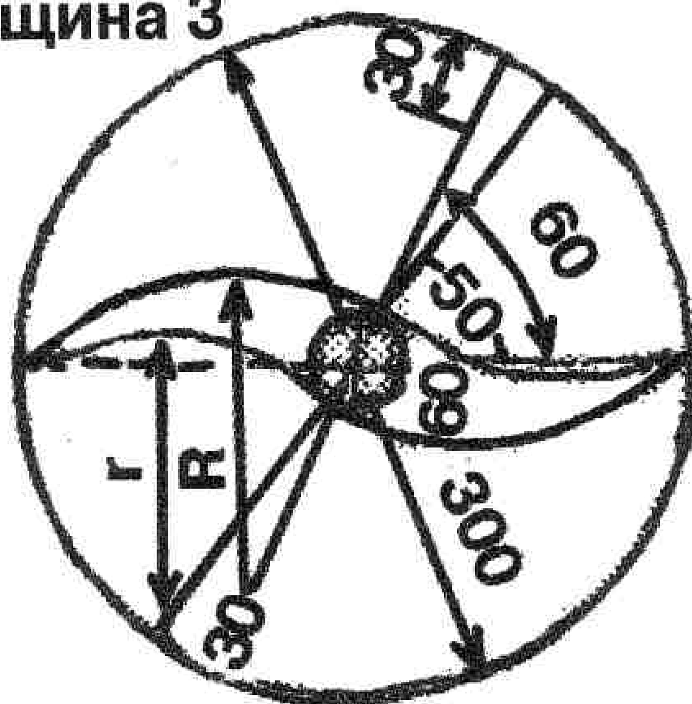
Пропоную короткий опис цього методу обробітку ґрунту і подаю креслення фрези – головної складової даного пристосування. Ось як сам автор його описує.

Ґрунт, на якому ми вирощуємо культурні рослини, населений величезною кількістю різноманітних мікроорганізмів, у ньому відбуваються безперервні біологічні й механічні процеси, тому його потрібно розглядати як живий організм, а точніше – як житло для живих організмів.

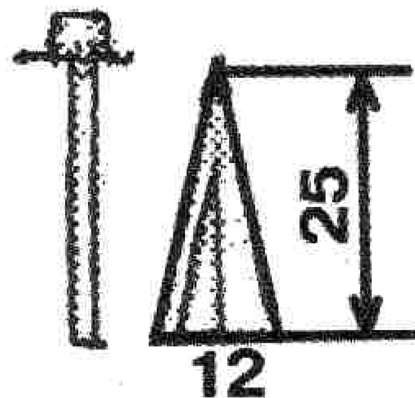
Отже, перекопуючи ґрунт, ми регулярно, рік у рік, руйнуємо це "житло" для мікроорганізмів, які гинуть під впливом сонячної радіації. Через різку зміну температури порушується відтік і приплив вологи, а відтак і сольовий режим. Тому ґрунт практично перестає бути родючим середовищем для культурних рослин.

Викройка великого ножа Сталь 45 Товщина 3

Малий ніж

Поліпшити його просто. Необхідно лише поменше травмувати ґрунт плугом, бороною або навіть лопатою. З цією метою автор цього оригінального винаходу і запропонував для вирішення проблеми скористатися зображеною на рисунку вертикальною фрезою, яка замість свердла вставляється у дриль на низьких обертах, обладнаний додатковою ручкою.

Таким чином, ми отримуємо вертикальний розпушувач, працювати яким легко й просто. Цим розпушувачем дуже зручно обробляти ґрунт на невеликих ділянках, які електрифіковані. Інструмент призначений не для того, щоб повністю переорювати город, а тільки щоб зробити лунки для висаджування овочевих культур.

Насамкінець, слід зазначити, що нині з'являється чимало оригінальних "ноу-хау", розроблених народними умільцями або професійними винахідниками. Усі вони мають право на існування. Необхідно лише виважено підходити до їхнього впровадження, аби не перетворити свою ділянку на випробувальний полігон. Але при цьому не слід також забувати, що нині без застосування новітніх досягнень науки і техніки складно господарювати біля землі. Тож брати до уваги ту чи іншу новинку – вирішувати вам.

Щиро бажаю всім читачам журналу успіхів і щедрих урожаїв!

Коли тінь – не перешкода

У жовтні значна частина невідкладних сільськогосподарських робіт у дачників і городників, зазвичай, уже буває виконана, хоча до кінця сезону ще доведеться добряче попрацювати. Однак у цей час чимало з тих, хто працює біля землі, можуть уже проаналізувати, хоча б частково, отримані результати і зробити певні висновки щодо результатів своєї роботи. Я також часто задаю собі запитання, чи правильно цього року спланував і розмістив грядки на ділянці, чи не потерпали мої рослини від не дуже виваженого господарювання і чи можна було площу ділянки використати раціональніше.

Завдяки такому докладному аналізу та зробленим висновкам мені вдається у майбутньому не припускатися тих помилок, які були зроблені в тому чи іншому сільськогосподарському сезоні, а відтак – площу ділянки, й справді, використовувати дедалі раціональніше.

У першу чергу я звертаю увагу на притінені частини ділянок. Їх можна успішно використовувати, бо, як свідчить практика, під кронами дерев непогано ростуть і плодоносять огірки. Для садіння я використовую 30–45-денну розсаду, яку розташовую на відстані 70 см від стовбура дерева.

Такі насадження не тільки не страждають від перегрівання прямими сонячними променями, а й шпалери для них не потрібні: один кінець шпагату я прив'язую до рослини, а інший – до нижньої гілки дерева.

На таких же "шпалерах" вирощую й деякі тіньовитривалі сорти помідорів, зокрема Де Барао та Гігант-5.

У тіні дерев я вже багато років успішно вирощую як ранню зелень крес-салат, шпинат, щавель і цибулю на перо.

Дуже затінені місця, звичайно ж, для вирощування рослин практично не придатні, але й вони у мене не залишаються без використання – розміщую там компостні купи, а також грядки для вирощування гливи або печериць.

Отже, навіть притінки на ділянці – не перешкода для отримання щедрого врожаю садовини і городини. Потрібно лише додати трохи зусиль, які обов'язково окупляться протягом сільськогосподарського сезону.

М.С. Рітченко
м. Луганськ

ЮРИДИЧНІ КОНСУЛЬТАЦІЇ

Рубрику веде
Б.І.Дегтярьов,
юрист

Призначення пенсії за пільговими умовами

З 1996 до 2008 року працював в АТЗТ електрогазозварником. Запис у трудовій книжці є. Але щоб піти на пенсію в 55 років, потрібна довідка про атестацію робочого місця. Підприємець, у якого я працював, атестацію не проводив і відповідно довідки про те не дає.

Як мені домогтися справедливості, щоб піти на пенсію у 55 років?

Б.С. Стус,
с. Ражнів Бродівського р-ну Львівської обл.

Згідно з пунктом 2 розділу XV Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", пенсії на пільгових умовах призначаються за нормами цього Закону в разі досягнення особою пенсійного віку та за наявності трудового стажу, передбаченого Законом України " Про пенсійне забезпечення". Основним документом, що підтверджує трудовий стаж, є трудова книжка. У тих випадках, якщо в трудовій книжці відсутні відомості, що визначають право на пенсію на пільгових умовах, для підтвердження спеціального трудового стажу приймаються уточнюючі довідки підприємств, установ, організацій. У довідці має бути зазначено: періоди роботи, що зараховуються до спеціального стажу; професію або посаду; характер виконуваної роботи; розділ, підрозділ, пункт, найменування списків або їхні номери, куди заноситься цей період роботи, на підставі яких видано зазначену довідку.

Крім того, відповідно до Порядку проведення атестації робочих місць за умовами праці, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.1992 р. № 442, який набрав чинності з 21 серпня 1992 року, під час призначення пенсії на пільгових умовах для зарахування до стажу, що дає право на пенсію за віком на пільгових умовах після 21 серпня 1992 року, відповідне право впродовж цього періоду має бути підтверджене за результатами атестації робочих місць на підприємстві. Основним документом, що підтверджує право на пільгове пенсійне забезпечення за результатами атестації робочих місць за умовами праці, є наказ по підприємству.

Якщо наказу за результатами атестації робочих місць за умовами праці на підприємстві немає, відповідний період роботи Вам не може бути зараховано до стажу роботи за Списком № 2 для призначення пенсії за віком на пільгових умовах.

Згідно статті 105 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" Ви маєте право оскаржити дії (бездіяльність) роботодавця відповідно до законодавства про звернення громадян, в тому числі в органи прокуратури, а також у судовому порядку.

Скільки коштує газ для споживачів?

Як встановлюється оплата за газ абонентам у сільській місцевості? В минулому році ми платили за результатами використаних кубометрів газу позаминулого року. Цього року в газовій конторі заявили, що вже результати 6 місяців поточного року впливають на формування ціни на газ.

Валентина Михайлівна,
с. Яблунівка, Київська обл.

Шановна Валентино Михайлівно, в газоконторі Вам правильно відповіли.

Правилами надання населенню послуг з газопостачання, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 09.12.99 р. №2246 (у редакції постанови КМУ від 13.06.2007 року №821), передбачено проведення за ініціативою газопостачального підприємства або за заявою споживача перерахунку оплати вартості використаного природного газу залежно від обсягу його фактичного використання у першому півріччі поточного року та від роздрібних цін, що діяли в першому півріччі поточного року, аналогічно перерахунку, який здійснювався за підсумками року станом на 1 січня. І тут слід враховувати, що обсяг фактично використаного споживачем природного газу у першому півріччі поточного року становить 60 відсотків річного обсягу споживання природного газу, згідно з яким застосовуються роздрібні ціни на природний газ. Такий перерахунок здійснюється до 1 серпня поточного року.

Наприклад. На 1 липня 2009 року споживачем було спожито 2193 кубометрів природного газу, що перевищує 60 відсотків зафіксованого обсягу. Тобто, річний обсяг спожитого газу – в діапазоні до 6000 $м^3$. У цьому діапазоні ціна реалізації газу – 47,8 грн. за 1 $м^3$, за якою споживачу було проведено перерахунок спожитих 2193 $м^3$, Такою ціна 1 $м^3$ природного газу буде до кінця року. За підсумками року перерахунок буде зроблено, виходячи з фактично спожитих обсягів на 1 січня 2010 року.

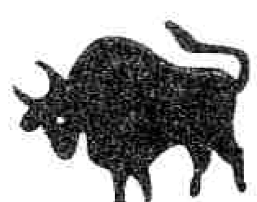
Біодинамічний календар
Листопад

Овен 30.10 (19:56) – 2.11 (2:45)

Після закінчення збирання врожаю садовини головним завданням садівника є підготовка дерев до успішної перезимівлі, тобто без підмерзання кори і бруньок та пошкодження мишами й зайцями. Для цього в осінній і зимовий період здійснюють обов'язкові агрозаходи, спрямовані на підвищення зимостійкості насаджень, зниження чисельності зимуючих шкідників та знищення різної інфекції. Для цього, зокрема, збирають пошкоджені, обпалі й гнилі плоди, де можуть зберігатися збудники плодової гнилі та інших хвороб.

Наприклад, збирання й видалення за межі ділянки засохлих плодів і кісточок сливи сприяє зменшенню кількості сливової товстоніжки, пошкодження якою в наступні роки може призвести до повної загибелі врожаю. Залишки плодів і кісточки рекомендують закопувати в землю на глибину 40–50 см.

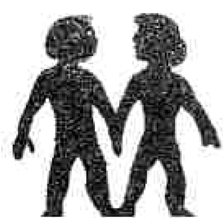
Телець 2 (2:45) – 4 (6:53)
Повний Місяць – 2 (21:16)

У першій декаді листопада завершують підзимовий посів моркви, редьки, цибулі, петрушки, щавлю, шпинату, селери та інших холодостійких овочевих культур.

Закінчивши збирання пізньої капусти, господині починають її квашення. Свіжі качани без ознак механічного пошкодження та ураження шкідниками й хворобами закладають на зберігання.

Сушать на зиму пряні коренеплоди і зелень петрушки, селери, пастернаку, кропу тощо.

У дні Повного Місяця будь-яке втручання у життя рослин потребує обережності, тож другого листопада не варто обрізувати й пересаджувати рослини.

Близнята 4 (6:53) – 6 (9:42)

Готуючись до зими, садівники стягують шпагатом у пухкий сніп гілки молодих плодових дерев. Якщо дозволяють погодні умови, в ці дні можна зайнятися побілкою або обв'язуванням штамбів дерев.

Заготовлюють живці для зимового щеплення. На городі вкривають (мульчують) грядки. Завершують підзимові посіви.

Висаджують коренеплоди петрушки й селери, а також багаторічну цибулю для одержання вигонкової зелені. Поливають і підживлюють вигонкову зелень.

Господині продовжують заготовляти садовину й городину на зиму. Консерви, приготовані в ці дні, будуть особливо смачними й корисними.

Рак 6 (9:42) – 8 (12:23)

Проводять глибоку оранку або перекопують ділянку, одночасно вносячи необхідні добрива. Заготовлюють ґрунтосуміш для теплиць, парників і стаканчиків, у яких вирощують розсаду. Складають ґрунт, зазвичай, у поліетиленові мішки, набираючи його лише з незараженої фітофторою ділянки. Вносять суперфосфат (1 столова ложка на відро).

Ландшафтні дизайнери готують до зими декоративні хвойники, зв'язуючи їх та вкриваючи мішковиною або чорним нетканим матеріалом.

У сховищах перевіряють стан урожаю, закладеного на зберігання. Зокрема, оглядають плоди лежких сортів помідорів, відбраковуючи ті, що мають ознаки грибних хвороб. За надмірної вологості вживають необхідних заходів для підсушування сховища.

Цілющі настої та відвари, приготовані у ці дні з лікарських трав, заготовлених влітку, будуть особливо ефективними.

Лев 8 (12:23) – 10 (15:30)
Остання чверть Місяця – 9 (17:57)

За сприятливої погоди висівають під зиму на підготовлені грядки насіння квітів: космеї, ромашки, рудбекії, віоли, наперстянки, анемони, маргариток, аквілегії тощо. Посіви присипають торфом або перегноєм-сипцем, а зверху тонким шаром землі, щоб вітер їх не поздував.

Від просушених бульбоцибулин гладіолусів акуратно відривають материнську цибулину, а потім ще близько тижня досушують.

Цей період буде вдалим і для догляду за кімнатними рослинами – посаджені й пересаджені рослини добре приживуться і швидко підуть у ріст. Ефективними будуть також обрізування, підживлення та полив кімнатних рослин.

Діва 10 (15:30) – 12 (19:22)

Проводять санітарне обрізування й формування ягідних кущів і дерев.

Щоб запобігти вимерзанню дерев взимку, чимало садівників у холодні осінньо-зимові місяці нагортають до стовбурів якомога більше снігу, який ущільнюють, кілька разів поливають водою, наморожуючи навколо стовбура товсту крижану "шубу". Потім її закутують бадиллям кукурудзи або соняшника, аби затінити від сонячних променів. Можна також застосувати укриття з руберойду та кольорової плівки. Ці заходи сприяють збереженню плодових дерев від пошкоджень узимку.

Якщо не встигли зробити раніше, то слід тепер потурбуватися про укриття троянд, винограду, хризантем, анемон та клематисів. Присипають листям насадження лілій, гіацинтів, півників, гравілату тощо.

Терези 12 (19:22) – 15 (0:24)

Не слід відкладати роботи із снігозатримання на суничній плантації та встановлення щитів по напрямку панівних вітрів. Підгортають снігом ягідні кущі, пагони малини, яблуні на карликових підщепах. До промерзання ґрунту необхідно контролювати рівень снігу під кісточковими плодовими культурами, що страждають від випрівання кореневої шийки.

Зібрані насінники буряків, моркви, капусти обмолочують, насіння очищають, підсушують і закладають на зберігання.

Квітникарі заготовлюють ґрунтосуміші для різних груп кімнатних рослин. Складають список саджанців і насіння, яке потрібно буде придбати навесні.

Скорпіон 15 (0:24) – 17 (7:22)
Новий Місяць – 16 (21:15)

Якщо ви остаточно не вкрили кущі троянди на початку місяця, варто зробити це тепер. Не забудьте також обрізати стебла багаторічних квітів, укрити сосновим гіллям бородаті іриси та зняти з опор і підготувати до зими ліаноподібні квіти.

На Молодик краще не виконувати ніяких робіт із догляду за рослинами. Присвятіть цей день відвідуванню сільськогосподарської виставки чи лекцій із садівництва й городництва. Докупіть реманент, необхідний для роботи на дачній ділянці.

За настання холодів підгодовують птахів.

Стрілець 17 (7:22) – 19 (17:01)

Слід зазначити, що рослини на карликових підщепах або зі вставками слаборослих підщеп миші пошкоджують значно частіше, ніж інші плодово-ягідні дерева. Справа в тому, що кора карликових підщеп товстіша й соковитіша, тому миші охоче обгризають частину штамба, що належить підщепі або вставці. Для захисту штамби карликових дерев обгортають толем, руберойдом, синтетичними сітками тощо. Можна також використати перевірений у народі засіб – старі капронові панчохи.

Козеріг 19 (17:01) – 22 (5:11)

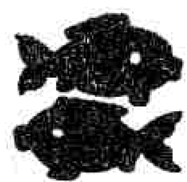
Забезпечити високу врожайність картоплі та овочевих культур наступного року майже неможливо без застосування місцевих добрив. Тож варто заготовити достатню кількість попелу, пташиного посліду, гною тощо. Щоб вони взимку не втратили своїх якостей, попіл і пташиний послід зберігають у ящиках і бочках, які заносять у сарай або ставлять під навіс, стежачи, аби туди не потрапила волога. Гній зберігають у купах і буртах.

Водолій 22 (5:11) – 24 (18:07)

У ці дні садівники особливу увагу приділяють малині, основними способами захисту якої від вимерзання є правильна агротехніка і пригинання гілок до землі, аби взимку їх накрив сніг. Але зробити це слід своєчасно – до настання низьких температур, коли гілки ще еластичні і легко згинаються. Зазвичай, кущі малини попарно нахиляють один до одного і зв'язують, пам'ятаючи при цьому, що чим нижче будуть нахилені кущі, тим краще вони перезимують.

Якщо зима малосніжна, рослини малини додатково прикривають матами, соломою тощо.

Риби 24 (18:07) – 27 (5:11)
Перша чверть Місяця – 24 (23:41)

Заготовляють обпале листя, яке складають у компостні купи. Якщо ж його планують використати для біопалива, то обов'язково укривають плівкою або щільно укладають, не допускаючи перезволоження.

До настання сильних морозів компостні купи й гній утеплюють, застосовуючи для цього тирсу, торфокрихту або заздалегідь зібране в лісі листя.

Квітникарі упорядковують горщики й рослини, які потребують догляду саме в цей час. Перевіряють їх на наявність шкідників і хвороб.

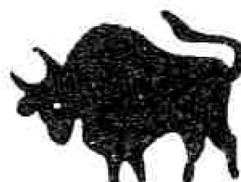

Овен 27 (5:11) – 29 (12:34)

Нарізують пагони яблунь, груш, слив, вишень для весняного щеплення. Їх закопують у сніг або зберігають у холодильнику.

Утеплюють підвали, погреби та інші сховища, щоб із настанням стійких холодів не підмерзла картопля та овочі, закладені на тривале зберігання.

Чистять, миють і просушують сільськогосподарський реманент, заносять його до сараю. Складають під навіс поливні шланги, дерев'яні кілки та парникові рами.

Телець 29 (12:34) – 1.12 (16:23)

Продовжують ремонтувати теплиці й парники, ставлять сітки на душники у сховищах, забивають цеглою та іншими твердими матеріалами дірки, через які в дачні будиночки, сараї та господарські будівлі можуть залізти миші. Готують для них пастки та отруйні принади.

Перевіряють, як зберігаються у сховищах помідори, кабачки, гарбузи. Продовжують їх консервувати. Готуючи страви з гарбуза, кабачків, цукіні, з найкращих плодів вибирають насіння. Загнилі плоди вибраковують.

Для обміну з іншими городниками зайве насіння з власної грядки фасують у пакетики, на кожному з яких обов'язково зазначають культуру, сорт і дату збирання насіння.

Квітникарі обрізують кімнатні дерева, зокрема цитрусові, та протирають від пилу їхні листки, прищипують зайві й слабкі пагони на інших кімнатних рослинах.

Сприятливі дні для висівання та висаджування овочевих і садових культур у листопаді
Підзимовий посів овочевих культур:

часник – 3, 6–7, 10 (після обіду), 11, 15;
морква – 3, 6–7, 10 (після обіду), 11, 15;
петрушка листкова, кріп, щавель – 20–21, 25–26 (до обіду), 29 (після обіду) – 30.

Влаштування відсадків, садіння живців смородини та аґрусу – 3, 6–7, 10 (після обіду), 11, 15.

Висаджування саджанців смородини та аґрусу – 1 (до обіду), 17–18, 20–21, 25–26 (до обіду), 27–28, 29 (після обіду), 30.

Висаджування саджанців ожини, малини – 1 (до обіду), 17–18, 20–21, 25–26 (до обіду), 27–28, 29 (після обіду), 30.

Заготівля чубуків винограду, лимонника – 3, 6–7, 10 (після обіду), 11, 15.

Висаджування саджанців, щеплення та окулірування плодових дерев – 1 (до обіду), 17–18, 20–21, 25–26 (до обіду), 27–28, 29 (після обіду), 30.

Будьмо здорові – мудрий порадник для кожної родини

Шановні друзі "Дім, сад, городу"!

Багато хто з вас у комплекті з "ДСГ" передплачує і читає журнал "Будьмо здорові". Редакція "БЗ" вам за це щиро вдячна. І, безумовно, ми всі з вами чудово знаємо, що здоров'я для кожного з нас одне з найцінніших багатств. Тут необхідно зауважити й на те, що сьогодні з нашою природою, у якій ми живемо й щомиті нею користуємося, не все гаразд. Тому нині нам з вами особливо потрібно дбати про своє здоров'я. А щоби його зберегти надалі, якщо, часом, когось із нас нападуть недуги й доведеться рятуватися усілякими пігулками та препаратами й витрачати на них чимало грошей, то, аби цього не сталося, мудрим порадником вам може прислужитися журнал "Будьмо здорові".

Отже, журнал "Будьмо здорові" видається один раз на два місяці, тобто 6 номерів на рік. У ньому друкуються поради, консультації відомих лікарів офіційної медицини, а також і народних цілителів із найрізноманітніших захворювань людини, які тільки існують у природі, незалежно від віку і статі.

Таким чином, "Будьмо здорові" – мудрий порадник для кожної родини. До того ж, матеріали, надруковані в нашому виданні, не старіють і з часом вони можуть бути своєрідною медичною енциклопедією для сім'ї, а потім і для внуків та праправнуків.

Тож читаймо "Будьмо здорові" і зберігаймо своє здоров'я та заощаджуймо свої гроші на ліки, які й не завжди є, коли вони нам так потрібні.

Завжди будьмо!

Як впливає маса тіла на артеріальний тиск?

На сьогодні доведено, що надлишок маси тіла спричиняє підвищення артеріального тиску. Й дуже часто у людей, які мають надлишкову масу тіла а тим паче ожиріння (таких випадків – до 30%), мають підвищений артеріальний тиск.

Тож, як визначити, надлишкова у вас маса чи ні?

Найпростіший приблизний спосіб: це від величини свого росту в сантиметрах відняти цифру 100. Результат засвідчує приблизну масу, яку потрібно мати.

Існують вивіреніші методи визначення оптимальної маси тіла. Зокрема, за кордоном застосовується індекс Кетле, який використовується для людей із зростом 150–185 см. Він визначається так: маса тіла (в кілограмах) ділиться на квадрат зросту (в метрах). За нормальної маси індекс Кетле є меншим 25. Якщо він перебуває у межах понад 25, але менше 27, це свідчить про надмірну масу тіла. Якщо цей індекс перевищує 27, але менший, ніж 28,5, то вже йдеться про легке ожиріння. Коли ж індекс Кетле наближається до 35 – це ожиріння середнього ступеня, а до 40 – це вже тяжке ожиріння. А за цифр, вищих за 40, ожиріння дуже тяжке.

Товстий – значить, лінивий?

Вважається, що переїдання – це негативне явище, яке супроводжується лінощами. Але тоді можна стверджувати, що майже третина людства є лінивою. Насправді ж це далеко не так. Звичайно ж, винуваті цивілізація і те, що ми стали жити краще. Але причини також набагато складніші. У частини людей причиною цього є спадковість – дуже часто у повних батьків і діти теж повні. Передається не саме ожиріння, а уповільнене окислення жирів. Важливою є також сімейна звичка – добре поїсти.

Вік та гіподинамія

Велика кількість людей вважають, що з віком людина повинна мати більшу масу тіла. Так, чимало повних жінок жартівливо виправдовуються: "Ну, я ж уже не дівчинка, маю бути поважною". І навпаки, навіть можуть засуджувати худих. Деякі свою надмірну масу виправдовують жартівливо так: "Гарної людини повинно бути багато!"

Справді, потрібно зважати на такий чинник, що в людини після 40 років витрати енергії у спокої зменшуються на 10% за кожні 10 років життя. Організм нібито починає економніше витрачати свою енергію. Крім того, людина стає досвідченішою, менше рухається, більше думає, досягає результатів з меншими витратами енергії. Виникає гіподинамія (зменшення рухової активності). Хтось раніше працював фізично, а потім перестав працювати, а звичка їсти залишилася та ж сама. Хтось перестав штовхатися у громадському транспорті, йти пішки кілька зупинок і пересів до автомобіля. Хтось одружився і став регулярно й смачно харчуватися. Хтось отримав нову квартиру на першому поверсі або з ліфтом, що належно працює, і вже не піднімається на 4–5-й поверх пішки. Хтось залишив спорт. Часто молоді люди починають повніти після повернення з армії.

Я пригадую одного 33-річного пацієнта, який звернувся із скаргою на підвищений артеріальний тиск. На запитання, коли почалася хвороба, пацієнт відповів: "Після того, як обрали мене головою колгоспу. Їжджу на машині, на апетит не скаржуся". Маса його за середнього зросту перевищувала 110 кг. Відповідно почав підвищуватися й артеріальний тиск – до 170/110 мм рт.ст.

Коли випивають, то й закушують

Важливий ще й такий чинник: на розвиток ожиріння дуже впливають застілля з випивкою. Люди розуміють, що пити, не закушуючи, не можна. До того ж, у хід ідуть гострі продукти: мариновані огірки, помідори, перець та інші делікатеси, які стимулюють шлункову секрецію (ви-

ділення шлункового соку) і підвищують апетит. Часто такі пацієнти звинувачують у всьому роботу. Щоправда, це частіше трапляється у керівників "старого гарту", коли без випивки ніщо не вирішувалося. Такий звичний спосіб життя ще зберігається у певних колах. Але вже є чимало сучасних підприємців, котрі турбуються про своє здоров'я. І які просто стверджують: "Якщо я буду пити, то не зможу працювати і нічого не зароблю, або ж втрачу й те, що маю". І коли вони потрапляють до подібної компанії, то тільки пригублюють келих.

Чому повнішають жінки після пологів? Зміни в обмінних процесах в організмі і, насамперед, зміни окислення жиру можуть сприяти розвитку ожиріння. Так, жінці під час вагітності, а потім під час годування дитини потрібне підвищене харчування. Пізніше потреба в додатковій енергії відпадає, і вже не потрібна така кількість їжі. Але жінка харчується так само, як і раніше. А через те, що швидкість окислення жиру вже зменшується, можуть з'явитися усі передумови для розвитку ожиріння.

Їжа і стрес

Їжа приносить задоволення. Особливо, коли людина нервує, має якісь неприємності, щось у неї не ладиться. А тут – поїв і з'являється відчуття комфорту в житті. В деяких людей виникає так звана гіперфагічна реакція на стрес – просто дуже хочеться їсти. Тут спрацьовує такий механізм: стрес активізує викид адреналіну, що призводить до підвищення обмінних процесів та швидшого використання вуглеводів, і виникає необхідність це компенсувати.

У мене лікувався від гіпертонії пацієнт, маса якого була 160 кг, при зрості 188 см. Просто-таки велетень. Вівся бізнес і мав неабиякі стреси. Він сам не казав про свою неприродну пристрасть – жадібність до їжі. Але дружина зауважувала, що чоловік може встати вночі і з'їсти до кілограма кров'яної ковбаси. Піднімався на другий поверх задихаючись, постійно пив мінеральну воду з пляшки. Така зміна в апетиті в нього відбулася після того, як він – у минулому кадровий офіцер – пішов у відставку і почав вести бізнес. Стресів було багато і виникали вони постійно.

Як тут допомогти? Сама лише рекомендація пацієнту менше їсти і більше рухатися, на жаль, не завжди забезпечує бажаний результат. Проблема зменшення маси не така вже й проста, як може видатися на перший погляд. А надлишкова маса може бути однією з причин гіпертонії.

Т.І. Чабан,
професор, доктор медичних наук,
м. Київ

Увага! *У рамках "Національної програми з профілактики й лікування артеріальної гіпертонії" у міському Центрі здоров'я у 1-й і 3-й вівторок тижня о 18.00 за адресою: м.Київ, вул. Володимирська, 29, працює "Школа лікування гіпертонії" – безкоштовна освітня програма.* ***Де ви дізнаєтеся:*** *Чому артеріальний тиск повинен бути менший 130/85 мм рт.ст. незалежно від віку? Чому люди з нормальним тиском живуть на 15-20 років довше? Як дієво позбутися зайвої маси?*

Та багато інших питань, як зберегти ваше здоров'я. Лектор – доктор медичних наук, професор ***Тарас Іванович Чабан****. Вхід вільний (довідки за тел. 242-06-53).*

Лікування інфаркту міокарда

Початком інфаркту міокарда вважають появу нападу інтенсивного і тривалого (понад 30 хв., нерідко багатогодинного) болю за грудниною (ангінозного болю), що не блокується (не знімається) повторним вживанням нітрогліцерину; рідше трапляється ядуха або біль у підложечній ділянці.

Ангінозний біль – тиснучий, стискаючий або пекучий біль за грудниною, що іррадіює (віддає) у руку (зазвичай, ліву), плече, надпліччя, шию, нижню щелепу, зрідка в спину, є ознакою стенокардії, вогнищевої дистрофії міокарда й інфаркту міокарда.

За появи провісників інфаркту міокарда хворого краще негайно шпиталізувати. Інколи це може допомогти уникнути інфаркту міокарда. Спеціалізовані бригади "швидкої допомоги" можуть на місці надати кваліфіковану допомогу і перевести хворого до спеціалізованих відділень (палати, блоки) інтенсивного нагляду, терапії, за необхідності, інтенсивної терапії і реанімації. У відділенні здійснюється інтенсивна терапія і паралельно починається психологічна та фізична реабілітація. Лікування хворих і реабілітація продовжується в інфарктному відділенні. У відділенні реабілітації розширюється діапазон фізичної реабілітації. Під пильним інструментальним наглядом хворого готують до санаторного етапу реабілітації та лікування.

Основними принципами лікування інфаркту міокарда є:

1. Усунення больового синдрому.
2. Усунення невідповідності між енергетичними запитами міокарда й можливостями його кровозабезпечення.
3. Боротьба з тромбоутворенням у системі вінцевих та інших судинних басейнів.
4. Корекція електролітного і кислотно-лужного балансу.
5. Попередження і ліквідація порушень ритму і провідності.
6. Попередження розширення зони інфаркту міокарда.
7. Якщо виникають ускладнення, здійснюється їхнє лікування.

Невідкладна допомога

На початку захворювання хворим на інфаркт міокарда надається невідкладна допомога, яка полягає у наступному: призначення нітратів – нітрогліцерин під язик по 1 таблетці (0,5 мг) через кожні 5–10 хвилин; за вираженого больового синдрому вводять внутрішньовенно 1–2 мл 1%-ного розчину в 100 мл 5%-ного розчину глюкози, починаючи з 10 крапель за 1 хвилину під контролем артеріального тиску; використовують наркотичні анальгетики: 1 мл 1%-ного розчину морфіну гідрохлориду внутрішньовенно, 1 мл 2%-ного розчину амнопону. Залежно від стану хворого, використовують седативні і антигістамінні препарати (2 мл 0,5%-ного розчину седуксену, 1–2 мл 1%-ного димедролу, 2 мл 2%-ного супрастину).

З метою лікування порушень ритму серця використовують: лідокаїн (80–100 мг) – для профілактики шлуночкової екстрасистолії і мерехтіння шлуночків; верапаміл (ізоптін) 2–4 мл 0,25%-ного розчину), що є дієвим за суправентрикулярних порушень серцевого ритму; зазвичай,

необхідно вводити препарати калію; часто використовують панангін (10–20 мл).

У перші години інфаркту

В останній час доведено, що інтравінцево введена стрептокіназа, не пізніше ніж через дві–три години після виникнення інфаркту міокарда (нападу стенокардії), близько у 80% випадків сприяє повному поверненню прохідності судин. Якщо лікування розпочинають після трьох годин від початку захворювання, частота реканалізації тромба (відновлення прохідності судин) зменшується до 47%. Не менш дієвим є введення стрептодекази – стрептокінази пролонгованої дії.

Наприкінці першої доби лікування стрептодеказою на 5–7 діб призначають гепарин (за показниками згортання крові, продовжуючи його в 2–3 рази, в основному 10000 МО кожні 6 годин).

Під час лікування стрептокіназою здійснюється ретельний контроль (час згортання крові, тромбіновий час, протромбіновий індекс, фібриноген, фібринолітична активність крові), оскільки є велика небезпека виникнення геморагічних ускладнень (кровотеч).

Гепарин вводять під контролем часу згортання крові. У подальшому введення непрямих антикоагулянтів контролюється протромбіновим індексом ПІ), 50–60% зниження ПІ – це допустима норма.

Лікування кардіогенного шоку нерідко буває важким. Рефлекторний шок, зазвичай, швидко блокується: за дієвого лікування больового нападу; загальними протишоковими заходами; за профілактики та лікування аритмій; ізотропної підтримки (при низькому артеріальному тиску здійснюють інфузію внутрішньовенно допаміну чи норадреналіну, додають добутамін (5–20 мкг/кг/хв.).

Після зниження "навантаження" потрібно зменшити об`єм роботи, який виконує патологічно змінене серце. Ця мета може бути досягнута з використанням вазодилататорів, таких, як нітропрусид натрію, чи препаратами комбінованої дії, наприклад, допексамін – спричиняє вазодилатацію (збільшення просвіту кровоносних судин) й ізотропний ефект (зміна сили скорочення серця).

Профілактика

Прогноз в усіх випадках інфаркту міокарда є непростим, тому, якщо можливо, краще здійснювати профілактику.

Первинна профілактика містить у собі лікування хронічної ішемічної хвороби серця. Треба унеможливити фактори, які можуть призвести до виникнення закупорки вінцевих судин, гострих та підгострих порушень вінцевого кровообігу, які нерідко переходять в інфаркт міокарда. А також потрібно здійснювати корекцію метаболічних порушень, на тлі яких можуть виникнути дрібновогнищеві некрози (змертвіння) міокарда з наступним формуванням великовогнищевих інфарктів.

Виявлення хворих у передінфарктний період, своєчасна шпиталізація та лікування сприяють запобіганню виникнення важких форм інфаркту, а часто є профілактикою ішемічної хвороби серця.

Вторинна профілактика інфаркту міокарда спрямована на попередження вторинних інфарктів міокарда.

Для профілактики ускладнень інфарктів міокарда необхідні:

1. Якнайшвидша шпиталізація хворого в палату інтенсивної терапії.
2. Лікування, інтенсивний догляд і, за необхідності, реанімація.
3. Нормалізація артеріального тиску.
4. Якщо виявлено цукровий діабет та інші супутні захворювання – інтенсивна терапія.

Ф.С. Ващук,
кандидат медичних наук

Пропоную...

...**кролі** великих елітних порід, багатоплідні (австрійської, словацької селекції).

Володимир Федорович Гордієнко,
м. Вінниця,
тел. 8 (097) 308-20-95

...племінні шиншили і молодняк. Клітки, інвентар, література, консультації.

м. Конотоп, тел. 8 (067) 258-59-33

...найбільша колекція найдешевшого насіння овочів на Україні: помідори (700), перець (200), баклажани (40), фізаліс (15), тютюн (15), огірки (45); а також кімнатні: помідори, перець, огірки та багато іншого. Реалізація цілий рік, кожного сезону новинки. Каталог та пакет насіння безкоштовно – у вашому конверті з марками на 2 грн.

М.В. Семикопний,
с. Нова Басань, Бобровицький р-н,
Чернігівська обл., 17461

...фазани: золотий, жовто-золотий, коричнево-золотий, золотий темногрудий, алмазний, сріблястий, королівський, синій та коричневі вухасті, свайно, червона мускусна качка, чорна цесарка, кури бентамки. Всі птахи свої.

Андрій,
Хмельницька обл., тел. 8 (097) 514-37-74

...поштою! Саджанці троянд – для всіх кліматичних регіонів України. Новинки. Блакитні, зелені, тигрові, двокольорові, англійські та інші.

Для кольорового каталога надсилайте конверт, марки на 2,20 грн.

А.Я. Береза,
м. Красноармійськ-7, а/с 238, Донецька обл., 85307,
тел. 8 (066) 345-69-72.

...шиншили дорослі і молодняк.

смт Голованівськ, тел. 8 (050) 98-205-90

...ПП "Трояндова республіка" пропонує саджанці троянд усіх груп (колекція 400 сортів-призерів), сіянці шипшини, дерева, кущі, живці троянд. Самовивіз. Ціна договірна.

Одеська обл.,
тел. 8 (04855) 66-331, 8 (097) 275-24-22

...найкращі сорти суниці: Ольвія, Розана, Веселка, Королева Єлизавета, Морський пейзаж та інші. Великоплідну малину, аґрус, смородину, порічки, ожину. Опт, роздріб. Конверт – каталог.

Юлія Володимирівна Коміренко,
вул. Леніна, 399, с. Мошни, Черкаський р-н,
Черкаська обл., 19615,
тел. 8 (0472) 30-29-28, моб. 8 (097) 575 -77-81

...кури: кохінхін – чорний, голубий; брама – темна, світла, золотиста, куріпчаста; орпінгтон – чорний, жовтий, віандот срібний; юрловські – голосисті; італійські – срібні; цесарки; лебеді – чорні, чорноші; декоративні качки – мандаринки, каролінки, огарі, казарки; павичі – індійські, білі, чорнокрилі; фазани.

Сергій Миколайович Гезун,
вул. Шевченка, 162-а, с. Родниківка, Уманський р-н,
Черкаська обл., 20300,
тел. 8 (050) 38-38-288

...чистопородних травоїдних поросят породи мангал та корейських.

м. Кіровоград,
тел. 8 (096) 930-44-26, 8 (050) 056-92-99

...міцелій лісових та домашніх грибів, мурайя, фейхоа, банан плодоносний. Каліфорнійський черв'як. Лікування алкогольної та нікотинової залежності.

Борис Олександрович Карпич,
а/с 32, м. Харків, 61052

...цибулини тюльпанів, гіацинтів, крокусів із Голландії на вигонку.

Тел. 8 (03654) 2-31-15; 8 (097) 664-88-33, L-mail:volodia ostrog@mail.ru

...фермерське господарство пропонує саджанці плодових дерев нових найкращих сортів, троянди паркові, чайно-гібридні, флорибунди. Маємо паспорт – патент на вирощування та реалізацію. Оптовим покупцям можлива доставка.

м. Вінниця, тел. 8 (067) 68-15-790

...насіння і саджанці нових, екзотичних та традиційних культур, понад 900 найменувань. Конверт з марками на 2,2 грн. – об`ємний каталог.

О.І. Джус,
с. Малі Крушлинці, Вінницький р-н, Вінницька обл., 23242

...саджанці, чубуки винограду. Недорого. Конверт – каталог.

Е.М. Олефір,
вул. Авраменка, 18-84, м. Запоріжжя, 69120, тел. 8 (0612) 67-49-53, 8 (066) 772-58-89

...квіти. Подробиці на www.Kvity.at.ua

...квіти: тюльпани, нарциси, гіацинти, крокуси. Безкоштовно надішлемо чудовий кольоровий фотокаталог. Від вас – підписаний конверт. Всі замовники отримують подарунки.

Віра Олексіївна Головко,
с. Олексіївка, Арбузинський р-н, Миколаївська обл., 55333

...високоякісну насіннєву картоплю. Найкращі новинки.

Вільгельм Адольфович Хілінський,
вул. Метробудівська, 4-а, кв. 39, м. Київ-65, 03065, тел. 8 (044) 408-26-32, 8 (050) 551-23-82

...саджанці великоплідних ягідних культур: смородину чорну, червону, білу (Софіївська, Селеченська-2, Краса Львова та ін.); аґрус (Безколючковий, Ліхтарик...); малину (Ізобільна, Недосяжна, Поляна, Гордість Росії, Феномен); ожину безколючкову, суниці (Королева Єлизавета, Ольвія, Морський пейзаж...); жимолость, актинідію, виноград. Фундук. Опт – роздріб. Конверт – каталог.

А.Д. Драганов,
вул. К. Маркса, 34, смт Вільшанка, Кіровоградська обл., 26600, тел. 8 (098) 245-08-70, E-mail:agrokg@yahoo.com

...іриси, лілійники, хризантеми, жоржини – прайс, фото: http://cvetochniy-magazin.ru/index.php.

М. Колісниченко,
с. В. Сорочинці, Миргородський р-н, Полтавська обл., 37645

...найкращі сорти великоплідної малини. Ожина безколючкова, жимолость, фундук, калина, лимонник китайський, актинідія, чорниця канадська, смородина, аґрус. Конверт – каталог.

О.М. Онищенко,
вул. Санітарна, 19, м. Запоріжжя, 69118, тел. 8 066) 755-50-38, E-mail:o-naslada@mail.ru

...поросят чистопородних травоїдних свиней породи мангал.

Волинська обл., тел. 8 (03352) 96-3-35, 8 (097) 640-73-15

...післяплатою гофровані гладіолуси 350 сортів. Новинки з Росії (в т.ч. сорти В.І. Трифонова). Осінні знижки. Реалізація з 20 жовтня. Конверт з марками на суму 1,90 грн. – каталог.

В.В.Трепачко,
вул. Нагірна, 29, смт Талалаївка, Чернігівська обл., 17200

...саджанці актинідії аргута сортів Київська гібридна, Пурпурова та чоловіча, буяхів (рос. – голубика) високорослих (4 сорти), брусниці Корал, клюкви великоплідної Краса Росії; ремонтантної великоплідної сортів Геракл, Бриліантова, Утрєнняя роса (жовтоплідна), Херитейдж.

Гумі, жимолость їстівна, кизил, ірга. Для оптових покупців ціна договірна. Підписаний конверт з маркою – каталог.

Г.Г. Луців,
а/с 5843, м. Львів, 79053 тел. 8 (067) 285-22-32, 8 (095) 384-13-07

...саджанці для інтенсивних низькорослих садів. Укорінені вегетативні підщепи. В асортименті.

П. Медолиз,
вул. Урбайліса, 9, м. Умань, 20300, тел. 8 (097) 261-36-23

...багаторічні садові, кімнатні рослини, хризантеми, гладіолуси. Конверт за 2,20 грн. – каталог.

В.І. Пилипенко,
вул. Молодіжна, 14, с. Калайдинці, Лубенський р-н, Полтавська обл., 37525

...найновіші сорти суниці великоплідної постійного плодоношення – Шарлотта, Серафин, Маестро, Сижузе (Франція) та ін. Картопля Тайфун, Моцарт, Лорд – 25 сортів. Малину, смородину, агрус, фундук.

Сергій Васильович Алейников,
пров. Ювілейний, 10, м. Суми, 40018, тел. 8 (0542) 654-112, 8 (095) 774-68-69

...високоякісну сортову картоплю, новинки та суперновинки 2009 року. Конверт – каталог.

С.А. Пилипков,
с. Ковтунове, Шосткинський р-н, Сумська обл., 41122, тел. 8 (05449) 33-4-39, 8 (095) 935-27-47

...саджанці декоративних кущів, ліан, хвойних, плодових (чорниця, брусниця, клюква, ківі), цитрусові, іриси, лілійники, бругмаксія, водяні лілії та ін.

С.В. Тимофєєва,
вул. Вечірня, 11, м. Севастополь, 99018

...одні з найкращих сортів суниці безперервного плодоношення: Альбіон (США), Єва-2, Єлизавета-2, звичайного Клері, Ольвія та інші. Високоврожайна малина з великими ягодами з хорошим смаком. Найкращі ремонтантні сорти: Брянське диво, Оранжеве чудо та інші.

М.М. Макаренко,
с. Любомирка, Олександрівський р-н, Кіровоградська обл., 27316

...хризантеми. Гіпеаструми. Форзиція. Хоста. Тюльпани. Нарциси. Гіацинти. Лілії. Сортова картопля на осінь 2009 року. Конверт – каталог.

Олександр Миколайович Колодько,
с. Хухра, Охтирський р-н, Сумська обл., 42750

...високоврожайні сорти картоплі: Беллароза, Тайфун, Мінерва, Партнер, Скарб, Поліське джерело, всього 55 сортів. Ваш конверт – мій каталог.

Ян Арвидович Мейстер,
вул. Ульянової, 6, м. Бердичів,
Житомирська обл.,13308,
дом. тел. 8 (04143) 4-16-21, моб. 8 (097) 530-67-82

...саджанці троянд, винограду. Опт, роздріб. Закрита, відкрита коренева система. Великий вибір.

М.А. Лафазан,
а/с 28030, м. Маріуполь, Донецька обл., 87528,
тел. 8 (096) 932-33-22, www.agropark.com.ua

...насіння суперурожайних іспанських і кращих колекційних сортів помідорів, перцю, стевії медової, лікарських рослин з рецептами та ін. Конверт – каталог.

П.М. Олексюк,
вул. Київська, 12/188, м. Тернопіль, 46023

...реалізую саджанці та чубуки винограду різних сортів і строків достигання. Ціни помірні. Конверт – каталог.

В.І. Пришляк,
вул. Скоробрехи, 5, смт Маньківка,
Черкаська обл., 20100,
тел. 8 (04748) 612-07

...способи економії електроенергії і газу (10 грн.) та каталог.

п/с 4, м. Тараща, Київська обл., 09500,
тел. 8 (097) 140-36-53

...продаю поросят мангал і в`єтнамських.

Люба,
с. Гармаки, Барський р-н, Вінницька обл.,
тел. 8 (097) 235-35-84, 8 (04341) 33-2-44

...саджанці плодових: яблуня, груша, персик, черешня, абрикос, алича. Заокульовані підщепи (сплячє вічко). Вегетативні підщепи: ММ-106, 54-118, ВА-29, Колт, Пумі-селект та ін..

Сергій Петрович Мейта,
тел. 8 (096) 811-36-53

...картоплю 150 найкращих сортів із Сумщини.

Анатолій Миколайович Дзюба,
с. Ковтунове, Шосткинський р-н,
Сумська обл., 41122,
тел. 8 (098) 597-17-19

...чистопородних травоїдних поросят породи мангалиця пухова угорська. Кучеряві, як вівці, не бояться холоду. Вага до 200 кг.

м. Золоте, Луганська обл.,
тел. 8 (050) 107-78-63, 8 (050) 978-15-30

...кролики м`ясного напрямку порід сріблястий, каліфорнійська.

м. Київ, тел. 8 (097) 068-03-70

...саджанці, живці винограду, каталог.

Ю.О. Дворовенко,
вул. Гурамішвілі, 11/80, м. Карлівка,
Полтавська обл., 39500,
тел. 8 (066) 935-23-80

...кращі колекційні сорти томатів, перцю, баклажанів, квітів однорічних та ін. Конверт – каталог.

В.В. Паранчук,
пл. Меліораторів, 4, кв. 36, пгт Брилівка,
Херсонська обл., 75143

...чистопородних травоїдних поросят породи мангал, кармал, кореєць.

Петро Миколайович Коломієць,
с. Журавка,
тел. 8 (096) 338-45-43, 8 (099) 047-77-37

...саджанець смородини (35): Ядрьона, Пігмей, Україна, Селеченська-2, Екзотика, Фараон, Пам`ятна; порічок (20): Альфа, Дарниця, Троїцька, Святкова, Уральська красуня; аґрусу: Красень, Неслухівський, Грушенька, Краснослов`янський; винограду (10): Талісман, Вікторія, Онтаріо, Пісня, Голіаф; іриси; гладіолуси. Конверт – каталог.

Г.С. Марченко,
а/с 100, м. Прилуки, 17500

...вівці романівські 6 міс.

Васильківський р-н, Київська обл.,
тел. 8 (095) 672-95-33

...продаю молодняк кролів порід: німецький строкатий велетень, європейська шиншила, каліфорнійська, новозеландська.

Микола Юрійович,
Київська обл.,
тел. 8 (096) 230-01-07

...високоякісну насіннєву картоплю; саджанці смородини, порічок, малини, аґрусу. Багато новинок.

В.Б. Мосціпан,
пров. Чайковського, 8, м. Прилуки,
Чернігівська обл., 17502

...насіннєву картоплю найновіших сортів української та зарубіжної селекції. Тільки високоврожайні, надійні, стійкі, смачні, високотоварні (в т.ч. новинки 2008/2009 рр.): Міранда, Джеллі, Тайфун, Ароза, Нагорода, Агнес, Мелоді, Партнер, Ероу та інші. Вирощені на півночі України з весняної та літньої посадки (супер-супереліта, репродукції) та потенційною врожайністю до 1 т з сотки.

Реалізація на місці оптом та вроздріб, поштою.

Олександр Андрійович Іллющенко,
а/с 61, м. Прилуки, Чернігівська обл.,17500,
тел. 8 (066) 712-06-90

...саджанці фундука, смородини, порічок, ожини безколючкової, ожино-малини, аґрусу, жимолості. Надсилаємо каталог.

Тел. 8 (044) 405-59-59, та 8 (050) 330-64-80

...пропоную гарних гусей 7–9 кг.

Тел. 8 (096) 606-22-39, 8 (04473) 3-13-56

...саджанці яблунь на карликових підщепах М-9, М-26 різних сортів.

Володимир Антонюк,
тел. 8 (097) 342-60-78

...картоплю вітчизняної та зарубіжної селекції: Дорогинь, Тірас, Фінка, Рив`єра (105 сортів). Посилки від 6–10 кг, 50% поштових витрат за наш рахунок.

Інга Олександрівна Ліщина,
вул. Пролетарська, 16, кв. 21, м. Бар,
Вінницька обл., 23000,
тел. 8 (04341)2-40-83, моб. тел. 8 (097) 561-36-32

...черемшину (цибулини, насіння). Конверт – каталог.

С.А. Рябова,
а/с 9, м. Пирятин, Полтавська обл., 37000

...картоплю: Суперрання,Белляроза, Слов`янка, Тайфун. Малину: Шотландська, Патриція, Геракл, Августина. Смородину чорну, червону. Саджанці, живці яблунь, груш, винограду. Конверт – каталог.

Борис Михайлович Гаврилюк,
с. Княже, Снятинський р-н,
Івано-Франківська обл., 78360,
тел. 8 (03476) 35545, 8 (097) 332-73-94

...великі гіацинти недорого.

І.О. Кисельова,
вул. Комунарів, 84-а, кв. 75,
м. Бердянськ, Запорізька обл., 71118

...саджанці плодово-ягідних культур: суниці садової, аґрусу, смородини, актинідії, клюкви деревовидної і кущової чорниці, зізіфусу і хурми (високозимостійкі). Яблуні, груші, сливи, персик, абрикос, черешні, вишні, кизил. Троянди (для всіх регіонів), іриси, хризантеми, клема тиси, сенполії (650) та багато іншого. Великий вибір і кращі сорти! Конверт з марками за 3 грн. – каталог.

Микола Миколайович Боровик,
вул. Горького, 34, с. Перелюк, Корюківський р-н,
Чернігівська обл., 15312

...гладіолуси 120 сортів, айстри. Ціни низькі.

І.О. Хотін,
пров. Луначарського,1, м. Прилуки-8,
Чернігівська обл., 17508

...велику колекцію новітніх сортів картоплі світової селекції, вирощених на крапельному зрошенні. Найвищі репродукції, розмноження на півночі України. Посилки 6-10 кг. Підписаний конверт – каталог.

Костянтин Юрійович Давидовський,
просп. Корольова, 2-В, кв. 64, м. Київ, 03134,
тел. 8 (044) 402-58-00, 8(066) 212-99-70,
E-mail:Rd56@rambler.ru

...сільськогосподарські технології, методики, література, мала механізація, енергозбереження, агробізнес. Конверт з марками на 3 грн. – каталог.

а/с 10 "ВД", с. Дорогичівка,
Заліщицький р-н, Тернопільська обл., 48621

...високоякісне сортове насіння найприбутковіших овочів: солодких томатів, великоплідного перцю, новинок післяплатою. Конверт – каталог.

Лариса Георгіївна Рудницька,
с. Березівка, Устинівський р-н,
Кіровоградська обл., 28625,
тел. (05239) 34-134

...насіння цінної кормової культури – амаранту. Мінімальне замовлення 100 грамів – 20 грн. плюс поштові послуги, післяплатою.

Ю.М. Євтушенко,
с. Мар`янівка, Карлівський р-н,
Полтавська обл., 39522

...кролівникам креслення міні-ферми Михайлова, методика вирощування кролів-акселератів на комп`ютерному диску. Ціна 60 грн. Одержання – післяплатою.

Володимир Іванович Пашко,
вул. Леніна, 22, кв. 24, смт Куйбишеве,
Запорізька обл., 71000

...в`єтнамські травоїдні свині: молодняк та супоросні свиноматки.

Анна,
с. Кобижча, Чернігівська обл.,
тел. 8 (093) 648-86-57

Шановні читачі журналу "Дім, сад, город"! Оголошення на сторінках нашого журналу платні. Якщо ви бажаєте розмістити свої оголошення, вам потрібно переказати на розрахунковий рахунок № 26006026435831 у Печерському відділенні Київської міської філії АКБ "Укрсоцбанк", МФО 322012, код 25662848 по 3,00 грн. за кожне слово, враховуючи адресу, прізвище і телефони та рекомендованим листом надіслати текст оголошення і квитанцію про оплату на адресу редакції. Коли ви самостійно рахуєте свій текст, будь-ласка, враховуйте всі слова і знаки більше двох; номер телефону – як три слова.

До чергового номера включаються ті оголошення, що надійшли за два місяці до випуску журналу. Всі тексти оголошень здаються до друку до 1-го числа кожного місяця.

Адреса редакції: вул. Заболотного, 19, м. Київ-680, 03680, МСП-680.

Придбати журнали "Дім, сад, город" за поточний та минулі роки, а також іншу літературу нашого видавництва можна на "Книжковому ринку" (станція метро "Петрівка", м.Київ). Ряд 100, місце 3.

Працюємо з 10 до 16 години щодня, крім понеділка.

(Закінчення. Початок на с. 33)

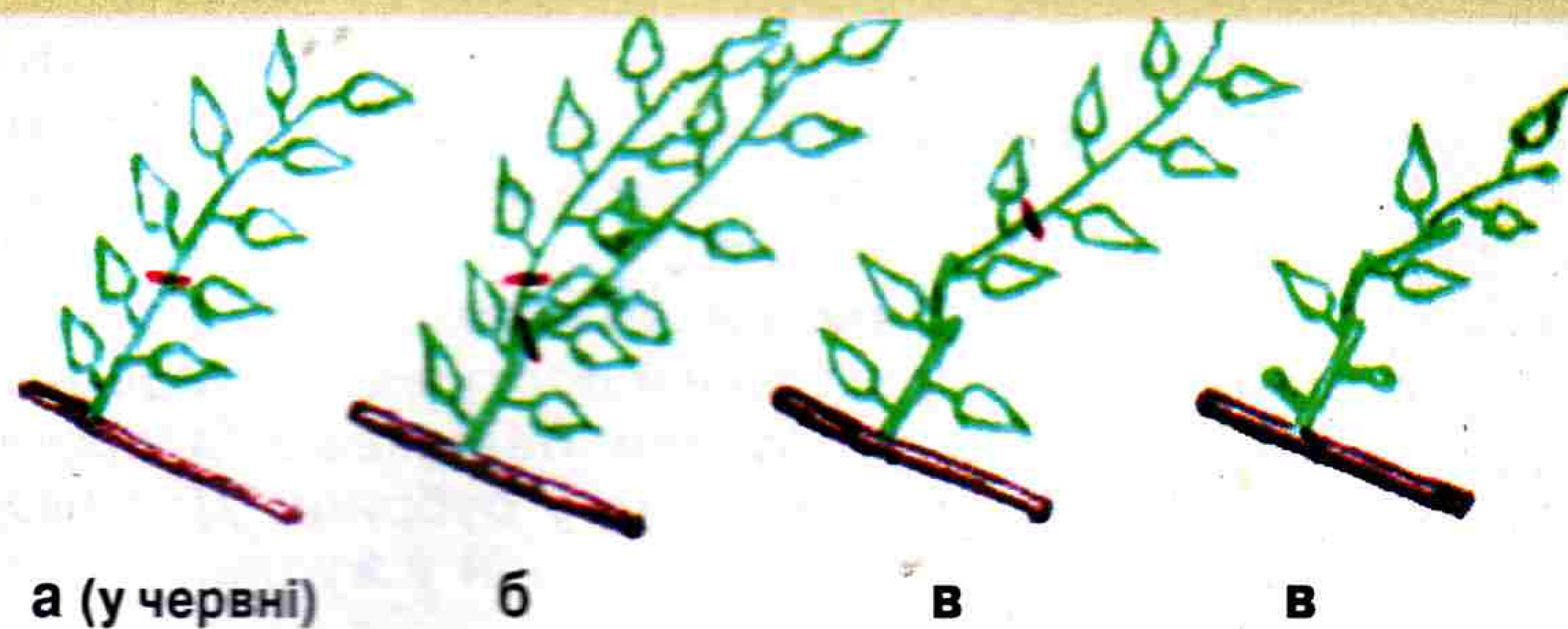

Рис. 4. Технологія перетворення зеленого пагона у плодову гілочку (у три прийоми за одне літо).

Тому, щоб максимально зберегти генеративні пазухові бруньки і наблизити початок повного плодоношення, вкорочування у перші його роки має залишатися мінімальним, а то й зовсім припинятися. В яких конкретних випадках?

У період вступу в плодоношення у сортів, що сильно гілкуються (див. фото 7) і які плодоносять головним чином на списиках і плодових прутиках, а також у сортів з розлогою кроною лише прирости, більші 70 см укорочують на 1/4–1/5. А за приростів 70 см укорочування припиняють на 3–4 роки. У сортів з пірамідальними кронами припиняють укорочування всіх приростів на такий самий строк. Для цих сортів, особливо груш, вкрай необхідне відхилення гілок всіма способами. Нагадаємо, що для відтягувань, розпірок тощо слід вибирати на гілці таку точку (приблизно 1/3 від основи), щоб не було загинань, інакше на вершині згину ростимуть вовчки.

У сортів із слабкою пагоноутворювальною здатністю (див. фото 8) (плодоносять головним чином на кільчатках) рекомендується вкорочувати прирости, більші 70 см, на 1/4–1/3 від основи, а менші – 1/5–1/4. А пагони до 40 см не вкорочують.

У посушливих районах степу і в садах без зрошення або за його недостатності у дерев яблуні та груші всіх сортів усі прирости, більші 30 см, вкорочують на 1/4–1/3. Таке обрізування забезпечує нормальну для даного вікового періоду врожайність і високу якість плодів.

Але вкорочуванню підлягають не лише річні прирости. Сильні напівскелетні гілки вкорочують на переведення, щоб їхня загальна довжина не перевищувала 1,5 м, а їхні верхівки (у розташованих поблизу закінчень скелетних гілок-носіїв) були б на 20–30 см нижче верхівок своїх скелетних (для підпорядкування). Скелетні гілки 2-го порядку також підпорядковують своїм скелетним 1-го порядку. Для цього їх укорочують на переведення, щоб їхня загальна довжина стала на 0,5–1 м коротшою за своїх скелетних гілок-носіїв. Скелетні та напівскелетні гілки з недостатнім боковим галуженням також періодично вкорочують – на 2–3-річну деревину, щоб спричинити гілкування. А гілки, що ростуть помірно, з достатнім боковим гілкуванням, не вкорочують. Лише в місцях загущення їх проріджують.

Часто у дерев, які плодоносять, виникає така проблема: нижня частина багатьох обростаючих гілочок залишається голою. Щоб стимулювати обростання плодовими гілочками (кільчатками та ін.), потрібно у сортів з доброю пробуджуваністю бруньок видалити пагін подовження, залишити слабкішого конкурента, укоротивши його на таку саму довжину, як довжина оголеної нижньої частини гілочки. Решту конкурентів видалити. А пагони, розташовані нижче, вкоротити на 1/4–1/5 (чим вони слабкіші, тим менше їх вкорочують). А менші 30 см не вкорочують зовсім.

У сортів з поганою пробуджуваністю бруньок: видалити всі верхні сильні пагони, зрізуючи над слабкішим, добре нахиленим пагоном, який в корочують на 1/4.

Корисними у цей віковий період залишаються й зелені операції. Досить цікаві рекомендації щодо цього дає М.І. Курдюмов (2005). Їх особлива цінність у тому, що вони дозволяють перетворювати зелені пагони у плодові гілочки за одне літо, за три прийоми:

1. Коли зелений пагін у червні виросте до 20–30 см, його вкорочують до чотирьох листочків при основі (див. рис. 4а).

2. Через кілька тижнів на верхньому кінці залишеного сучка проростають два нових пагони (нижні бруньки на сучку залишаються сплячими). Коли ці нові пагони знову досягнуть 20–30 см, верхній з них зрізують над нижнім (разом зі шматочком попереднього пагона), а нижній вкорочують до одного листка при основі (див. рис. 4б). Але якщо цей пагін слабкий, його вкорочують до двох листочків, бо коли залишити обидва пагони, що виросли, то вони заберуть усі поживні речовини на себе, а нижнім брунькам їх не залишиться, і кільчаток не буде.

3. Коли новий пагін знову досягне 20–30 см, його знову вкорочують, залишивши один листок при основі. Але після цього через пару тижнів із нижніх бруньок із самого початку залишеного пагона проростають дві кільчатки. А із залишеної верхньої бруньки знову з`являється новий пагін, але слабкий – він закінчується плодовою брунькою. А якщо ні, то його також вкорочують на 2 бруньки (див. рис. 4в).

Якщо ж із самого початку перший зелений пагін у червні вкоротити лише 1–2 рази – кільчаток не одержимо, будуть одні прирости. Коли прогавити момент і дати пагону вирости до півметра, то його обрізування також дасть лише пучок приростів, але кільчаток не буде. Безнадійні й зелені операції з пагонами, що вже здерев`яніли.

Слід також враховувати, що зелені пагони можуть бути різної сили росту. І рекомендовану технологію потрібно застосовувати конкретно – з урахуванням різної сили пагонів. Могутні пагони (вони близькі до вертикального положення) проростають першими – у травні, коли інших ще немає. Їх прищипують також тричі, але тоді, коли вони досягнуть лише 10–15 см. Тоді пагони на них слабшають і після третього прищипування можлива поява кільчаток. Якщо ж цю фазу пропущено і їх за шаблоном вкоротити тоді, коли вони виростуть до 20–30 см, кільчаток не буде, а тільки ростові пагони.

Середньої сили пагони (з`являться пізніше) треба вкорочувати три рази при досягненні 20–30 см, як рекомендовано за технологією М.І. Курдюмова.

Слабкі пагони з`являються ще пізніше: після того, як сильні вже виростуть до 15 см, і їх прищипнули. Слабкі пагони найчастіше проростають з боків гілок. До початку липня вони вже закінчуються на верхівці плодовою брунькою. З них утворюються плодові прутики. Якщо вони короткі – їх не слід зачіпати, а коли до півметра – можна вкоротити до двох–трьох листочків: вони дадуть пару коротких списиків або кільчаток.

Ф.Г. Білека, С.В. Гоменюк

(Далі буде)

Шановні читачі! Пропонуємо вашій увазі розповідь про цілющі властивості яблук, які можуть допомогти вилікуватися від багатьох хвороб.

Нагадуємо, що ви можете надсилати нам свої статті з простими й доступними рецептами з народної медицини. Найцікавіші з них ми обов'язково надрукуємо у рубриці "Допоможи собі сам", започаткованій у журналі "Дім, сад, город".

По яблуку в день – і лікар не потрібний!

Яблука – один із найстародавніших фруктів на Землі. Археологи свідчать, що навіть печерні люди вживали їх у їжу. Давньогрецький учений Теофраст описував корисні властивості яблук ще чотири століття до нашої ери, а через двісті років Пліній старший писав про 36 культурних сортів і способи щеплення яблунь. Завдяки римським солдатам цей фрукт перекочував до Європи.

Яблука – це надзвичайно цінний дієтичний і лікувальний продукт. Ще за сивої давнини люди вважали, що яблуко, яке з'їли на ніч, забезпечує гарний сон і сприяє перетравлюванню їжі. Згодом учені з'ясували, що яблука заспокоюють нерви, поліпшують роботу мозку, а ще вони корисні тим, хто страждає від недокрів'я й задишки. У народній медицині свіжі яблука і чай із них використовують для поліпшення травлення, пом'якшення кашлю, при ревматизмі, нирковокам'яній хворобі, анемії, авітамінозах та мігрені. Печені яблука вживають за хронічних закрепів.

Лікуємося яблуками

❖ Від грипу: обчистити два середніх яблука, залити їх склянкою окропу, настояти під кришкою й випити настій теплим.

❖ Для лікування кашлю відомо кілька рецептів:

1) змішати півсклянки яблучного оцту, 2 столові ложки гліцерину й 3 столові ложки меду. Приймати по 1 чайній ложці тричі на день перед їдою та 1 раз на ніч;

2) до 1 склянки меду додати 6 столових ложок яблучного оцту. Приймати вранці та увечері по 1 столовій ложці;

3) відома цілителька Ванга радила при лікуванні кашлю у дітей зварити картоплину, ріпчасту цибулину та одне яблуко в 1 л води (варити, доки води не стане вдвічі менше). Такий відвар давати хворій дитині тричі на день по 1 чайній ложці.

❖ Від ларингіту: помити й обчистити велике яблуко, шкірку з нього разом із 1 столовою ложкою насіння льону та 2 чайними ложками меду залити 1,5 склянками води. Поставити суміш на вогонь і варити 10 хвилин під кришкою. Зняти з вогню й процідити. Приймати відвар теплим тричі на день за 10 хвилин до їди.

❖ Від захриплості та кашлю дрібно нарізати середнє яблуко й залити його склянкою окропу. Настояти 1–2 години. Випити після їди. Випивати по 1 склянці такого настою 3–4 рази на день.

❖ Від гіпертонії, подагри, цукрового діабету з ожирінням, сечокам'яної хвороби народна медицина рекомендує таке лікування: помиті й обчищені яблука пропустити через соковижималку, змішати 3 склянки отриманого соку й 1 склянку води, розділити рідину на 4 прийоми й випити протягом дня.

❖ При ожирінні можна застосувати яблучну дієту: з'їдати в день близько 1,5 кг яблук, розділивши їх на 5 прийомів по 300 г. Іншої їжі в цей день не приймати. Яблука для лікування слід добирати несолодкі, з'їдати їх можна зі шкіркою, але без серцевини.

Інколи при ожирінні застосовують такий рецепт: за день випити 2 л яблучного соку. При цьому можна дотримуватися свого звичного меню, але рідину замінити яблучним соком. Сік вживати тільки свіжий, приготовлений власноруч, тобто покупний не використовувати.

❖ При захворюванні щитоподібної залози з'їдати щодня по 5–6 яблучних насінин. Добова потреба в йоді буде поповнена.

❖ Від закрепів помити два яблука й подрібнити їх. Залити склянкою гарячого молока та половиною склянки гарячої води, поставити на вогонь і варити 5 хвилин. Випити відвар і з'їсти яблука з відвару натщесерце.

Цей засіб особливо ефективний при закрепах у людей похилого віку.

❖ При невралгії рекомендують щогодини випивати по склянці води, куди додають 1 чайну ложку яблучного оцту. Пити невеликими ковтками до полегшення стану.

❖ За сильної втоми та виснаження організму добре допомагає яблучний сік, склянку якого радять випивати щодня.

❖ Від безсоння на ніч можна приймати по 2 чайні ложки суміші, що складається з 3 чайних ложок яблучного оцту й 0,5 склянки меду.

❖ За випадіння волосся до склянки кип'яченої води додати 2 чайні ложки яблучного оцту. Приймати по склянці на день протягом 6 тижнів.

❖ Від тріщин на губах слід натерти одне яблуко й змішати його зі столовою ложкою вершкового масла. Отриману суміш накладати на губи.

❖ Трихофітію (стригучий лишай) народні цілителі радять лікувати нерозбавленим яблучним оцтом, яким змащують уражені ділянки шкіри не менше 6 разів протягом дня.

❖ Від кон'юнктивіту можна прикладати до очей кашку з натертих яблук, яку попередньо слід загорнути у марлевий бинт.

Протипоказання

Яблучне лікування – одне з найбезпечніших. Однак людям, що страждають на гастрити й виразкову хворобу шлунка, варто обмежувати прийом яблучного соку. За виразки шлунка не можна також вживати в їжу кислі яблука, дозволяються лише плоди солодких сортів.

Варто також зазначити, що будь-яке лікування слід розпочинати після консультації з лікарем, аби не зашкодити собі. Лише так можна назавжди позбутися тих чи інших хвороб.

Яблуко = помада?

В епоху Відродження яблуко було найпопулярнішим фруктом у Європі. Красуні тих часів використовували його для приготування косметичних масок, бо кашка з потертого яблука чудово очищує пори й робить шкіру пружною та привабливою. Та найцікавіше, мабуть, те, що від його назви походить дуже відоме кожній сучасній дівчині слово: від латинського слова pomum (фрукт) пішло французьке слово pomme – яблуко, а від нього – слово "помада".

❖ Щоб ластовиння на обличчі було блідішим і непомітнішим, слід половину яблука, очищеного від шкірочки й насіння, дрібно натерти на тертушці. Додати чайну ложку меду, стільки ж аскорбінової кислоти і яблучного оцту та 2 столові ложки олії. Все це добре перемішати й нанести масу на обличчя на 10–15 хвилин, після чого змити спочатку теплою, а потім прохолодною водою.

❖ Поживна маска з відбілюючим ефектом: змішати по одній столовій ложці тертого яблука, тертого огірка та жирної сметани. Накласти цю масу на обличчя на 15–20 хвилин. Потім змити теплою водою.

❖ Відбілююча маска, що допомагає також звузити пори й усунути жирний блиск шкіри: натерти на дрібній тертушці половину середнього яблука, додати чайну ложку лимонного соку, 2 столові ложки кефіру й трохи пшеничного борошна. Ретельно все перемішати й нанести суміш на обличчя на 15 хвилин. Змити прохолодною водою.

❖ Зволожуюча маска для шкіри обличчя: яблуко середнього розміру обчистити від шкірочки, порізати кубиками й зварити у невеликій кількості молока, щоб утворилася густа кашка. Ще теплою нанести її на обличчя й залишити на 20 хвилин. Потім змити теплою водою.

❖ Гарний зволожуючий ефект дає також яблучно-морквяна маска. Для її приготування слід змішати порівну терті яблуко й моркву. Накласти суміш на обличчя на 15 хвилин, а потім змити теплою водою.

❖ За зів'ялої шкіри обличчя натерти одне яблуко, до отриманої кашки додати по столовій ложці сиру, молока й сметани. Усе це ретельно перемішати й нанести на обличчя на 20 хвилин. Потім змити теплою водою.

❖ За нормальної шкіри обличчя подрібнити обчищене від шкірочки яблуко й змішати його зі столовою ложкою сметани. Отриману суміш нанести на обличчя. Через 15 хвилин змити теплою водою.

❖ За жирної шкіри обличчя слід розрізати навпіл маленьке яблуко, обчистити його від шкірочки й насіння. Потім дрібно натерти на тертушці й розмішати з одним збитим яєчним білком. Нанести суміш на обличчя на 15 хвилин, після чого змити прохолодною водою.

❖ За сухої шкіри обличчя слід невелике яблуко обчистити від шкірочки, натерти на дрібній тертушці, додати столову ложку рослинної олії й ретельно перемішати. Нанести суміш на обличчя, а через 15 хвилин змити теплою водою.

Страви з яблук

Найкраще вживати яблука в сирому вигляді, але й після нетривалої термічної обробки вони зберігають більшість своїх поживних речовин. А ще не варто зрізати з них шкірочку, бо в ній міститься багато пектину й волокон, надзвичайно корисних для людського організму.

Пропонуємо кілька рецептів страв з яблук до вашого столу.

Салат з яблук і квашеної капусти

Для приготування потрібно: 400 г квашеної капусти, 3 яблука, півлимона, 2 огірки, 3 столові ложки олії, 0,5 склянки майонезу, цукор, сіль, перець – за смаком.

Яблука й огірки нарізати скибочками, капусту злегка відтиснути. Викласти все в салатник і полити майонезом, змішаним із лимонним соком та олією. Посолити, поперчити, додати цукор. Прикрасити салат зеленню петрушки або кропу.

Тушкована риба з квашеною капустою та яблуками

Для приготування потрібно: 300 г квашеної капусти, 3 яблука, 4 столові ложки вершкового масла, 1 ріпчаста цибулина, 600 г смаженої риби, лавровий лист, сіль, чорний мелений перець, зелень кропу й петрушки.

Цибулю нарізати кільцями й спасерувати у вершковому маслі, додати кислу капусту, попередньо вимочену в холодній воді. Яблука подрібнити.

Тушкувати капусту, яблука, смажену рибу, цибулю з маслом. Посипати страву зеленню, перцем, покласти лавровий лист і поставити посуд у духовку на кілька хвилин.

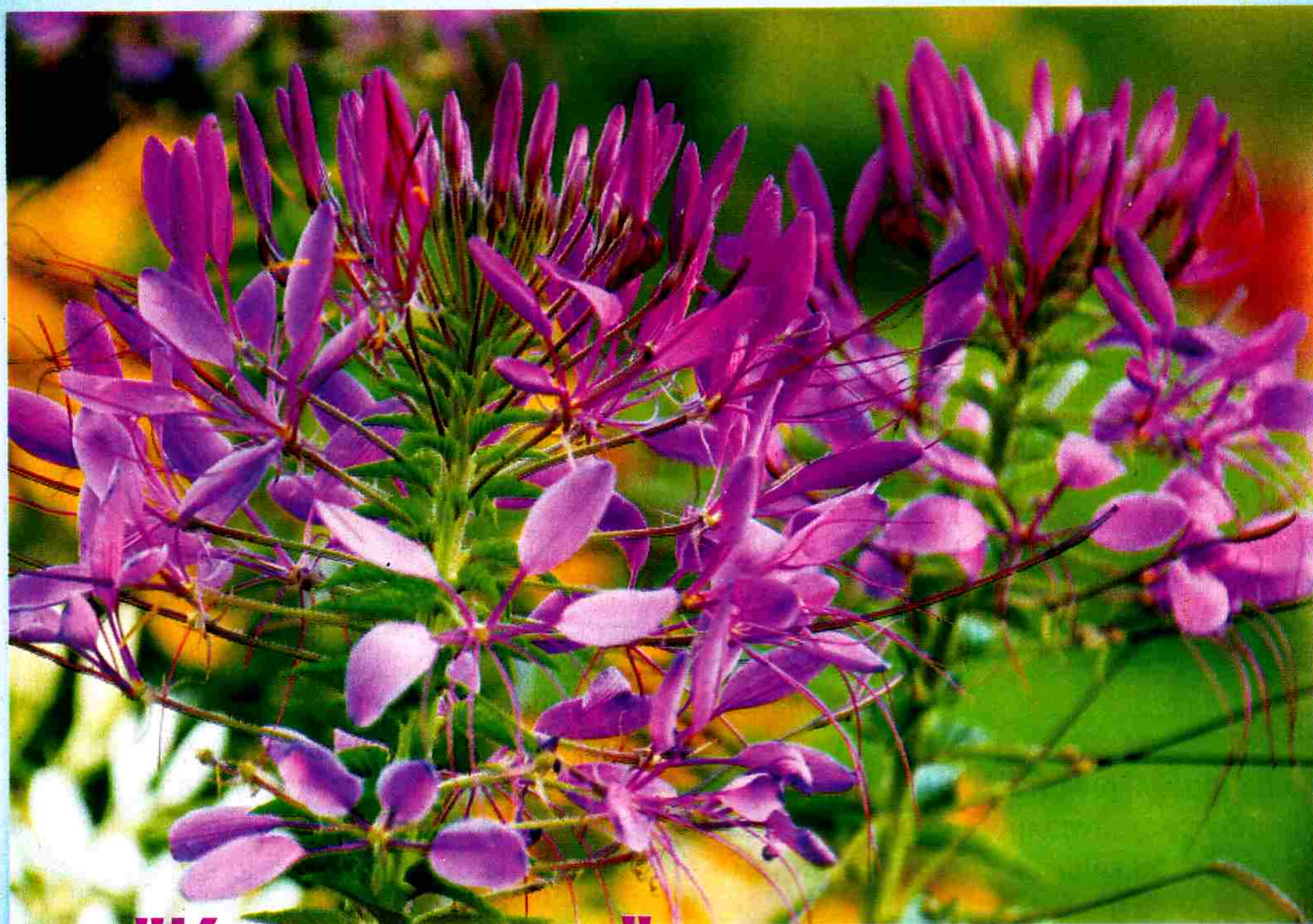
Кисіль із сушених яблук

Для приготування потрібно: 100 г сушених яблук, 3/4 склянки цукру, 2 столові ложки картопляного борошна.

Перебрані й промиті сушені яблука покласти в каструлю, залити трьома склянками гарячої води й залишити на 2–3 години. Потім у цій же каструлі яблука поставити на вогонь і за повільного кипіння варити протягом 30 хвилин. Відвар процідити крізь сито в іншу каструлю, а яблука протерти, покласти їх у відвар, додати цукор, усе це перемішати й закип'ятити. Отриманий яблучний сироп заварити розведеним картопляним борошном.

До речі, за таким самим рецептом можна приготувати кисіль з кураги, але цукру потрібно взяти тільки півсклянки.

О. Кисленко, Р. Овсієнко

...Ще один сільськогосподарський сезон майже закінчився, залишивши по собі деякі незакінчені справи у саду й на городі та легкий сум за теплим літнім різнобарв'ям. А ще залишилися фотографії, на яких закарбовані найцікавіші моменти та події, що відбулися під час дачного сезону.

Особисто мені дуже подобається осінніми та зимовими вечорами передивлятися фотографії, зроблені на моїх квітниках. Вони дарують мені приємні спогади, гордість за впорядковану власноруч ділянку й надихають на нові визначні звершення майбутнього року.

"Коронована" красуня з метеликами-квітами

Ось так завдяки фотографіям ще раз помилувався надзвичайно гарною квіткою – клеомою колючою і вирішив розповісти про неї читачам журналу.

Колюча, але ніжна

Ця ефектна рослина відразу привертає до себе увагу, навіть якщо її посадили на задньому плані великого квітника. Однак мені здається, що в її назві закладено певний конфлікт. Поміркуйте самі: клеома колюча. Слово клеома – досить поетичне, сповнене високого чуття. Але ж чому колюча! Це несправедливо, бо в природі чимало колючих рослин – троянда, терен тощо, однак їх не назвали колючими, хоча вони цілком на це заслуговують. На відміну від клеоми, яка отримала таку назву незаслужено, бо має доволі ніжні колючки.

Дещо про догляд

Клеома – однорічна рослина, яка походить із Південної Америки. Розмножують її насінням, яке в середині березня висівають на розсаду у вологий ґрунт на глибину 1,5–2 см. Грунтосуміш готують із городнього ґрунту, перегною та річкового піску у співвідношенні 2:2:1. Заповнивши ящики цією сумішшю, припудрюють її попелом, який залишився після спалювання гілок фруктових дерев. Ящики накривають склом.

Через два–три тижні з'являються сходи. Розсаду проріджують, пікіруючи рослинки у торфоперегнійні горщики, а коли минуть травневі заморозки, висаджують разом із грудкою землі на постійне місце. Відстань між рослинами на клумбах має бути в середньому 30–40 см. Після висаджування на постійне місце рослини слід обов'язково полити.

Подальший догляд за клеомою полягає у розпушуванні ґрунту навколо рослин та регулярних поливах, які роблять у вечірні години в міру висихання ґрунту. Однак слід враховувати, що клеома – це світло- і теплолюбна рослина, а ще вона досить посухостійка і не любить перезволоження.

Вдало вибране місце – запорука красивого квітника

Незважаючи на те, що на нашій дачній ділянці дев'ять квіткових клумб, у кожній з яких клеома відразу б стала центром експозиції, ми щороку висаджуємо її розсаду на центральній клумбі, котра розташована найвище на ділянці й найкраще освітлюється сонцем. Тож протягом літа наша родина має змогу милуватися ростом і цвітінням цих рослин, квітки яких вражають своєю незвичною формою та широким спектром відтінків кольорів. Особливо чекають на цвітіння клеоми мої онуки. Тож коли в серпні вона зацвітає, діти завжди бувають у захваті.

Як уже зазначалося, ця рослина відразу привертає до себе погляди всіх наших гостей. Однак чи не найкращий вигляд вона має у невеликій квітковій групі, серед низькорослих квітів. Великі суцвіття особливо привабливі на тлі таких рослин, як сальвія, карликові жоржини, махрова петунія тощо.

Шкода, що клеома ще недостатньо поширена на дачних і присадибних ділянках квітникарів-аматорів, адже в період цвітіння вона особливо зачаровує – голівки її квітів нагадують зграйки екзотичних метеликів, що опустилися на зелене листя стебел. Чотирипелюсткові квітки, розташовані на довгих тендітних квітконіжках, зібрані у великі багатобарвні китиці, які ми назвали коронами. Розпускаються вони знизу нагору, при цьому китиця поступово витягується.

Забарвлення квіток клеоми неймовірно гарне, з відтінками від рожевого й бузкового до білосніжного, а самі квітки прикрашають довгі блакитні тичинки. Розквітають вони неодночасно, поступово змінюючи відтінок забарвлення.

Інколи у суцвітті клеоми буває так багато бутонів, що деякі з них не встигають розкритися до самих заморозків, однак від цього рослина не втрачає своєї привабливості. Навпаки, ця квітка стає ще більше схожою на казкову галявину з метеликами.

Могутні прямостоячі стебла клеоми вкриті залізистими волосками й сягають заввишки до 150 см, однак, на відміну від багатьох рослин із великими квітками, зокрема троянди, гортензії тощо, "корона" клеоми не потребує підпор.

Квітки цієї рослини мають своєрідний аромат і приваблюють бджіл та метеликів.

Віталій Дігтенко,
м. Харків

Така різна клеома...

Чимало квітникарів, котрі вирощують клеому, цінують її за оригінальні й ефектні квітки, що сягають у діаметрі 2–3 см. Зрізані на початку цвітіння рослини можуть простояти у вазі до 10–14 днів. Для цього стебла із суцвіттями зрізують увечері, видаляють шипи-колючки й ставлять на ніч у прохолодному місці в холодну воду, а вранці заносять до кімнати.

Професійні флористи також часто використовують суцвіття клеоми, створюючи з ними витончені букети та оригінальні квіткові композиції.

Цікаво, що клеома належить до рослин, здатних поглинати шкідливі речовини, які, на жаль, нині часто присутні у наших помешканнях. Як і гербера, хризантема, філодендрон, золотий плющ та інші, клеома добре поглинає окис вуглецю, формальдегід і тютюновий дим. Тому екологи радять використовувати її як допоміжний елемент для поліпшення якості повітря у приміщеннях.

Дехто з власників дачних або присадибних ділянок влаштовують з клеоми однорічний живопліт. Також можна її вирощувати як поодиноку рослину в змішаних квітниках, але ефектніший вигляд вона має у групових насадженнях.

Що квітка – то інший відтінок

Квітки у клеоми надзвичайно гарні, витончені, великі, на довгих квітконосах, із приємним пряним ароматом. Нині в садибах аматорів можна побачити садові форми клеоми найрізноманітнішого забарвлення, але найчастіше з білими, жовтими, рожевими, темно-кармінними й фіолетовими квітками, цвітіння яких починається наприкінці червня й триває до осені.

До речі, густоту забарвлення майбутніх квітів можна визначити ще за відтінком стебла. Приміром, якщо стебло темніше, то й квітки будуть насиченішого й темнішого забарвлення, а якщо стебло світло-зелене – квітки будуть білі.

Слід зазначити, що нині у насіннєвих магазинах найчастіше можна побачити насіння суміші сортів клеоми різного забарвлення.

Па'ятайте про особливості рослини

Зазвичай, у квітникарстві клеому колючу (Cleome spinosa) вирощують як однорічну культуру, хоча у себе на батьківщині в Південній Америці вона росте багаторічним напівчагарником.

Коренева система клеоми могутня, мичкувата. І хоча вважається, що ця культура невибаглива до ґрунтів, але на родючих ґрунтах вона виростає могутнішою й цвіте рясніше. Отже, клеома потребує глибокого, родючого, нейтрального ґрунту, без застою води, а також щонайменше двох підживлень повним мінеральним добривом за сезон.

Для ослаблених або хворих рослин можна зробити позакореневе підживлення по листках розчином повного мінерального розчинного добрива з мікроелементами (Кеміра-люкс, Кеміра-комбі тощо) з розрахунку 1 чайна ложка на 3 л води. За спеки або посухи можна обприскати клеому епіном з мікровітом.

Добре вкорінені рослини бажано поливати рідко, але рясно, щоб між поливами земля злегка підсохла, що запобігає появі чорної ніжки. З цією ж метою інколи використовують для поливу слабкий розчин марганцівки.

Щодо особливостей, які слід враховувати під час вирощування клеоми, то вони такі:

- При загущених насадженнях годі й чекати від клеоми пишного цвітіння.
- Якщо через несприятливі умови вирощування рослина була пригніченою в розсадний період, то вона швидше за все залишиться такою й надалі.
- Молоду рослину слід обов'язково прищипнути.

На початку осені, в міру відцвітання квітів, на клеомі з'являються довгі темні стручкоподібні коробочки до 6 см завдовжки, які під час легенького натискання лопаються: прийшов час збирати насіння. Однак слід враховувати, що за перезрівання стручок розкривається самостійно, і насіння може висипатися на землю, тому насінники перетримувати на рослині не можна.

Збирають стручки вибірково, коли вони от-от почнуть розкриватися. Коричневі добре дозарюються, а щодо зелених, то їх взагалі збирати не варто. Плодоносить клеома рясно. Насіння, зібране наприкінці вересня або в перші дні жовтня, зберігає схожість протягом 2–3 років. В 1 г насіння міститься 300–400 насінин.

К. Василенко

Кожен з нас ще з дитинства має різноманітні можливості для створення власного духовного світу, де було б цікаво й комфортно, де можна вільно розвиватися й багато чому навчитися. Найцікавіші творчі заняття згодом можуть перетворитися на улюблене хобі (вишивання, килимарство, різьблення, декоративні розписи тощо). А воно, в свою чергу, сприятливо впливає на нервову систему, розслаблює, знімає напругу. Принаймні, так стверджують медики, які переконані, що заняття улюбленим хобі – це спосіб скинути негативну енергію й отримати чимало позитивних емоцій, яких нам так не вистачає у час економічних негараздів і шаленого ритму життя.

Ганна Канн – народна майстриня, що має чимало захоплень. У цьому відношенні вона багатогранна. Її вмілі руки опанували багато видів мистецтва: гончарство, живопис, художню обробку металу, кераміку... А ще пані Ганна з цікавістю вивчає історію, легенди й традиції козацтва та нашого народу. І головне – навчає своїм захопленням інших.

Дитинство та юність талановитої майстрині пройшли в селі Середнє, що на Ужгородщині. Після закінчення Центру творчості школярів та юнацтва, а пізніше – художнього училища в Ужгороді вона поїхала за направленням до Запорізької області. Зачарована козацькою Хортицею й дніпровськими просторами, осіла тут назавжди. Працювала на заводі художником-розробником з художньої обробки металу, пізніше перейшла на кераміку.

У 1982 році Ганна Канн вперше взяла участь у фестивалі народної творчості в Києві. Отримала диплом лауреата фестивалю за декоративне блюдо "Хортиця", на якому виліплений запорізький 700-річний дуб, та чимало схвальних відгуків від членів журі й відвідувачів. З того часу 17 років пані Ганна викладала у Школі мистецтв, має шестеро своїх учнів, які вже теж викладають.

Декоративно-ужиткове мистецтво Ганни Канн

А ще вона працювала в гуртку "Слов'янка", що діє при дитячій залізниці в Запоріжжі. Талановита майстриня навчала дітей любити природу, красу, людей і традиції свого народу. Нині вона співпрацює з туристичною фірмою "Фортуна-Тур" та кінним театром "Запорізькі козаки", проводить екскурсії, під час яких також розповідає про історію, легенди й традиції козацтва та нашого народу.

На моє запитання, чим приваблює її декоративно-ужиткове мистецтво, пані Ганна розповіла: "Робота ця дуже цікава завдяки своїй неординарності та вишуканості. Під впливом життєвих подій у мене завжди народжуються цікаві вироби. А можливості для пошуків і поєднання найрізноманітніших матеріалів настільки широкі, що немає часу замислюватися про проблеми або звертати увагу на негаразди, які, хочеться вірити, швидко минуть".

Ганну Канн у народних промислах приваблює також те, що вони дають широке поле для діяльності майстрів. Її вироби – надзвичайно різноманітні: вази, блюда, панно, медалі, кашпо, ляльки-обереги, іграшкові козаки й козачки, керамічні сувеніри на магнітах тощо. Вона виготовляє різноманітні обереги, вироби з коренів, сухоцвітів, колосся, камінців, мішковини, кераміки в поєднанні з мішковиною, має деякі роботи, під час створення яких глину поєднувала з ковкою.

В принципі, все, що потрапляє під руку, можна використовувати для виробництва сувенірів, вважає пані Ганна. Слід лише докласти трохи фантазії, праці й... виріб готовий.

А ще талановита майстриня годинами може розповідати про багатозначні символи народної творчості, які допомагають художникам втілювати свої задуми шляхом співставлення багатьох явищ із життя людини. "Ось, приміром, глечик, – розповідає пані Ганна, – це символ води, початку життя, чистої енергетики, адже й саме життя почалося з води. А відтак глечики можна подарувати рідним чи близьким

людям як символ початку нового життя, на продовження роду. Коли ж глечиків троє, то це свідчить про поєднання землі, людини й неба.

Колесо – оберіг людини під час подорожі. Це символ життя, фортуни, нескінченності світу, досконалості, єднання найвищого спокою з напруженою силою, образом Божої Вічності. У загальнохристиянському розумінні колесо – символ безсмертя, безкінечної Божої любові".

Ганна Канн щиро вірить, що той, хто придбає ляльку-хлопчика, обов'язково матиме в родині продовження роду, а лялька-дівчинка оберігатиме його рід. Взагалі, такі ляльки, виготовлені в народному стилі, багато про що можуть розповісти сучасній молоді про історію своєї країни, національні риси народу, про його спосіб життя, звичаї та традиції, які, на щастя, поступово відроджуються.

Влітку 2008 року відбулася виставка робіт Ганни Канн у картинній галереї в Кам'янці-Подільському. Вона також має постійнодіючу виставку в місті Приморський Запорізької області, що на Азовському морі. А нещодавно майстриня отримала запрошення на проведення виставки та майстер-класу з гончарства у Польщі.

Пані Ганна не тільки високо цінує творчість своїх земляків, а й докладає чимало зусиль, аби розвивалися народні ремесла й творчість. А ще вона щиро радіє приходу весни, теплому літньому сонцю, барвам осені. Тож користуючись нагодою, майстриня попросила побажати читачам журналу "Дім, сад, город", щоб у їхніх родинах завжди було тепло й краса, бо від того залежать стосунки між людьми, ставлення до самої Матінки-природи, яка нас годує, живить. Щоб усі закохані в красу, як у гарній пісні, відчували своє життя. Щоб ця краса надихала на добрі, благодійні справи, на високі творчі звершення. І щоб, об'єднавшись у велике коло, ми могли один одному сказати: "Обнімемо планету любов'ю".

Сподіваємося, що у житті талановитої майстрині Ганни Канн буде ще чимало цікавих задумок. А відтак до неї обов'язково прийде власна "зіркова година", і не одна.

О. Кіян,
Закарпатська обл.

І для душі, і для справи

З любов'ю про фазанів

Коричнево-золотистий фазан.

Про цих птахів написано небагато та й те, що написано, здебільшого, на нашу думку, перекручене до невпізнанності. Дехто не тільки плутає види, але й у більшості випадків мало розуміє, про що саме йде мова. Насамперед під словом фазан розуміють фазана мисливського, який і чистим видом не є, а лише гібридною формою декількох видів звичайних фазанів.

Нам же хотілося б поділитися бодай короткими відомостями про декоративних фазанів, хоча поняття декоративності щодо них можна застосувати лише частково.

Перші фазани з'явилися у нашому господарстві близько двадцяти років тому. Це була пара золотистих

Жовто-золотистий фазан.

фазанів і пара сріблястих – мисливські фазани у нас тоді вже були. Скільки радості та відчуття якогось дива вони принесли тоді у нашій родині! В ті роки нам ще мало вірилося в те, що дві пари цих дивних птахів невдовзі переростуть у наше захоплення, а захоплення у – дещо більше, й воно стане часткою нашого життя.

У людей, зрозуміло, різні смаки: хтось розводить голубів, і немає для них кращих птахів, хтось – павуків, і також повністю захоплений ними. І ті, й інші мають рацію. Для нас же з дружиною таким захопленням та радістю стали фазани. Й ось уже майже неможливо уявити ранок без "співу" павича. І даремно кажуть, що він нестерпний – то неправда, куряче сокотання набагато нестерпніше.

Так воно вже є у природі: співають тільки солов'ї, отож справа лише в наших смаках та звичках. Щось не подобатися у цих птахах може лише тим, хто ніколи їх не утримував. І навряд чи знайдеться ще якийсь вид птахів, котрі можуть змагатися з фазанами у розмаїтті та різнобарвності їхніх кольорів і яких можна утримувати увесь рік у садовій вольєрі.

Золотисто-темногрудий фазан.

На даний час у нашому господарстві утримуються золотисті фазани, які мають кілька мутацій: жовто-золотисті, коричнево-золотисті та золотисто-темногруді й діамантові фазани: срібні; королівські, що є природною мутацією колхідських фазанів; фазани Свайно, Елліота, Х'юма, Мікадо; сині та коричневі вухаті фазани; білі, чорноплечі та звичайні павичі; чубаті й чорні цесарки; червоні мускусні качки; качки каролінські та мандаринки; холмогорські гуси; індики та кури бентамки. Тримати навіть по парі усіх цих птахів – не так уже й мало: потрібно за кожним доглянути, нічого не залишити без уваги. Але цей догляд не обтяжує, а навпаки – приносить задоволення й

Золотистий фазан.

радість, і навіть деякий фінансовий прибуток. Безумовно, ця робота не така вже й легка, але задоволення невимовне, коли ви самі розводите цих дивних птахів і створюєте необхідні умови для їхнього утримання.

Так, у нашому господарстві птахів багато. Є поміж них дуже рідкісні, просто рідкісні й не дуже, та особливою любов'ю користуються одні з "найдешевших", але разом із тим і найкращих, це – комірцеві фазани, що об'єднують лише два види: золотистих та діамантових фазанів. Їхня вартість зростає залежно від їхньої рідкісності, оскільки фазани є чисто колекційними птахами, а бізнес та колекціонування завжди йдуть поруч.

До речі, саме тому й недоречні тут питання про кілограми м'яса та десятки яєць, бо ж для тих, хто їх розводить, навіть одне плідне яйце якогось рідкісного виду може мати надто велику вартість, аж до статусу "не продається".

Алмазний фазан.

Комірцеві фазани не лише із найкращих: вони одні з найпростіших у розведенні. Ці птахи майже не бояться своїх господарів і не ховаються по темних закутках вольєри. Вони чудово почуваються й у невеликих приміщеннях, не надто розбірливі та примхливі у догляді та годівлі. Навіть новачки можуть розвести їх без особливих зусиль.

Тож комірцеві фазани не крикливі, токують протягом усього дня, а це вельми приємно хоча б тому, що більшість їх токують рано вранці, коли всі ще сплять. Саме під час току фазан особливо гарний.

Комірцеві фазани порівняно рідко хворіють, вони добре адаптовані до наших умов. Ми дали би їм ще одне означення: це сімейна птиця, бо ж навряд чи знайдеться хоча б один член родини, який їх не полюбить. Варто поглянути на очі дитини, котра спостерігає за "жолотещеньким", яка вона задоволена!

Що ж до таємниць утримування та розведення, то, враховуючи власний досвід, хотілося б сказати наступне: фазани – птахи дикі, з величезним розмаїттям видів та форм, а тому немає і не може бути будь-яких єдиних правил утримування й розведення. Тут "правильно" те, що дає позитивний результат. Тим більше, немає і не може бути будь-яких єдиних правил для усіх видів птахів, які навіть у наукових закладах недостатньо вивчені. Тому в кожного, хто їх розводить, свої таємниці, свої надбання.

Початківцям хотілося б дати найдієвішу пораду: просіть у господаря, в якого купуєте птахів, їхню супровідну (довідку про птахів і їхнє утримання та розведення), і хоч зрідка з ним радьтеся. Ви нічого не втратите, а лише здобудете.

Наприклад, ми не тільки ніколи й нікому не відмовили у консультаціях щодо запитань наших покупців, але й завжди пропонували допомогу. На жаль, не всі люди користуються подібними порадами, покладаються на те, що з часом самі набудуть уміння та досвіду. А тут треба добре знати, що корисніше перейняти досвід тих, у кого придбали птахів.

Й останнє. Справді, важко відшукати на нашій землі інше живе створіння, здатне прикрасити та оживити будь-який куточок нашої садиби за будь-якого достатку, наповнити його барвами та дивним світлом.

Андрій Ключко, Тетяна Ключко,
Хмельницька обл.

Мікроклімат у пташнику

Мікроклімат у приміщенні – це умови в курнику, найважливіші з яких: рівномірна температура, достатній доступ повітря, відносна вологість його і достатнє освітлення.

Температура

Несучість та витрата кормів залежать від температури. Оптимальна температура для несучок – 15–20 °С. За зниження температури збільшується витрата кормів, тому що тварини компенсують втрату тепла вживанням великої кількості корму. Від занадто високої температури знижується апетит, може зупинитися процес кладки яєць, наслідком можуть бути також дуже тонкошкірі яйця.

Провітрювання

Вирівнювання температури в маленьких приміщеннях досягається за допомогою вентиляційної системи. В холодні дні можна відімкнути вентилятор або увімкнути на дуже малий хід. Влітку він повинен пропустити через приміщення велику кількість повітря, і в такий спосіб забезпечується необхідна температура. Підвищена швидкість руху повітря призводить за високої температури до такого ж гарного самопочуття птахів, як і невелика швидкість руху повітря за низької температури. Нормальна швидкість руху повітря поруч із птахами становить 0,2 м/с, і не більше.

Влітку у надмірну спеку поблизу дорослих птахів швидкість руху повітря може сягати 0,6 м/с. Надходження й вихід повітря забезпечує його оновлення. Використане вологе повітря видаляють, а багате киснем свіже повітря має надходити до приміщення. Для здоров'я і належної несучості птахів це має першочергове значення.

Природна вентиляція через вікно й щілини – звичайно, найдешевша. Однак, через її залежність від погоди зовні застосування її умовне. За нинішніми мірками вона недостатня. У таких випадках необхідно придбати керовану систему вентиляції. Існує вентиляція з високим та низьким і середнім тиском. Для приміщення шириною 6–8 м найпридатніша поперечна вентиляція. Вентилятори розташовані на зовнішній стіні, тоді як свіже повітря надходить через отвори в протилежній стіні (вентиляція малим тиском). Відтак повітря перетинає приміщення упоперек. Щоб забезпечити дієву вентиляцію, необхідно врахувати величину приміщення і поголів'я. Максимально необхідна кількість повітря, яка очікується влітку, становить 8–10 $м^2$ на одного птаха за годину.

Вологість

З повітрям із приміщення видаляється пил, запахи й водяна пара. Відносна вологість у пташнику має становити 65–70%. Коли поголів`я дуже велике, збільшується вологість у приміщенні, якщо вентиляція недостатня.

Освітлення

Для належної несучості необхідна певна кількість світла. Тому несучість регулюється освітленістю. Потреба у світлі частково компенсується денним світлом у курниках, а штучним освітленням продовжують світловий день відповідно до календарної дати.

Існують різні програми з невеликою різницею у виконанні, але всі вони переслідують ту саму мету. Спільне те, що вони враховують необхідність подовження світлового дня з віком тварин.

Курник має бути освітлений рівномірно, особливо там, де розташовані сідала, а також пристосування для корму й питва. До того ж краще вмикати кілька ламп, ніж одну такої самої потужності. Розраховується необхідне освітлення за нормою 2 Вт на 1 $м^2$.

Найкраще освітлення – сонячне, тому що воно особливо корисне нашим птахам. Для цього вікна курника мають виходити, за можливості, на південний схід. Їхня величина має бути такою, щоб не залишалося темних місць у приміщенні. Це положення важливе, тому що до темних кутків не потрапляють промені сонця, які убивають бактерії, а саме там кури воліють відкладати яйця. Основне правило таке: площа вікна має становити близько третини площі підлоги.

Поряд з величиною площі вікна неабияке значення має форма приміщення та напрямок світла. Квадратна форма потребує менших вікон, ніж прямокутна, щоб освітити задню частину приміщення. За висоти стін 2,40 м глибина приміщення становить близько 4 м. Щоб забезпечити передню частину достатньою кількістю сонячних променів, потрібно побудувати парапет висотою 40 см так, щоб верхній край вікна за висоти 1,5 м був на відстані 2 м.

Можна використовувати звичайне скло, тоді для утеплення в холодну пору року слід передбачати фрамуги. Звичайно, вигідніші та практичніші, комфортабельні, але відповідно й дорожчі ізольовані склорами, які мають додатковий утеплювальний шар. Третій варіант – друга засклена рама.

У маленьких курниках, де немає дорогих систем вентиляції , вікна потрібно обладнати так, щоб їх можна було відчиняти. Виправдала себе фрамуга у верхній третині вікна. Радимо зсередини вставити на все вікно дротову раму, щоб кури не бруднили парапет і не тікали через відчинену фрамугу.

Гуси й качки не мають потреби у штучному освітленні.

Із словацької підготувала ***Галина Коваленко***

Тим, хто має гарний смак

Одним подобається тримати вдома кішок, іншим до вподоби породисті собаки, хом'яки, папуги чи морські свинки. А про тих, у кого вдома є акваріум, кажуть, що вони мають гарний смак. Утім, милуватися золотою рибкою недостатньо, потрібно ще й турбуватися про свого хвостатого друга.

Для того, щоб рибки не загинули, слід дотримуватися певних правил.

❖ По-перше, необхідно правильно підібрати місце, де він стоятиме.

❖ По-друге, новий акваріум слід встановити на рівній поверхні, на яку можна підкласти м'який шмат лінолеуму чи ковроліну для того, щоб уникнути будь-яких викривлень дна. Крім того, фахівці не радять житло для рибок ставити під прямі промені світла. І, звичайно ж, воно має відповідати розмірам ваших рибок (стандартні розміри: 80x30x40 см, ємкість може бути від 10 до 200 л).

Існує чимало інших аспектів догляду за акваріумом, залежно від видів "оазису" та рибок, які в ньому живуть. Їх також слід враховувати.

❖ Необхідно, щоб у вашому "водяному оазисі" був підігрів, кисень і стабільна температура. Приблизно раз на два дні слід міняти 3–5 л води, щоб вона була свіжа та не застоювалася. Обов'язково треба чистити дно та стінки акваріума від водоростей, а також прибирати після риб залишки корму, аби вони не загнивали і не спливали на поверхню води.

❖ Якщо людина приділятиме акваріуму хоча б 15 хвилин на тиждень, цього буде цілком достатньо. За допомогою спеціальних приладів необхідно злити десяту частину води з дна, помити стінки акваріума, і залити нову воду.

❖ Щодо самих рибок, то заселяйте їх із розрахунку не більше 20 см загальної довжини дорослих особин на 10 л води. Ну і, звісно ж, їх необхідно щодня годувати.

❖ Хімічні засоби для посуду бажано не використовувати для чищення, оскільки є спеціальні мочалки, скребачки та магніти. Генеральне прибирання варто проводити один раз на рік – злити воду, промити камінчики та ґрунт.

❖ Нині у продажу є абсолютно все необхідне для акваріумістики. Наприклад, фільтр допоможе очищувати воду, оскільки, у його структурі є фільтруючий елемент – мочалка. Можна також придбати біологічні фільтри, до складу яких входить активоване вугілля. Для великого акваріума підійдуть біоринги та біо-шарики, в яких живуть корисні бактерії. Обігрівач – теж потрібне приладдя, особливо під час перепадів температури у весняно-зимовий період. Стабільна температура в акваріумі, яку створює обігрівач, позитивно впливає на риб, стан води та рослини. Також доцільно купити для акваріума компресор, який подаватиме повітря. Звичайно ж, він може бути вмонтованим у фільтр, але краще придбати окремий. Це дасть змогу створити чудовий дизайн у вашому "живому" куточку.

Щодо магніту, то він виконує ту саму функцію, що й скребачка. Тож людина може, не опускаючи руки у воду, почистити стінки акваріума.

❖ Облаштовуючи акваріум, фахівці радять звернути увагу і на освітлення. Щоб правильно його підібрати, можна звернутися за допомогою до майстрів, які виготовляють акваріуми, або ж купити заводські акваріуми з пластмасовими кришками та освітленням.

❖ Акваріум не можна ставити навпроти вікна, таким чином уникнете деяких проблем. Так, якщо освітлення встановлене неправильно і на акваріум потрапляють прямі сонячні промені, вода може швидко псуватися, доведеться частіше її міняти. Крім того, акваріум не повинен стояти на прохідній частині приміщення, щоб його мешканці залишалися спокійними та не хвилювалися.

❖ Живий акваріум виглядатиме охайно, якщо його доповнити рослинністю. До речі, рослини потребують меншого догляду, ніж хвостаті мешканці "водойми". Втім, для кожного хвостатика є свої рослини.

❖ На дні акваріума обов'язково має бути ґрунт, бо в ньому міститься багато поживних речовин для рослин і риб. Для дизайну краще підійдуть пеньки – ідеальні схованки для рибок.

❖ Якщо в акваріумі живуть черепашки, то для них обов'язково має бути освітлення, обігрівач і фільтр. Останній дуже необхідний, бо черепахи смітять більше, ніж рибки, тому вода швидше стає брудною.

Підготувала ***О. Мартіросова***

Із журналу "Календар садівника і городника". Передплатний індекс – 30203

Споконвіку українці надавали великого значення весільним традиціям. Особлива увага приділялася святковому столу. Весільні страви готувала досвідчена найнята кухарка – господиня. Своїми кухарями та стравами славилося кожне село. У багатьох регіонах України і донині збереглася традиція наймати кухарок.

Скажімо, у м. Краковець Яворівського району, що на Львівщині, відомою господинею є Дана Іванівна Кнап. І невипадково вона має визнання, бо досвід приготування смачних страв перейняла ще від своїх бабусі та матері. Пані Дана – найстарша з-поміж 13 дітей у сім'ї. Готувати любила з дитинства. Пригадує, що колись на весіллях готували лише по 3 гарячих та 6–7 холодних страв, а тепер традиційно не менше 10 гарячих і 10–15 холодних страв. Солодощів було 3–4 різновиди, а тепер – до 20.

За рік Дана Іванівна обслуговує в середньому 12–15 весіль. Не одне покоління запрошує її бути господинею. Колись господарювала вона на весіллях батьків, а тепер – їхніх дітей, а то, бувало, вже й онуків.

Цього року пані Дана відзначила ювілейну дату – 200-те весілля, на якому вона господарювала. Деякими своїми рецептами вирішила поділитися з читачами журналу "Дім, сад, город".

Весільні страви з Яворівщини

Грибна юшка

Треба мати: 3 літра бульйону, 0,5 кг білих грибів (можна печериць), 300 г домашньої сметани (вершків), 200 г вершкового масла, 1 велику або 2 маленькі цибулини, 5 столових ложок борошна.

Пасероване борошно розвести в невеликій кількості бульйону. Цибулю посмажити на вершковому маслі, гриби змолоти, обсмажити (протушкувати), додати цибулю, масло, сметану. Все протушкувати і вилити у бульйон.

Сіль, перець, кріп, петрушку кладуть за смаком.

Фаршировані лапки з яблуками

На одну порцію треба мати: курячу лапку з бройлерів (300–400 г), сушені гриби – 30 г, 2 яйця, 1 цибулину, яблука.

Зняти шкірку з лапки. М'ясо відокремити від кісточки, перемолоти на м'ясорубці, додати відварені перемелені сухі гриби (натуральні або тепличні), білок вареного яйця потерти на грубу тертушку, цибулину порізати й посмажити на олії. Все вимішати до однорідної маси, додати одне сире яйце, сіль, перець та приправу "Кухарик" від Галини Бланки за смаком.

Начинити шкірку фаршем, змастити майонезом та запікати в духовці разом із яблуками.

Український хлібець

Треба мати: 1 кг свинини та 0,5 кг яловичини, 4 яйця, 3 цибулини, панірувальні сухарі (100 г), по столовій ложці крохмалю та манної крупи.

М'ясо змолоти на м'ясорубці. Збити яйця та підсмажити на олії цибулю. Панірувальні сухарі розвести на молоці або воді. Зробити однорідну масу, додати крохмаль та крупу. Покласти за смаком сіль, перець, розмарин, приправи. Фарш гарно вимісити, зробити з нього хлібець, викласти на деко, змащене жиром або олією, зверху помастити яйцем (можна посипати кмином).

Випікати 1–1,5 години.

Пиріг "Львівський" з цибулею до юшки

Для тіста треба мати: 1 пачку маргарину, 2 яйця, 100 г сметани, 1 чайну ложечку соди, цукор, сіль за смаком.

Збити яйця, соду погасити оцтом. Замісити тісто і розділити його на дві частини.

Для начинки треба мати: 4 круто зварених яйця, 2 плавлених сирки, потерті на тертушці або порізані, 5 великих

цибулин, посмажених на олії; 50 г кропу та петрушки, сіль, перець за смаком, майонез. Маса має бути не густою.

Одну частину тіста покласти на деко, поколоти його виделкою, викласти начинку, зверху – другу частину тіста (поколоти виделкою). Змастити яйцем. Випікати 40 хвилин.

Маковий торт

Треба мати: 8 яєць, 1,5 склянки цукру, 2 склянки борошна, 2 склянки молока, 2 чайних ложечки порошку до печива, 1 чайну ложечку соди, 100 г кокосів, 1,5 склянки маку, 1 чайну ложечку крохмалю.

Мак запарити у двох склянках води або молока. Поставити на вогонь, щоб покипів 4–5 хвилин. Процідити через марлю і перемолоти на м'ясорубці. Яйця збити з цукром, додати порошок для печива, крохмаль, кокос, соду, погашену оцтом, запарений мак, борошно. Зробити однорідну масу. Розділити на дві частини. Коржі пекти на папері.

Для заварного крему треба мати: 0,5 склянки молока, 2 яйця, 4 ложки борошна, 300 г масла і 200 г цукрової пудри, 50 г коньяку або горілки, одну плитку шоколаду.

Яйця збити, додати молоко, борошно і поставити на вогонь. Кип'ятити 4–5 хв., охолодити. Збити 300 г масла і 200 г цукрової пудри. Додати у вже охолоджений заварний крем. До маси влити 50 г коньяку або горілки, все разом збити. Намастити корж кремом. У середину покласти половинки зефіру. Накрити другим коржем, знову намастити. Зверху залити шоколадом.

Шоколад. Розтопити плитку шоколаду, додавши 50 г масла, 3 ложки молока або сметани. Поставити на пару, варити 5 хв. Весь час помішувати. Коли простигне – залити корж.

Снікерс

Треба мати: 1 пачку маргарину, 1 склянку цукру, 3 яйця, 3 столових ложки сметани, 2 столових ложки какао, 0,5 склянки борошна, 2 чайних ложечки порошку до печива, 1 чайну ложечку амонію.

Маргарин розтерти зі склянкою цукру, яйця збити. Амоній розвести в одній ложці сметани. Все змішати, замісити. Тісто має бути, як густа сметана. Зробити два коржі.

Для крему необхідно: 300 г печива (крекер з маком або в пачках, печиво чи хрустики, аби солодке) поламати кусочками, 200 г арахісу обшпарити, почистити від шкірки і подрібнити. Додати банку вареного згущеного молока та 400 г масла. Все перемішати і зробити однорідну масу.

Змащуємо перший корж всім кремом, зверху покриваємо другим коржем, посипаємо його кокосом, тертим шоколадом, тощо.

Жозефіна, або слойка з яблуками

Білі коржі: пачку маргарину злегка розігріти. Додати 3 жовтки, 3 склянки борошна, 6 столових ложок сметани. Замісити тісто і поставити в холодильник на ніч. Вранці з тіста зробити 3 коржі,

Коржі "спартакові" (чорні): 1 яйце, 0,5 склянки цукру, 1 столова ложка меду, 30 г масла, 4 ложки молока. Все це поставити на водяну баню кип'ятити. Коли розігріється (за 5 хв.), зняти з пари, додати півчайної ложечки соди, лимонну кислоту на кінці ножа, 1,5–2 склянки борошна, 2 неповних ложки какао. Замісити й поставити на холод. З тіста зробити 2 коржі.

Крем: 1 кг почищених яблук нарізати скибочками. Додати склянку цукру, 0,5 склянки води і тушкувати на вогні 15 хв. Сік зцідити і додати пачку галареток (бананових, агрусових). Змішати (2–3 хвилини). Відставити, щоб остигав. Крем зробити заварний (як для макового пирога).

На низ покласти коричневий корж, потім крем, потім білий корж, яблука і т.д. Зверху і знизу мають бути коричневі коржі. Зверху можна посипати кокосом або залити шоколадом.

Вишневий аромат

Готуємо чорне тісто: до двох склянок борошна додати 3 яйця, збиті з однією склянкою цукру, 4 столових ложки сметани, 3 столових ложки какао, 0,5 пачки маргарину, розігрітого на легкому вогні, одну чайну ложечку соди, погашену оцтом, 3 столових ложки оцту. Має вийти 3 коржі.

Готуємо біле тісто: до двох склянок борошна додати 3 яйця, збиті з однією склянкою цукру, 6 столових ложок сметани, 0,5 пачки підігрітого маргарину, 1 чайну ложку амонію (його слід розвести з двома ложками сметани). Має вийти 3 коржі. Випікаємо білий і чорний корж разом.

На низ – білий корж, зверху – чорний.

Крем може бути масляний або сметанний.

Масляний крем: 300 г масла збити з 200 г цукрової пудри, додати 50 г горілки.

Сметанний крем: 1 літр густої сметани збити з 300 г цукрової пудри.

1 літр вишень у власному соку, відцідити.

Торт складаємо так: корж – крем – вишні – крем – корж.

Смачного всім на весіллі та вдома!

10-13 листопада 2009 р.

Україна, Київ
Міжнародний виставковий центр
Броварський пр-т, 15
Ⓜ "Лівобережна"

агро форум 2009

VI Міжнародна агропромислова виставка

технології та обладнання,
сільськогосподарська техніка

кормовиробництво та ветеринарія

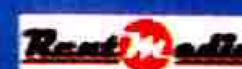
XII Агропромислова виставка
"Фермер України"

АФЗУ

Форум проводиться за підтримки
Комітету Верховної Ради України з питань
аграрної політики та земельних відносин
Міністерства аграрної політики України
Міністерства промислової політики України

Організатори:
Асоціація фермерів
та приватних землевласників України
ТОВ "Міжнародний виставковий центр"
ТОВ "Експо-Центр "Господар"

Генеральний медіа-партнер:

Технічний партнер:

ТОВ "Міжнародний виставковий центр"
02660, Київ, Броварський пр-т, 15
☎ (044) 201-1168, 201-1166
e-mail: elenar@iec-expo.com.ua
www.tech-expo.com.ua

ТОВ "Експо-центр "Господар"
01010, Київ, вул. Суворова, 9
☎ (044) 501-7823, 254-5273
e-mail: farmexpo@ukr.net
www.agroexpo.net

Інформаційна підтримка:

Вітаємо переможців!

27 серпня 2009 року у черговий раз відбувся розіграш призів "Передплата-2009" за талонами, надрукованими у № 5 за 2009 р. У конкурсі взяли участь 1248 читачів, які вчасно надіслали талон до редакції. Високоякісне насіння овочевих культур та добірку цікавої і корисної літератури від редакції журналу "Дім, сад, город" одержать такі читачі:

1. **Біркін Володимир Володимирович,** *м. Обухів Київської обл.*
2. **Бойко Віра Костянтинівна,** *с. В. Білозірка Запорізької обл.*
3. **Бойчук Роман Миколайович,** *смт Коропець Тернопільської обл.*
4. **Бурлака Лариса Олександрівна,** *м. Горлівка Донецької обл.*
5. **Василенко Віталій Миколайович,** *м. Малин Житомирської обл.*
6. **Ващенко Нінель Василівна,** *с. Зазим`я Київської обл.*
7. **Волкова Марія Матвіївна,** *м. Чернігів.*
8. **Галаван Ірина Андріївна,** *с. Малі Заліщики Тернопільської обл.*
9. **Ганжук Алла Олександрівна,** *с. Коритно-Забузьке Кіровоградської обл.*
10. **Грицевич Галина Романівна,** *смт Ратне Волинської обл.*
11. **Грищенко Олексій Іванович,** *с. Зарожани Чернігівської обл.*
12. **Гудим Борис Ісакович,** *с. Лісніввка АР Крим.*
13. **Діхтяр Тетяна Іванівна,** *с. Городківка Вінницької обл.*
14. **Дмитрієва Юлія Володимирівна,** *м. Рожище Волинської обл.*
15. **Карманська Ганна Іванівна,** *м. Надвірна Івано-Франківської обл.*
16. **Кисюк Олег Петрович,** *с. Миколаївка Одеської обл.*
17. **Кінаш Степан Романович,** *с. Буньковичі Львівської обл.*
18. **Клюйко Галина Федорівна,** *м. Дубровиця Рівненської обл.*
19. **Коваль Микола Васильович,** *м. Жашків Черкаської обл.*
20. **Кондратенко Алла Данилівна,** *с. Мордвинівка Запорізької обл.*
21. **Кондратюк Ольга Володимирівна,** *м. Херсон.*
22. **Король Ірина Михайлівна,** *м. Золотоноша Черкаської обл.*
23. **Костюк Анатолій Лук`янович,** *с. Ставчани Хмельницької обл.*
24. **Красов Юрій Іванович,** *с. Єлізаветградка Кіровоградської обл.*
25. **Ліщенко Іван Миколайович,** *с. Слобода Сумської обл.*
26. **Любас Валентин Васильович,** *м. Корюківка Чернігівської обл.*
27. **Мариняк Марія Іванівна,** *с. Костянтинівка Миколаївської обл.*
28. **Мартиняк Микола Васильович,** *с. Пістинь Івано-Франківської обл.*
29. **Окулова Віра Костянтинівна,** *с. Шевченкове Миколаївської обл.*
30. **Осіпчук Микола Іванович,** *м. Баранівка Житомирської обл.*
31. **Парасківа Віктор Богданович,** *с. Стецева Івано-Франківської обл.*
32. **Перепеча Світлана Іванівна,** *с. Батурин Чернігівської обл.*
33. **Пономаренко Ніна Миколаївна,** *с. В. Чернеччина Сумської обл.*
34. **Потапенко Світлана Олександрівна,** *с. Комарівка Харківської обл.*
35. **Рубан Світлана Семенівна,** *с. Червонопопівка Луганської обл.*
36. **Руденька Людмила Миколаївна,** *с. Коськів Хмельницької обл.*
37. **Сиротин Сергій Миколайович,** *м. Сєверодонецьк Луганської обл.*
38. **Сокаленко Ірина Вадимівна,** *м. Севастополь АР Крим.*
39. **Стенчук Анна Василівна,** *с. Кваси Закарпатської обл.*
40. **Сусляк Галина Миколаївна,** *с. Кислянка Дніпропетровської обл.*
41. **Тарасова Людмила Юріївна,** *с. Ждани Полтавської обл.*
42. **Фартух Микола Іванович,** *м. Краматорськ Донецької обл.*
43. **Ханенко Броніслава Іванівна,** *м. Рівне.*
44. **Хімко Степан Петрович,** *с. Теляж Львівської обл.*
45. **Черевко Сергій Іванович,** *с. Лука Полтавської обл.*
46. **Шевчук Дмитро Іванович,** *с. Тростянчик Вінницької обл.*
47. **Шкуратова Ольга Василівна,** *м. Березівка Одеської обл.*
48. **Шмирьов Іван Петрович,** *м. Харків.*
49. **Ярешко Іван Михайлович,** *м. Новомосковськ Дніпропетровської обл.*
50. **Якуб Олена Іванівна,** *с. Тюшка Закарпатської обл.*

У номері:

Щедра грядка

Слєпцов Ю.В. Квасолева зернівка 3
Завадська О. Заморожування плодоовочевої продукції . . . 4
Скоряк Г.А. Судза: забута, але корисна 7
Смілянець Н. Цибуля чи часник? 8

Ходімте в сад

Дець Н. Аґрус - північний виноград 10
Білека Ф.Г., Гоменюк С.В. Обрізування плодових дерев у дачних і присадибних садах 14
Безкоштовна вкладка "Господар" (журнал у журналі) 17–32

Допоможи собі сам

Кисленко О., Овсієнко Р. По яблуку в день - і лікар не потрібний! 34

Квітник

Дігтенко В. "Коронована" красуня з металиками-квітками 36
Василенко К. Така різна клеома 37

І для душі, і для справи

Кіян О. Декоративно-ужиткове мистецтво Ганни Канн . . . 38

Домашня ферма

Ключко А., Ключко Т. З любов`ю до фазанів 40
Коваленко Г. Мікроклімат у пташнику 42
Мартіросова О. Тим, хто має гарний смак 43
Конкурс "Господиня – 2009" 44

„ДІМ, САД, ГОРОД“
виробничо-практичний журнал
№ 10, жовтень, 2009 р.
Головний редактор
М. І. Халимоненко
Головний художник
Т. П. Колодницька
Заступники головного редактора
Б. К. Донгаш, І. Ф. Куштенко
Зав.відділами
А.М.Капітульська, О.В.Кисленко
Літературний редактор
А.М.Капітульська
Дизайн, верстка **Н.Х.Дець**
Комерційний директор **Г.А.Донець,**
Реклама **Н.В.Васильєва,**
тел.: (044) 222-93-17,
тел.: (044) 223-38-17,
E-mail:vgt@i.com.ua
Оголошення **О.К.Шевченко**
223-22-58
E-mail:reclama@dimsadgorod.com
Розповсюдження, маркетинг
Т. І. Лазебник
тел.: 223-22-58, 221-68-08
E-mail: lazebnik@dimsadgorod.com
www.dimsadgorod.com

Видання зареєстровано, серія КВ, № 3536 від 3.10.98
Підписано до друку 22.09.2009 р.
Загальний тираж 141 033 прим.
Ціна договірна.
Адреса редакції та видавця:
вул. Академіка Заболотного, 19, Київ, 03680, МСП–680.
Тел.: (044) 223-69-11, (044) 223-69-12,
факс/автомат: 223-22-59
E-mail: dsg@dimsadgorod.com

Комп'ютерний набір, верстку зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город».

Надруковано у друкарні Видавничий Дім «Високий Замок».
м. Львів, вул. Вол. Великого, 2.
Тел.: (032) 237-47-02.

На першій сторінці обкладинки фото Т. Донцової

КНИЖКОВИЙ КЛУБ®
КЛУБ СІМЕЙНОГО ДОЗВІЛЛЯ
Книжки там, де життя...

НАЙКРАЩІ КНИЖКИ ДЛЯ ТЕБЕ!

- 2901 — Ю. Шилова. Жити утрьох, або Якщо коханий пішов до іншого — ~~27,80 грн~~ 5 грн
- 3025 — О. Ковалевський. Клан — ~~25,40 грн~~ 5 грн
- 3111 — С. Донськой. Вовча зграя — ~~27,70 грн~~ 5 грн
- 3120 — Г. Л. Олді та ін. Око Всевишнього — ~~33,20 грн~~ 5 грн
- 3126 — Г. Л. Олді та ін. Вампіри. Шлях проклятих. Антологія — ~~38,80 грн~~ 5 грн
- 3122 — А. Девіль. Суджений Марії — ~~26,60 грн~~ 5 грн
- 3121 — Л. Бекітт. Душа пустелі — ~~22,80 грн~~ 5 грн
- 2991 — С. Монтефіоре. Сашенька — ~~23,20 грн~~ 5 грн
- 3034 — Н. Джордан. Грішні мрії — ~~20,60 грн~~ 5 грн
- 3116 — Д. Браун. Янголи і демони — ~~33,20 грн~~ 5 грн
- 3132 — У. Саілпо. Відступниця — ~~25,40 грн~~ 5 грн
- 3039 — Дж. Боккаччо. Декамерон — ~~33,20 грн~~ 5 грн
- 3130 — Ж. Санд. Валентина — ~~33,20 грн~~ 5 грн
- 2588 — Великі таємниці та загадки історії — ~~21,90 грн~~ 5 грн
- 3089 — Смачні страви нашвидкуруч — ~~23,20 грн~~ 5 грн
- 3134 — Домашня кухня на кожен день — ~~20,60 грн~~ 5 грн
- 3135 — Золота книга домашнього консервування — ~~27,70 грн~~ 5 грн
- 2720 — Суперзачіски. Повсякденні та святкові — ~~47,70 грн~~ 5 грн
- 3103 — Город без клопоту — ~~22,80 грн~~ 5 грн
- 3160 — Вино. Довідник домашнього винороба — ~~25,40 грн~~ 5 грн
- 3176 — Фрукти та ягоди на вашій ділянці — ~~55,40 грн~~ 5 грн
- 3060 — уДачні саморобки — ~~22,10 грн~~ 5 грн
- 3013 — Найпопулярніші кімнатні рослини — ~~20,60 грн~~ 5 грн
- 3016 — Календар садівника-городника — ~~25,00 грн~~ 5 грн
- 3100 — Ремонт дому своїми руками — ~~33,20 грн~~ 5 грн
- 3173 — Будуємо бані, сауни, басейни та водойми — ~~25,00 грн~~ 5 грн
- 2591 — Ремонт сантехніки та електрообладнання у вашому домі — ~~23,00 грн~~ 5 грн
- 3010 — Домашня медична енциклопедія. Здоров'я від А до Я — ~~33,20 грн~~ 5 грн
- 3054 — Здорові суглоби та судини — ~~25,40 грн~~ 5 грн
- 3139 — Робота з деревом. 80 корисних проектів для дому та саду — ~~29,90 грн~~ 5 грн
- 3058 — Риболовля. Секрети досвідченого рибалки — ~~38,80 грн~~ 5 грн
- 1911 — Домашня аптека — ~~36,50 грн~~ 5 грн
- 3138 — В'яжемо гачком. Плаття. Кардигани. Спідниці. Топи. Болеро — ~~44,30 грн~~ 5 грн
- 2363 — Енциклопедія аномальних явищ та загадок природи — ~~30,50 грн~~ 5 грн
- 2599 — Універсальний сонник для всієї родини — ~~22,10 грн~~ 5 грн
- 3061 — Захисна книга. Замовляння. Обереги. Молитви — ~~25,40 грн~~ 5 грн
- 2726 — Атлас світу — ~~35,60 грн~~ 5 грн
- 3146 — Секрети роботи в Windows — ~~39,90 грн~~ 5 грн
- 2118 — На добраніч! Казки для малят — ~~27,20 грн~~ 5 грн
- 2913 — Букварик для дошкільнят — ~~29,90 грн~~ 5 грн
- 3149 — Мій перший англійський словничок у картинках — ~~31,00 грн~~ 5 грн
- 2661 — Мої улюблені казки — ~~28,80 грн~~ 5 грн
- 3150 — Чарівна скарбничка. Хрестоматія для позакласного читання — ~~26,60 грн~~ 5 грн
- 2950 — Сучасний довідник школяра 1–4 класи — ~~37,70 грн~~ 5 грн

3 БУДЬ-ЯКІ КНИЖКИ 15 ГРН

+ ПОДАРУНКИ

КАРТКА члена Клубу

зручна ДОРОЖНЯ СУМКА
Розмір: 42x30x19 см

безкоштовний КАТАЛОГ

Увага! Внесіть дані про себе друкованими літерами та підпишіть заяву. Підпис особи до 18 років мають засвідчити батьки

Книжки з позначкою (У) надруковано українською мовою

ЗАЯВА. НАДСИЛАЙТЕ НА АДРЕСУ **а/с 84 «КНИЖКОВИЙ КЛУБ», м. Харків, 61001**

1. Я, (П. І. Б)..,
   записуюся до Книжкового Клубу (надалі Клуб) і згоден/згодна виконувати зобов'язання, зазначені в цій Заяві, протягом щонайменше 1 року; у період членства в Клубі щоквартально купувати хоча б один товар із клубного каталогу поштою, у магазинах Клубу або отримувати та оплачувати книжку, яку рекомендує Клуб.
2. Прошу надіслати мені 3 книжки з цього оголошення за 15 грн, а також подарунки: дорожню сумку, іменну картку та безкоштовний клубний каталог. Додатково я сплачую вартість пакування та поштової пересилки мого замовлення у розмірі 6,50 грн.
3. Підтверджую, що я і члени моєї родини, які мешкають зі мною за однією адресою, не є членами Книжкового Клубу.
4. Інформація про заявника:

Прізвище |______|
Ім'я |______|
По батькові |______|
Дата народження |______|
Поштовий індекс |______|
Область |______|
Район |______|
Місто, село |______|
Вулиця |______|
№ будинку |______| № квартири |______|

5. Я згоден/згодна отримувати від Клубу новини та інші пропозиції звичайною та електронною поштою, за допомогою SMS та за телефонами, вказаними нижче

|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|
дом. тел. код міста + номер телефону, всього 10 цифр

|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|
моб. тел. код оператора + номер телефону, всього 10 цифр

E-mail: |______|

Дата заповнення |______| Підпис |✓______|

Вступайте до Клубу на сайті **www.15.bookclub.ua** та отримайте додатково подарунок до свого замовлення. Код реклами: **PM DOS 0409**

Членом Клубу може бути тільки один представник родини, яка мешкає за однією адресою. Ви можете скористатися пропозицією про вступ до Клубу лише один раз.

УКАЖІТЬ КОДИ КНИГ

1 |_|_|_|_|
2 |_|_|_|_|
3 |_|_|_|_|

Разом: 15 грн

Підписавши купон, я даю згоду на обробку, зберігання моїх особистих даних та використання їх з маркетинговою метою компанією «Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля».

НАШ КНИЖКОВИЙ КЛУБ ВІДКРИТИЙ ДЛЯ КОЖНОГО!

- Кожний член Клубу щоквартально отримує поштою БЕЗКОШТОВНИЙ каталог, в якому представлено спеціальну добірку кращих книжкових новинок
- Ексклюзивні видання, доступні лише членам Клубу
- Розіграш цінних призів, в тому числі автомобілів, двічі на рік
- Знижка 10% від роздрібної ціни на книжки в мережі магазинів Клубу (про найближчий до вас фірмовий магазин дізнайтесь за телефоном (057) 783-88-88)

Все, що вам потрібно робити, це щоквартально купувати хоч б один товар із каталогу поштою або в клубній книгарні протяго одного року.

ЩОБ ПРИЄДНАТИСЯ ДО КЛУБУ ПРЯМО ЗАРАЗ зробіть 3 простих кроки!

1. **Оберіть** 3 будь-які книжки за 15 грн
2. **Зробіть замовлення** будь-яким зручним для вас способом
   - зателефонуйте за номером: (057) 783-88-88 (щодня з 8-30 до 21-00)
   - завітайте до інтернет-магазину Клубу: www.15.bookclub.ua
   - надішліть заяву на адресу Клубу: а/с 84 «КНИЖКОВИЙ КЛУБ», м. Харків, 61001
3. **Отримайте** на пошті післяплатою своє замовлення
   - + дорожню сумку у подарунок*
   - + картку члена Клубу та безкоштовний щоквартальний каталог

* Під подарунком мається на увазі придбання товару за 0,01 грн
Вартість іменної картки складає 0,01 грн